ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă
■ Anul XIV (XLIX) ■ Nr. 8 (386) ■ August 2014 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

MAICA DOMNULUI CU PRUNCUL. Detaliu. Mănăstirea Valea, Argeș, Secolul al XVII-lea

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Momente şi schiţe din actualitatea literară

Ion Desideriu Sîrbu

Adrian Alui Gheorghe

Virgil Mazilescu

Traian Ştef

■ În zilele de 11 şi 12 iulie, la Petrila şi Petroşani s-au desfăşurat manifestări sub genericul *Ion D. Sârbu – posteritatea scriitorului: 95 de ani de la naştere, 25 de ani de la moarte*. Au avut loc un recital poetic, lansarea volumului lui Ioan Lascu – *Ion D. Sârbu aşa cum a fost (convorbiri despre Gary),* vernisarea unei expoziţii a Filialei UAP Alba. Dar, evenimentul principal l-a constituit Colocviul Naţional *Ion D. Sârbu, Celebritatea postumă şi/sau valoare literară*, la care au prezentat comunicări sau l-au evocat pe autorul *Lupului şi Catedrala* şi al *Jurnalului jurnalistului fără jurnal*: Florin Iaru, Cassian Maria Spiridon, Aurel Pantea, Nicolae Oprea, Dumitru Augustin Doman, Adi Cristi, Ionel Buşe, Jean Băileşteanu, Marian Boboc şi Ioan Lascu, ultimii doi fiind şi moderatorii colocviului. Organizator principal a fost Asociaţia culturală *Rosa Multiflora* (preşedinte Costel Avram), iar parteneri media: *Ziarul Văii Jiului*, revistele *Argeş*, *Convorbiri Literare*, *Ramuri*, *Discobolul*.

■ În *Discobolul*, nr. 196-197-198/apr.-mai.-iunie 2014, sunt publicate comunicările de la Colocviile Romanului Românesc Contemporan de la Alba Iulia. Am ales un fragment din textul *Teme şi anateme în romanul actual*, text în care Adrian Alui Gheorghe pune punctul pe i în stilu-i cunoscut. Ba, mai mult, cu ironie, ne prezintă şi o reţetă şi un subiect de roman de succes din zilele noastre: „...ca să fiu politically correct, mi-am propus să scriu o carte cu un subiect cu care să pot să merg şi la premiul USR, al PEN-clubului, cu şanse de a fi preluat de către ICR pentru traducere în cîteva limbi, inclusiv islandeza. Să scriu după reţetă, pentru că asta se pare că ne lipseşte, literatura de succes. Cartea ar prezenta drama unui cuplu de gay care trăiau fericiţi pe un gheţar la Polul Nord. Numai că o banchiză se desprinde din gheţar şi pluteşte în derivă. Cei doi erau încă fericiţi. La un moment dat, din cauza încălzirii globale, banchiza se sparge în două părţi, despărţindu-i pe cei doi iubiţi care o iau, astfel, aiurea pe oceanele lumii, o bucată ajungînd în Marea Nordului, undeva la Rotterdam să zicem, alta alunecînd hai-hui spre ţărmul englezesc. Cel care lunecă spre ţărmul englezesc este salvat, în ultimul moment de o navă cu pravoslavnici ruşi care se întorceau de la o mănăstire situată în munţii Islandei şi care aflînd despre orientarea sexuală a celui care luneca în derivă îşi propun educarea lui în spiritul moralei creştine. Tipul salvat este convins să coopereze, altfel va fi aburcat din nou pe restul de banchiză. În acelaşi timp cel care ajunge la Rotterdam devine subiect de presă şi este deplîns de toată lumea pentru pierderea partenerului de cuplu despre care pravoslavnicii ruşi nu scot un cuvinţel. Publicul sensibil, empatic, este devastat. În acest timp are loc selecţia pentru un mare concurs european al cîntecului şi bărbatul/ femeia ajuns/ ajunsă la Rotterdam îşi lasă barbă şi se înscrie cu o piesă în care îşi plînge iubirea pierdută. Aici acţiunea trenează puţin, repetiţii, femeia cu barbă are frămîntări mari, nu ştie dacă să fie în concurs femeia cu barbă sau bărbatul cu fustă. Are loc competiţia muzicală. Casele de pariuri explodează, femeia cu barbă devine favorită, deşi aici evolua şi un pitic porno care devenise porno doar ca să atragă atenţia lumii asupra drepturilor celor cu dimensiuni reduse să fie luaţi în seamă de femeile de doi metri din lotul de volei al Croaţiei. Bărbatul salvat de pravoslavnicii ruşi ajunge la o mănăstire din Kursk şi de acolo vede pe fostul său partener de cuplu la televizor concurînd la Eurovision. Cade în genunchi şi se roagă, aşa cum îl învăţaseră cei care îl salvaseră. Fosta/ fostul sa/ său parteneră/ partener cîştigă concursul – asta şi datorită rugăciunilor – şi dedică succesul fostului său partener pe care îl crede pierdut. Varsă şi o lacrimă, care i se opreşte destul de senzual în barbă. La conferinţa de presă femeii cu barbă i se aduce un telefon în platou şi... surpriză, i se face legătura cu fostul/ fosta partener/ parteneră. Lacrimi, leşinuri. Finalul nu este, însă, cel aşteptat. Proaspătul călugăr de la Kursk, cu numele de Varsanufie, nu aleargă degrabă să o (îl) reîntîlnească pe proaspăta/ proaspătul premiată/ premiat la Eurovision, ci alege să rămînă în mănăstire pentru tot restul vieţii". Şi asta pentru că îi căzuse cu tronc stareţul.

■ La 10 august s-au împlinit 30 de ani de la moartea regretatului poet unic Virgil Mazilescu. Fac un lucru de nefăcut şi mă autocitez cu un fragment dintr-un eseu de prezentare a jurnalului său de poet damnat din revista *Manuscriptum* de la începutul anilor 90: „În anii '70 - '80, pe porţile metalice larg deschise ale Casei Scriitorilor de pe Calea Victoriei intra în fiecare după-amiază Virgil Mazilescu: mereu grăbit, agitat, frământat, dând imaginea celui veşnic întârziat la o slujbă vitală. De altfel, restaurantul scriitorilor chiar era un loc fără de care viaţa poetului era de neconceput. Masa la care trona seară de seară Mazilescu nu era doar colţul unde se îngurgitau mari cantităţi de votcă, dar acolo era implicit laborator de creaţie, Agora, cenaclu literar... Exagerând puţin, aş zice că generaţia '80 s-a născut şi s-a dezvoltat la masa lui Virgil Mazilescu. Poetul acesta pare a face legătura dintre avangarda interbelică şi optzecism, deşi el era perceput ca şaptezecist. La masa aceea, Mazilescu îşi aducea în memorie poemele şi le recita a mia oară după ce opera mereu în ele mici, dar semnificative modificări. El avea vocaţia şlefuitorului de diamante; scria ani întregi la un poem de zece-cincisprezece versuri, îi dădea o primă formă, apoi tăia, adăuga, schimba: o silabă, un cuvânt, un vers... Ani întregi. Îşi ştia poemele pe de rost în ultima formă şi cred că mulţi dintre convivi le ştiau de asemenea, auzindu-le atât de frecvent. El avea o viaţă agitată acolo, la restaurantul Uniunii. Era singurul, de pildă, care-şi permitea să-l înjure nepedepsit pe Marin Preda. Era privilegiul celui care, la masa autorului *Moromeţilor*, analizase odată opera lui Liviu Rebreanu şi ajunsese la concluzia că Marin Preda e un prozator, mai mare decât părintele lui *Ion*".

■ După Ioan Moldovan şi Ion Simuţ, un alt „familist", de la *Familia*, adică, Traian Ştef, a împlinit vârsta rotundă de 60 de ani. Un alt optzecist sexagenar! E sărbătorit în numărul 6/iunie al revistei de la Oradea. Reiau aici cuvintele calde ale lui Ioan Moldovan, cu colegială şi amicală invidie pentru prietenia lor: „Nici Traian n-a scăpat: a împlinit 60 – şi acum, şi de acum, suntem colegi şi prieteni de club. Ne ştim din tinereţea primă, de pe vremea studenţiei clujene şi echinoxiste. Ne ştim mult mai bine din '90 încoace de când am devenit colegi de „Familia" şi prieteni de familii personale. Despre poetul Traian Ştef am scris cu prilejul, întotdeauna fast, al apariţiilor cărţilor sale. Despre eseist, prozator, publicist n-am scris, dar m-am pronunţat la fiecare lansare a volumelor tipărite în domeniu, salutând admirativ voinţa sa de a-şi asuma închipuiri diverse, alte feţe ale discursului personalităţii sale, darul lucidităţii, dimensiunea reflexivă, uneori satirică, atunci când demnitatea morală o impune. Despre om şi prieten, n-a fost cazul, din moment ce am devenit un fel de fraţi. Şi, oricum, ce poţi formula despre cineva atât de apropiat înseamnă o câtime mică faţă de complicata realitate a fiinţei aceluia şi a relaţiei tale cu ea, în timp, peste timp, dincolo de cronologia timpului. Acum, când, iată, suntem deodată, îi doresc din toată inima, lui şi familiei lui, şi *Familiei* noastre, sănătate puternică, parcurs scriitoricesc viguros, tot binele posibil. Iar ca sentiment, un cristal, cum spunea odinioară un poet grec".

***Premiul revistei Argeş la Concursul* Porni Luceafărul, *Botoşani*, 2014**

Andra Elena Rotariu

Şah mat

Ştiam că nu fugi
ca nebunul
căzut
pe pătratele de gresie.

Spui şah mat,
pionii au fost răpuşi
toate piesele de porţelan ciobit
zac în inimă.

Ego

Am două inimi:
una a mea şi cealaltă
a tatălui.
Ştiu că în mine,
în dualitatea asta ciudată,
se iubesc cu uşurinţă
multe generaţii străine mie.

Când prima se contractă,
A doua are un scurt moment
de respiro.
Îţi dai seama
ce nebunie ar fi dacă ar bate
în acelaşi timp?

Deasemenea,
una dintre ele
plânge mereu,
în timp ce cealaltă
râde.
Doar că nici până acum
nu ştiu care şi cum.

Clopot de sticlă

Ninge cu patimi albe peste biserică,
Timpul se dilată în mod abstract
În ani lumină de fadă existenţă,
Îmbătrânim cu toţii
Când cerul îşi plânge poverile
Şi oamenii ale lor neputinţe.
Când îţi dai ultima suflare,
Se presupune în tihnă pe un pat
Al unui azil uitat, suferinţele îngheaţă
Şi sufletul rămâne cald...
Îţi rezonează inima în ritmuri tribale demente,
Modelând fixist norii şi dând un sens
Inteligibil vieţii.

Cosmogonie

Spectrul stelelor de lut fosforescent
îmi inundă universul construit
şi modelat cu grija şi intuiţia
unui artist orb, fascinat
de forme când nu are cum
să picteze, deşi îşi doreşte
să imortalizeze întunericul
ce-l ţine prizonier pentru totdeauna
într-un lagăr susţinut cu ajutorul
unor imense coloane de marmură,
sfârşindu-se în cer,
în care Michelangelo sigur
şi-ar fi dorit cu ardoare
să-şi sculpteze pentru posteritate
nemurirea asemeni unei firave
raze ce străbate cu mult curaj
Cosmosul, finit de dorinţele
unui om a cărui certitudine este că va muri
într-o bună zi.

actualitate

Gheorghe Grigurcu

Ruptură şi continuitate

Dumitru Augustin Doman: *Raportîndu-ne doar la literatura contemporană, de la desprinderea de vacuumul realismului socialist, cum percepeţi schimbările de paradigmă, de la şaizecişti la optzecişti şi la douămiişti, respectiv de la modernism la postmodernism şi, cum să-i zic,… douămiism? Cît au influenţat aceste trepte ierarhiile literare?*

Realismul socialist n-a intrat sub pămînt, aşa cum înclină unii a crede, odată cu liberalizarea din 1965-1971. Sub masca acesteia care a început să alunece curînd, a continuat să vieţuiască prin "îndrumarea" şi stricta supraveghere a organelor de partid şi de stat ce formau un brav trup comun, ca şi prin infatigabila activitate a cenzurii. Doar parţial desfiinţată la un moment dat, aceasta a sporit în fapt, prin distribuţia sa la diferite niveluri instituţionale. Apariţia unor cărţi era interzisă fără ocol, altele se vedeau mutilate ori măcar plivite de termeni subversivi precum divin, angelic, sacru, subconştient, abisal ş.a. De la o vreme debutanţii nu mai puteau apărea decît în culegeri colective. Dintr-un volum al lui Cornel Regman a fost eliminat un comentariu referitor la subsemnatul. N-a fost îngăduită nici apariţia unei prefeţe la un volum al meu de versuri, oferite de Ştefan Aug. Doinaş... Minimele libertăţi ce s-au acordat scriitorimii i-au îngăduit o reacţie pe cît de limitată pe atît de elocventă. Au luat astfel naştere două orientări literare. Una "pe linie", sprijinită fireşte de oficialităţi, alta cu un substrat democratic, opozant, frecvent hărţuită, pusă în dificultate. Reprezentanţii celei din urmă priveau cu nădejde în direcţia exilului, ale cărui rînduri se îngroşau mereu, şi ascultau cu maxim interes emisiunile Europei libere, socotită o instanţă supremă de valorizare. Dar apele nu s-au putut despărţi cu totul de uscat. Unii tineri care intraseră în arena literară cu o aparentă integritate a conştiinţei alunecau spre textele propagandistice, de la Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Mihai Ungheanu, Mircea Iorgulescu (după cum am aflat mai tîrziu) pînă la execrabila manifestare a unui Adrian Păunescu. Îşi luau aere de "rezistenţi" şi cîţiva mari seniori ai producţiei aservite partidului din întunecaţii ani '40-'50, privilegiaţi pe atunci, privilegiaţi în continuare. Situaţi deasupra plebei condeierilor şi datorită acestor privilegii ce alcătuiau un postament perpetuu. Îi am în vedere mai întîi pe Eugen Jebeleanu şi Geo Bogza. La rîndul său, un Marin Preda, pus în fruntea celei mai importante edituri din ţară, îşi împletea acolo presantele ambiţii personale cu cerinţele partidului. Pe de-o parte făcea asiduu modificări la romanele sale reeditate, spre a fi cît mai la zi cu fluctuaţiile "liniei" politice. Pe de alta se înţelegea amical cu ridicolul Ion Dodu Bălan asupra cărţilor care nu trebuiau să apară, aşa cum rezultă din corespondenţa sa, publicată recent de Nicolae Scurtu în România literară. Iar comuniştii de primă oră precum Mihai Beniuc, Maria Banuş, Nina Cassian cîrteau împotriva lui Ceauşescu nu din cine ştie ce puseu de dragoste pentru democraţie, ci regretînd perioada Dej, cînd se puteau mişca mai în voie, fără concurenţa liberalizantă.

Cît priveşte chestiunea generaţiilor, aceasta nu le-a dat bătăi de cap diriguitorilor culturali ai perioadei comunismului sever. Devălmăşia colaboraţioniştilor prin care se întîlneau interbelicii, exponenţii generaţiei războiului şi tinerii care au apucat condeiul literar după 1944 îi satisfăcea pe deplin. Aveam a face cu un colhoz generaţionist. O scindare a "frontului literar" ideologizat ar fi încurcat socotelile aparatcicilor, nu-i aşa? Conceptul de generaţie s-a văzut pus pe tapet abia în momentul schimbărilor din 1965, precum factorul unei regenerări biologic-sociale, care se cuvenea a o corobora pe cea creatoare. În consecinţă, critica, primenită şi ea, a salutat cu jubilantă bucurie apariţia unor nume tinere, menite a asigura substanţializarea unei noi epoci literare. S-a operat o selecţie a acestor nume, reprezentînd o faţadă a generaţiei '60. Un potop de elogii, moralmente explicabile în acel context în care politicul părea a deveni mai concesiv, a dus însă la un efect inhibant faţă de cei ce intrau în scenă doar cu puţini ani mai tîrziu. Am mai vorbit despre asta. "Locurile de onoare" fuseseră ocupate. Astfel că un M. Ivănescu, un Leonid Dimov, un Emil Brumaru n-au mai ajuns să aibă (pînă azi, cel puţin în conştiinţa publică) o relevanţă comparabilă cu cea a unor Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu etc. S-a vorbit, jenant-compensator, de promoţia '70. De pe atunci datează o obsesivă pornire de înscriere temporală a oamenilor de litere, de "rezolvare" a lor calendaristică. Nu s-a mai vehiculat oare şi noţiunea de promoţie (unii ziceau chiar generaţie) '90, distinctă de cea '80 ca şi de cea 2000? Generoasa inteligenţă dedicată tinerilor a lui Laurenţiu Ulici a emis chiar o teorie potrivit căreia fiecare generaţie, avînd o durată de treizeci de ani, ar fi compusă din trei promoţii decenale, din care doar mediana ar fi cu adevărat reprezentativă. Ce-ar fi de zis? Eu unul sînt dintre cei rezervaţi faţă de astfel de clasificări. Mai cu seamă cînd ele îi au în vedere pe contemporani, adică pe scriitorii cei mai supuşi fluctuaţiilor de percepere şi sancţionare. Noţiunea de generaţie posedă o elasticitate ce-o dezavantajează. Ea poate fi uneori prea laxă, alteori prea restrictivă. Cîţi mediocri, cîţi veleitari nu tind să intre în generaţie ca într-un corp protector? Dar şi cîţi nu se referă la o generaţie (a lor, evident) ca la o formaţie de elită, în care nu figurează alţii măcar la fel de semnificativi? Rabatul la calitate pîndeşte astfel. Şi încă un fapt defel neglijabil. Dacă numele literare ajung a fi distribuite pe plăcile tectonice ale concepţiei generaţioniste, unele dintre ele cad în spaţiile vide ce le separă. Neînscriindu-se în scriptele curente ale niciuneia, par lipsite de actele civile ale condiţiei scriitoriceşti. E o nedreptate indenegabilă. Iată cîţiva astfel de poeţi victimizaţi în chip dureros: Florin Mugur, Mircea Ciobanu, Sebastian Reichman, Miron Kiropol, Dan Laurenţiu, George Almosnino, Marius Robescu. Şi nu pot a nu-l menţiona pe multoriginalul eseist Luca Piţu, încă bizar subevaluat...

Explicabil, pe măsură ce se conturează o nouă generaţie, ea intră într-un impact mai mult ori mai puţin accentuat cu precedenta. Dorind a-şi cîştiga propriul "spaţiu vital", recurge la delimitări nu o dată ofensive. Aşa s-a întîmplat şi cu optzeciştii care s-au străduit a-şi proclama în faţa şaizeciştilor o cît mai nouă identitate. Trăsăturile ei se doresc a fi în opoziţie cu "livrescul" predecesorilor imediaţi, o asumare a "realităţii", o "poezie totală", biografică, debutonată, descinsă în stradă, tangentă la "proză". Stilul laborios, rafinamentul, "manierismul" păreau a o stînjeni. De remarcat că postura "culturală" a generaţiei '60 se impunea ca o condiţie specială dictată de necesităţile unei racordări la creaţia de dinaintea totalitarismului comunist, ca şi la cea occidentală, cu care majoritatea punţilor fuseseră tăiate. Era o faţă a revenirii la normal. Din fericire, optzeciştii posedau deja premisele unei asemenea racordări, putîndu-şi exhiba elanul juvenil, constrînşi totuşi de cenzura tot mai inclementă din anii '80. Sînt unul dintre cei dintîi critici care i-a comentat cu satisfacţie, în acele împrejurări întristătoare, la începutul lor de drum (Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Ion Stratan, Nichita Danilov ş.a.). Defel lipsită de orientare în cîmpul liricii moderne (programul revitalizant nu însemna o suspendare a lecturilor), creaţia în chestiune relevă o trecere de la modelele franceze la cele anglo-saxone (beatnicii americani au fost cu predilecţie frecventaţi). "Anticultura" era mai curînd un simulacru. Ni se pare acum amuzant impulsul unui optzecist (puţin jucat, aş zice) împotriva şaizeciştilor. Socotiţi aceştia a fi "depăşiţi", "consumaţi", buni de azvîrlit în debara, iată că un radicalism similar (poate şi mai şi!) îi paşte acum dinspre succesorii lor douămiişti.

Ce fac douămiiştii? Prelungesc ontologizarea, "autenticitatea", coborîrea în stradă a optzeciştilor, reciclînd în sensul unei acutizări inconformismul lor de sursă avangardistă. De facto, contează mai puţin expresia teoretizantă, tip manifest, decît rezultatul său în pagina de poezie. Dorite cu ardoare, supralicitate, disjungerile nu sînt urmate totdeauna de consecinţele efective la care ne-am aştepta. Nici încleştarea dintre postmodernism şi modernism nu are o miză majoră pentru configurarea creaţiei ca atare. Întrucît postmodernismul e o noţiune mobilă prin excelenţă. Nu doar cu o deschidere largă (filosofică, economică etc.), ci şi cu o interpretare ce variază mult de la un analist la altul, asemuită fiind de cineva cu norul lui Polonius! E vorba de o sinteză a procedeelor modernismului, de un soi de clasicizare a lor mult mai curînd decît de o inovaţie de sine stătătoare. Mai curînd de o rotire în cerc decît de o înaintare. Şi atunci cum să nu avem în vedere nu doar ineditul pe care îl aduce materia unei noi serii scriitoriceşti, ci şi continuităţile pe care şi le asumă, fie şi tacit, aceasta? Paradigmele nu se schimbă lesne, nu e obligatoriu ca ele să difere tranşant de la o generaţie la alta. La optzecişti coborîrea în stradă nu are o prefigurare în Sorescu? Expresionismul lui Ioan Es. Pop nu poartă ecouri din Ion Gheorghe sau din Ioan Alexandru? Să revenim la douămiişti. Aceştia ne oferă o variantă a "autenticităţii", cu accente minimaliste pînă peste poate. Punctele de reper mai vechi se află la Bogza, Stelaru, Constant Tonegaru, Ben Corlaciu. Incontestabil în avangardă şi, la rigoare, în Adrian Maniu. Dar ele sînt devansate într-o direcţie ciudată. Avem a face în aceste versuri "jegoase" cu o sumeţire (exasperantă prin cinism) la ambianţa actuală, cea fără scrupule şi fără un orizont perceptibil, brutală, vulgară. Dar... într-un limbaj contaminat de o trivialitate exhibîndu-se impudic, savurînd obscenitatea. Viciul realului părelnic vizat se revarsă gîlgîitor în protest. Bardul bate palma cu kitsch-ul, alunecă fără păs în mentalul interlopilor, în argoul cel mai deşucheat. Mişcarea antiestetică merge către un nec plus ultra. Şarja antilivrescă a "animalului textual" tinde la un gen de purism impur. Candoare perversă sau un sofism programatic, împins la extrem? Douămiiştii iubitori de porno pot fi totuşi mulţumiţi. Au făcut şi doi vrednici prozeliţi din rîndul predecesorilor: Emil Brumaru şi Mircea Cărtărescu. Aceştia scriu cu sîrg măscări, însuşindu-şi lecţia unor condeieri cu decenii mai tineri. Vai, era s-o uit pe venerabila Nora Iuga care procedează identic... Marin Mincu, gestionar devotat al poeţilor în discuţie, autor al antologiei Generaţia 2000, afirma pe muchie că "subiectul existenţial ia locul celui poetic". Dar nu e astfel deschisă calea unui atentat chiar la minima necesitate a convenţiei literare? A expresiei lirice ca ficţiune? Oricum am răsuci lucrurile, literatura nu se poate desprinde de literatură. Nu se mai poate naşte prin generaţie spontanee. Chiar futurismul şocant al lui Marinetti, dadaismul exploziv al lui Tzara, "dicteul automat" care era marea găselniţă a suprarealiştilor nu constituie decît subtilităţi ale intelectului. Nu o demisie a acestuia, nu ignoranţă, nu primitivism. Ci o acrobaţie a unei mentalităţi culturale de lux. Biblioteca, incluzînd un minim de protocol, de hai să zicem pe şleau bun simţ, n-ar putea fi repudiată. La ce bun să mimăm macularea, înjosirea, reducţia la fiziologia excremenţială? Să confundăm foaia albă pe care scriem versuri cu un perete de WC public? Chiar exacerbările mizerabilismului nu trebuie să depăşească o formulă cît de cît civilizată. Noroc că cei mai apreciaţi douămiişti par a fi înţeles aceasta şi scriu în consecinţă. Adică au ieşit din strîmtoare, vîslind în larg. Numai că opera lor continuă a purta semnele porno, aşa cum de pe un braţ nu se pot şterge uşor nişte tatuaje.

Noţiunea de generaţie posedă o elasticitate ce-o dezavantajează. Ea poate fi uneori prea laxă, alteori prea restrictivă. Cîţi mediocri, cîţi veleitari nu tind să intre în generaţie ca într-un corp protector? Dar şi cîţi nu se referă la o generaţie (a lor, evident) ca la o formaţie de elită, în care nu figurează alţii măcar la fel de semnificativi? Rabatul la calitate pîndeşte astfel.

Nicolae Oprea

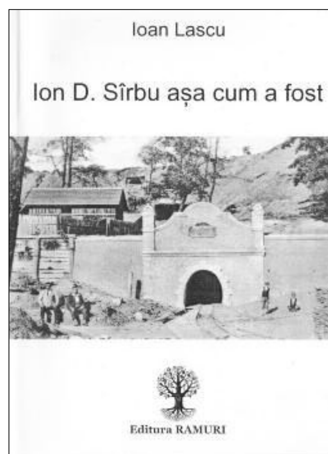
Cronica întârziată

Ion D. Sîrbu – contemporanul nostru

Cu doi ani în urmă, Ioan Lascu, neobositul exeget craiovean al vieţii şi operei lui Ion D. Sîrbu, iniţia la Radio „Oltenia" un ciclu de micro-conferinţe evocatoare menit să întreţină memoria vie a scriitorului cu destin tragic sub comunism. Rodul acestor emisiuni din 2012 moderate din interior de Simona Lica – la care participă o parte însemnată dintre autorii/editorii unor cărţi despre/de Sîrbu: Mihai Barbu, Clara Mareş, Maria Graciov, Dumitru Velea şi subsemnatul – este astăzi o carte neobişnuită adresată „cititorului obişnuit" (cu expresia realizatoarei emisiunii): *Ion D. Sîrbu aşa cum a fost. Convorbiri despre Gary* (Ed. Ramuri). În locul unei culegeri liniare de interviuri, aglutinate aleatoriu, Ioan Lascu organizează tematic materia, după principiul convorbirilor dirijate, în capitole omogene precum: *Originile, copilăria, adolescenţa; Magiştrii şi discipolul; „Un atlet al mizeriei" şi o conştiinţă a timpului său; Închisorile lui Gary; Monologul, dialogul interior, dialogul cu lumea; A filosofa, filosofare vs. Problema libertăţii; Ion D. Sîrbu: o topografie bio-spirituală; Viaţa de apoi a lui Gary*. În segmentele ce reproduc intervenţiile celorlalţi, I. Lascu îşi asumă cu modestie rolul compilatorului, corelând textele prin formule colocviale. În plus, el retopeşte în rama acestor capitole/conferinţe ordonate fragmente întregi din cartea sa *Un aisberg deasupra mării. Eseu despre opera postumă a lui Ion D. Sîrbu* (editată şi reeditată în 1999 şi 2009). Discursul compus din colaje devine, astfel, complex, fără să piardă nimic din dinamismu-i intrinsec. În condiţiile mizei puse pe spontaneitate şi oralitate – cu scopul, mărturisit de moderatoare, de a propune „o lectură mai apropiată cititorului obişnuit", opus „cititorului avizat" apt pentru lecturi dificile -, repetiţia, cum recunoaşte Lascu, nu poate fi cu totul evitată. Cred, totuşi, că reluările sâcâitoare de formulări şi paragrafe puteau fi suprimate la transcrierea înregistrărilor radiofonice. Cum la fel de bine, autorul putea renunţa la câteva secvenţe din *Addenda* care repetă, în mare parte, conţinutul dezbaterii propriuzise.

Cei cinci invitaţi la colocviul radiofonic (coautorii de acum) se adaptează, în genere, stilului colocvial al dezbaterii publice (inclusiv ticurile verbale, precum „practic" la Clara Mareş) şi înclină spre latura evocatoare, manifestându-se adeseori confesiv şi, fireşte, spontan, fără frazări rafinate. Cunoscători îndeaproape ai bio-bibliografiei subiectului, încearcă să pună accentul, instigaţi de autorul proiectului, pe una sau alta dintre trăsăturile omului/scriitorului care i-a fascinat. Clara Mareş, de pildă, îşi mărturiseşte frustrarea că unele benzi de magnetofon, al căror conţinut l-a cercetat la ACNSAS, au fost şterse (fiind rezumate de securiştii inculţi), „distrugând în acelaşi timp nişte amintiri unice". Mihai Barbu insistă asupra unui episod semnificativ din călătoria europeană a scriitorului marginalizat. Maria Graciov reface aventura editorială prin labirintul cenzurii a romanelor postume, cu amănunte revelatoare. Iar Dumitru Velea, recunoscând că I. D. Sîrbu i-a marcat „evoluţia ca om de cultură", reliefează valoarea dramaturgiei acestuia, ignorată total după anul 2005 de teatrele din ţară, chiar şi de Teatrul din Petroşani care îi poartă numele.

Desigur, grosul contribuţiei la comentariul obiectiv critic, nu encomiastic al operei, raportată la existenţa contorsionată a lui Ion D. Sîrbu, aparţine autorului de pe copertă. Născut lângă Petrila, în comuna Iscroni-Livezeni, Ioan Lascu, cunoscându-l pe Sîrbu la Craiova-Isarlâk, era cel mai potrivit pentru asemenea iniţiativă publicistică originală. O mărturiseşte, impersonal, în *Avertisment pentru prieteni*: „S-a întâlnit rar, dar bine, cu năstruşnicul petrilean, etern doctorand în filozofie şi fost deţinut politic, moderat scriitor în viaţă şi geniu după moarte". Preluându-şi ideile şi analizele pertinente din *Eseul* său de două ori editat despre opera postumă a lui I.D.S., moderatorul efectiv al dezbaterii le dezvoltă sau le adaugă nuanţe semnificative, cu opinii dense de ultimă oră. Lascu excelează în secvenţele în care afirmă şi argumentează teza despre teatralismul operei postume a lui

I. D. Sîrbu: „este o *operă dramatizată* în care se regăsesc regizorul şi actorul Sîrbu, dar şi interlocutorii lui atraşi prin trăirea şi gândirea lui, prin experienţa cotidiană". După ce mai înainte considera epistolarul prozatorului *un jurnal cu interlocutor*: „Monologul şi dialogul liber, impetuos cultural, iată adevărata manifestare în afara oricărei constrângeri a scriitorului şi a intelectualului de rasă care a fost şi rămâne Ion D. Sîrbu". În altă parte, comparându-l cu Paul Goma, subliniază condiţia de scriitor disident a lui Sîrbu: „Ion D. Sîrbu este un disident subteran, prin textele pe care le scria. El căuta să publice aceste texte, nu le scria pentru sertar". Apoi, discută cu probitate despre asimilarea filosofiei în ficţiunea epică sau dramaturgică, ajungând să selecteze şi un set de aforisme din *Lupul şi Catedrala*. Nu sunt trecute cu vederea nici judecăţile critice negative, subiective prin natura lor, ale lui Nicolae Manolescu sau Ion Simuţ, pe care Ioan Lascu le contrazice cu argumente convingătoare.

Chiar dacă autorul cărţii cu suport radiofonic recunoaşte în *Argument* că nu-şi poate asuma, în condiţiile comunicării directe, „exactitatea *ad litteram* a tuturor citatelor, mai multe fiind reproduse din memorie", nu pot trece peste câteva erori fragrante de informaţie sau peste deturnarea involuntară a citatelor. Astfel, în capitolul dedicat *Închisorilor lui Gary*, Ioan Lascu afirmă tranşant: „În instanţă s-a discutat şi problema piesei *Sovromcărbune*, în acel moment intitulată *Mâine începem*, iar mai târziu *Frunze care ard*."; şi mai încolo: „Culmea este că piesa premiată a constituit unul din capetele de acuzare la proces!". Ca şi alţii dinaintea sa, el face confuzia între manuscrisul piesei satirice anti-sovietice *Sovromcărbune*, invocată de procurori din ecouri în momentul condamnării la 7 ani de închisoare, şi varianta ulterioară *Mâine începem*, re-intitulată în volum *Frunze care ard*. Or, versiunea iniţială, citită în anturajul Cercului Literar de la Sibiu/Cluj, a fost distrusă în 1949, la îndemnul prudent al lui Blaga, astfel că acuzatorii au fost lipsiţi de dovada materială. Acţiunea acestei *piese de destin*, cum o definea Sîrbu mai târziu, focalizată pe greva fictivă a minerilor din Valea Jiului, era fixată de dramaturg în plin stalinism, în 1952. În anii premergători închisorii, 1956-'57, comedia cu bucluc este rescrisă, mutând acţiunea din perioada sovromurilor în 1941, „operaţie foarte banală – cum recunoaşte autorul – şi simplă schimbare a numelui ocupanţilor" (Cf. *Iarna bolnavă de cancer*, p.77). În acelaşi context, Ioan Lascu vorbeşte despre „o cărţulie, cum zicea el (I.D.S), *nişte povestiri*, e vorba de volumul *Concert*". Nici vorbă de mai multe povestiri la debutul editorial (nesemnificativ) din 1957, pentru că micro-volumul în format de buzunar cuprindea doar nuvela care îi dă titlul: *Concert*. Alte corecţiuni de amănunt. Paul Goma nu a scris niciodată poezie (cum se afirmă la p. 69: „publicase, până în momentul insurgenţei sale, doar unu-două volume de poezii"), debutând în 1968 cu o culegere irelevantă de proză scurtă, *Camera de alături*. Iar prietenul lui I.D.S, I. Negoiţescu, a murit în 1993 şi nu în 1998 (vz. p. 19).

În cazul primei mele intervenţii radiofonice, e de îndreptat o eroare de transcriere („*integrala* lui Sîrbu"), acesta fiind riscul oricărei întreprinderi de asemenea factură orală. Eu vorbeam, în fapt, despre „*integrarea* lui Sârbu în Cercul Literar de la Sibiu". Aş mai îndrepta o citare răsturnată. La pagina 20, referindu-se la perioada de front a lui I.D. Sîrbu, autorul îl citează pe Mihai Barbu, cu datele exacte de evidenţă militară, fără să observe că nota acestuia din *Memoriile lui Ion D. Sîrbu. O reconstituire* (2011) trimite la sursa de unde a preluat informaţia: *Ion D. Sârbu şi timpul romanului* din 2000 a sussemnatului. E drept că M. Barbu a cam ascuns sursele în Notele plasate la sfârşitul volumului său de vreo 500 de pagini. Ca să nu mai spun că autorul acestei remarcabile teze doctorale la origine (condusă ştiinţific impecabil de Ion Vartic, eu numărându-mă printre membrii comisiei, alături de Lascu) transcrie neglijent numele „sergentului *Sîrb Dezideriu*". Pe când eu menţionam în *Ion D. Sârbu şi timpul romanului* numele real din actul de naştere, aşa cum apare corect în documentul de la Arhivele Militare: „sergentul *Sârb Desideriu (Desideru)*".

Apărut cu ajutorul Fundaţiei „Rosa multiflora" din Petroşani (mai direct, al preşedintelui iubitor de cultură, Costel Avram), volumul publicistico-exegetic alcătuit de Ioan Lascu vine să marcheze datele rotunde ale destinului lui Ion D.Sîrbu, prin aniversarea/comemorarea în 2014 a 95 de ani de la naşterea şi 25 de la moarte. Poate că ar fi fost şi mai interesant, dacă nu lipseau din cuprinsul lui alţi doi străluciţi autori de teze de doctorat (devenite cărţi): Daniel Cristea-Enache (*Un om din Est*) şi Antonio Patraş (*Ion D. Sîrbu – de veghe în noaptea totalitară*). Oricum, cred că *Ion D. Sîrbu aşa cum a fost. Convorbiri despre Gary* şi-a atins scopul de a reconstitui, fie şi prin repetiţie, imaginea prozatorului neasemuit revelat în postumitate, care a rămas la fel *de viu, de actual* (cu expresia lui I. Lascu) ca şi în anii '90.

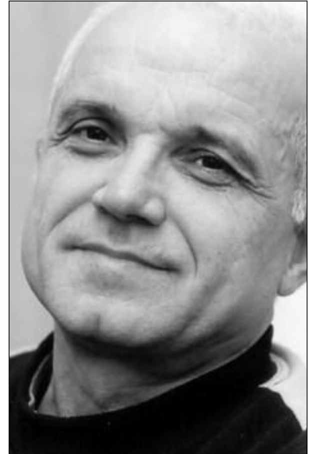
Volumul publicistico-exegetic alcătuit de Ioan Lascu vine să marcheze datele rotunde ale destinului lui Ion D. Sîrbu, prin aniversarea/comemorarea în 2014 a 95 de ani de la naştere şi 25 de la moarte.

Nicoprea

cronici

Liviu Ioan Stoiciu

Nişte culturnici. Patrimoniul scris, la ananghie

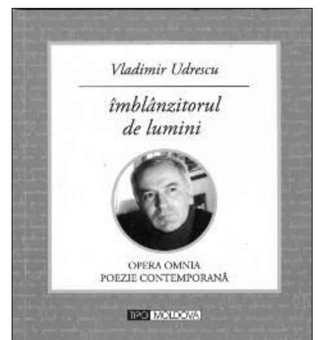
Ministerul Culturii (care demult nu mai finanţează manifestările profesioniste literare; noroc de unii sponsori locali publici, primării şi consilii judeţene sau consilii locale, ele ţin loc de Minister al Culturii, finanţând aceste manifestări literare; lăudabil, multe dintre ele dau bani grei şi pentru apariţia revistelor literare din ţară; asta nu se întâmplă şi în Bucureşti) e doar o formă politică fără fond, bună să satisfacă ambiţiile clientelei partidelor aflate la putere (fie şi prin susţinere în Parlament a tartorului PSD, cum e azi UDMR). „Organ de specialitate al Guvernului României, care elaborează şi asigură aplicarea strategiilor şi politicilor în domeniile culturii şi artei" cu sume penibile alocate la bugetul ţării, Ministerul Culturii a ajuns să-şi bată joc de cultura română (cultură care păstrează pentru posteritate identitatea românească, în tot ce ne-a dat Dumnezeu prin naştere), neapărându-i interesele. El rămâne o vacă de muls, în orice condiţii: dând salarii şi maşini la scară unor numeroase instituţii „naţionale" (nu numai de spectacol; vezi lista lor pe internet, cu zecile) şi direcţii judeţene sau centre de cultură. În 2014, inclusiv AFCN (Administraţia Fondului Cultural Naţional; inventată pentru „a finanţa programele, proiectele şi acţiunile culturale organizate") a îngropat literatura originală română, să mă refer numai la ea. În prima sesiune de proiecte, după etapa a II-a de concurs, în sesiunea de finanţare proiecte editoriale 2014, în iulie, AFCN a făcut ravagii, a respins finanţarea unor reviste de cultură de tradiţie şi a unor cărţi propuse de edituri de referinţă, juriul de selectare (aranjat în secret) preferând să încurajeze amatorismul şi diletantismul. Să ajungi să acorzi unei fantome, gen „Decât o Revistă" (a unei organizaţii de care eu n-am auzit, „Media DoR") 47.503 lei şi să nu dai nici un ban unei reviste literare care apare din 1906, *Viaţa Românească*, e deja prea de tot.

Ştiţi, Ministerul Culturii face caz că toacă bani publici, câţi are, în principal pentru protejarea patrimoniului naţional. Dar literatura originală scrisă în limba română nu face parte din patrimoniul naţional? Las la o parte faptul că Uniunea Scriitorilor a fost dată afară dintr-o clădire de patrimoniu (Casa Monteoru), pe mâna afacerilor juriştilor din Primăria Capitalei, care au anulat o donaţie... Apoi: manuscrisele Muzeului Naţional al Literaturii Române din Bucureşti, care are o „arhivă de peste 300.000 de manuscrise, obiecte de patrimoniu şi cărţi vechi (unele mai vechi de 500 de ani), evaluate la peste 1 miliard de euro, dar a căror valoare istorică şi culturală este inestimabilă", nu fac parte din patrimoniul naţional? Printre ele se află manuscrise de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Constantin Noica, Heliade Rădulescu, Mihail Sadoveanu, Nichifor Crainic şi tot aşa (sunt „câteva mii de volume rare sau cărţi foarte vechi, o pinacotecă însumând 400 de tablouri de valoare, piese de mobilier sau obiecte personale ale creatorilor"). De ce nu intervine Ministerul Culturii şi al Patrimoniului Naţional să cumpere clădirea retrocedată, de patrimoniu (unde MNLR are sediu din 1957, în Bulevardul Dacia Nr. 12, Bucureşti), prin ordonanţă de guvern, dacă Primăria Capitalei (gestionarul MNLR, dovedit a fi de rea-credinţă prin consiliul ei, cum s-a dovedit şi în cazul evacuării sediului USR din Casa Monteoru; la Primăria Capitalei se duce făţiş o politică anticulturală, anti-scriitori şi anti-literatură română, îndeosebi) nu e în stare să o cumpere? Sau măcar să fi găsit o soluţie să plătească o parte din chiria cerută de proprietarul Casei Scarlat Kretzulescu (sediu MNLR), casă de patrimoniu (Mihai Sturdza, refugiat în Franţa, strănepot de domnitor, dacă am înţeles bine, i-a cumpărat toate drepturile de proprietate). Din martie 2014 utilităţile au fost tăiate la MNLR de către moştenitorii clădirii, iar condiţiile de conservare a patrimoniului s-au degradat de la zi la zi. Azi Primăria Capitalei s-a spălat pe mâini, a acceptat să fie evacuat MNLR şi arhiva lui să fie depozitată la Casa Presei Libere, cu complicitatea Ministerului Culturii. Practic, MNLR e desfiinţat: „Spaţiul e adecvat pentru stocare şi minimă activitate administrativă a celor 41 de angajaţi. Nu este un spaţiu pentru public. Vom rămâne acolo, până la găsirea unui alt loc, unde publicul să poată fi prezent", declară noul director al MNLR, Ioan Cristescu. Halal minister al Culturii şi al păstrării patrimoniului naţional! România se îndreaptă spre o fundătură a istoriei dacă-şi şterge sau dacă-şi ascunde (şi nu-şi scoate în evidenţă) patrimoniul scris — o fi ordin de la Uniunea Europeană şi SUA să dispărem în neant ca identitate? Sau e doar prostie, lipsă de clarviziune şi ticăloşie politică românească la mijloc?

23 iulie 2014. Bucureşti

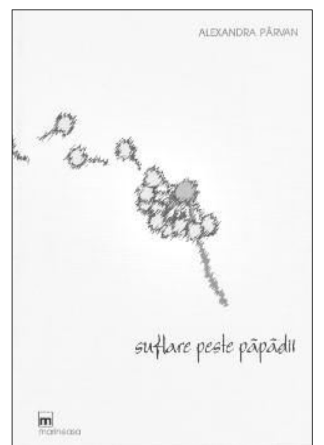
Carte nouă

Vladimir Udrescu – *Îmblânzitorul de lumini* (*TipoMoldova*, Iaşi, 2013, Colecţia OPERA OMNIA, Poezie contemporană)

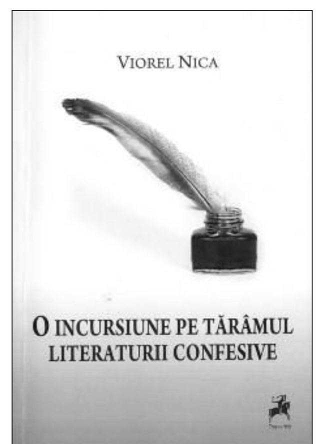
Din cuvântul înainte al autorului: *Spovedania unui învins*, aflăm că Vlad Udrescu trebuia să debuteze editorial la Cartea Românească în 1971, având un referat de carte al lui Mircea Ciobanu pe cât de aplicat, pe atât de elogios. Dar volumul nu trece de cenzură, pentru că autorul avea la Securitate dosar de urmărire informativă încă din studenţie, din anul 1966. Aşa se face că apare în *România literară* abia în anii 2000, publicat de Constanţa Buzea, iar în 2009 şi 2010 publică primele două volume: *scot cavaleria* şi, respectiv, *dolor*, cărţi ce s-au bucurat de prodigioase aprecieri critice. Să reproducem doar o concluzie a criticului Cristian Livescu din *Convorbiri literare*: "Fără să fie textualist veritabil, din şcoala celor care leagă şi dezleagă tainele textului, Vladimir Udrescu face parte din categoria poeţilor care debutează târziu şi matur, cu o perspectivă formată asupra posibilităţilor limbajului simbolic de a înregistra în poezie curenţii instinctivi ai lumii de azi spre cea de mâine." Volumul este unitar tematic şi valoric, e chiar exemplar în acest sens. Desenul poemelor e de o mare fineţe, iar discursul e de o vagă inspiraţie expresionistă, curgând lin pe linia subţire dintre livresc şi trăire tensionată, ca-n aceste *câteva umbre*: "în noaptea catedralei/de aburi a sufletului se iveşte/memoria/pe două cărări/laţul se strânge şi istoria/glisează uşor/înspre un bănuit continent//fii foarte atent zice sfetnicul orb/cu stiletu-ntre dinţi/la capătul acestui principiu/se naşte vecia/cum firul de vis/coboară-n abis//de ivoriu e raza infernului/din ochiul interzis/ştiu desigur/e o clepsidră în care s-a scurs/apocalipsa visată/cum ar fi semnul de carte/al prinţului/în amurgul valpurgic//doar câteva umbre-ţi calcă/pe urme/ca şi cum ai veni/să anunţi facerea lumii". Scriind poeme de-o asemenea profunzime în substanţă şi de o asemenea fineţe stilistică, Vladimir Udrescu cel tardiv ieşit la lumină ar trebui să nu mai facă spovedanii de învins, ci mărturisiri de învingător.

Alexandra Pârvan – *Suflare peste păpădii* (Editura *Marineasa*, Timişoara, 2013)

Tânăra poetă piteşteană la origini dedică volumul "unchiului Dan Petre care din 13.10.2013 nu mai aşteaptă această carte dar care a ştiut şi singur despre cele ce zice ea: artă, iubire, răzleţire, mama". Am reprodus dedicaţia pentru cele patru teme desemnate de autoare. Deşi poezia aceasta nu e deloc conjuncturală, ea rezistând unei recitiri de peste ani, se ghiceşte totuşi preferinţa poetei pentru ultima temă din cele dezvăluite mai sus, temă pe care scrie texte cu totul emoţionante, precum acesta: "Mama mea este foarte tânără/are părul negru şi râsul puternic, plin de viaţă.//Din când în când râsul ei nu se mai aude,/şi atunci un om în halat verde râde cu poftă lângă ea/în capul unui pat de urgenţă/unde biciul durerii nu a atins nervii umorului.//După nesperata porţie de râs/domnul în verde, ca şi alţii înaintea lui,/vrea să o trimită acasă/la fel cum oamenii în haine negre/trimit acasă pe toţi aceia/pentru care nu mai e loc/la suprafaţa pământului.//De acasă, de pe alte paturi, din nenumărate spitale/din multe alte mâini albe care continua să caute în ea/pământ roditor, de 18 ani,/după 20 de bilete cu prioritate la blocul operator/mama încă mai vine înapoi/să înveselească alţi doctori neputincioşi/sau plini de curaj/care râd cu mâinile lăsate în jos/sau aplecate frenetic asupra sorţii/cu gâtul sucit, cu respiraţia tăiată".

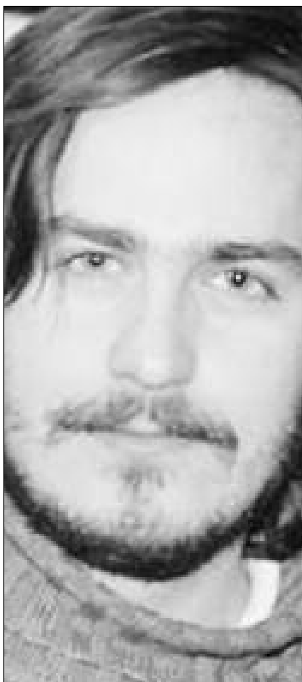
Viorel Nica – *O incursiune pe tărâmul literaturii confesive* (*Tracus Arte*, 2013)

Profesorul şi eseistul Viorel Nica analizează în volumul de faţă opt opere de confesiuni ale unor autori români din secolul XX, apărute în general fatalmente după 1989. După ce se/ne lămureşte într-o introducere/studiu ce se înţelege prin literatură confesivă, Viorel Nica se confesează, la rându-i, în ceea ce priveşte propria abordare analitică, după o lectură "nu cu detaşare obiectivă (văzând în ele nişte documente pozitiviste, printre atâtea altele, din arhivele lumii), ci cu participare subiectivă (căutând să le cunoaştem şi să le interpretăm, mai de aproape, ca pe cele mai vibrante texte literare neficţionale produse în spiritul adevărului-consonant cu frumoscul extras din experienţa trăită şi împărtăşită fără nici un soi de rezervă – direct, transparent, dezocultant)". Lista autorilor analizaţi este impresionantă nu atât prin număr, cât mai ales prin nume: Constantin Rădulescu-Motru, Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu, Nichifor Crainic, Gheorghe Bâgu, Lena Constante, Oliver Lustig, Octavian Paler, unele personalităţi controversate, dar toate de valoare incontestabilă şi depunând mărturie, istorică uneori, despre oameni şi epocă. **(DAD)**

Generația poetică 2000

Vlad Moldovan

Vlad MOLDOVAN – n. la 9 noiembrie 1981 la Baia Mare. Între 2000 - 2004 student la Facultatea de filosofie a Universității „Babeș- Bolyai” din Cluj- Napoca. Masterat și doctorat la aceeași universitate. În prezent e cercetator postdoctoral al Universității „Babeș-Bolyai” și redactor la revista „Steaua”. A publicat poeme și articole în revistele literare „Familia”, „Vatra”, „Apostrof”, „Poesis”, „Discobolul”, „Echinox” ș.a. Poeme în antologiile: ***La Neagra*** *(2007),* ***Literatura tînără*** *(2007),* ***Nasturi în lanul de porum*** *(2008),* ***Lunga noapte a liricii românești tinere, Rumänisches Kulturinstitut****, Berlin, (2009). Debut editorial cu volumul* ***Blank****, Editura „Cartea Românească”, 2009. Al doilea volum de poeme îi apare în 2012 –* ***Dispars*** *la Cartea Românească.*

De pe timbru

Oiţe jupuite
şi hălci de bidivii
şi păsări secerate
cu gâturi încă vii

ce greu în abator
mai bine' n propagandă
la spice aurite
pe tăvi roz maşinale
pastile şi neoane
din cecuri virtuale

Nimic nu le mai leagă
de munca strămoşească
A Chinei noastre mumă
Ci Banca cea măiastră
Ne ticluieşte fonduri
Venituri forfetare
cu rate maximale
când graficu-i în vale

Vin tancuri mii în pustă
în şir pe autostradă
explozii surde gustă
globalizata pradă.

Frângepâinea

Acestea sunt amintirile
normalităţii
şi aceasta e piscina.
pilaştrii turquaz
împrejmuiţi de gresie.
Regiuni stagnante fără patrimoniu
traversate de tril.

Gloria Domnului trebuie să fie
gloria soarelui.

Din salonaş
înlătură perdele
priveşte Cordilierii.
La capete zimţate
o parapantă
şi un planor
în loc să mă ridice
mă trag mai jos.

Se lasă ceaţă
peste canaturile vilei
şi feribotul tocmai ce dochează
maimuţe ce se adună la cutia milei
unde priviri se urcă-n cer
şi-abandonează
sunt trepte stropite cu licoarea zilei
şi-alei în care toamna doar mimează
o ploaie bravă, săltăreaţă.

În fluturul trăilor

Pe planeta dinspre soare
păsări în păduri
ce se îmbucă
cu păsări pe găteje

În oceanul în tangaj
pânza de sac e ferfeniţă
înnoadă scânduri
şi o seamă de ciurucuri
muiete.

Noricel – te scuturi,
Maxima!
în pântecel
de vale?

Adunatu-s-or
vectorii descătuşaţi?
Primenitu-s-o
maimuţa în iatac?

[mi s-a spart un borcan în care am turnat cafea fierbinte
şi concomitent, mişcându-l, am auzit un clinchet de cuburi
de gheaţă. Apoi am turnat clocotul în alt borcan şi am
început să beau din el cu o riguroasă atenţie prin care
filtram lichidul astfel încât rămăşiţele să-mi rămână pe buze
şi doar pe ele
să le
zdre
lească]

La Claun

Toamnă ca spaimă
frunză sălcie
plouă-n firidă
las-o deschisă

Bălţi, dar intacte
spume răzleţe
muşchi sub Converse
gâze pitite

Vrii 'nvârte ochiu
bum cu timpanu
Rupe ţigara
Dă-mi-o jumate

Unde-i candela
Tot ce se poate
că am uitat-o
pe lespede frate

Stai nu te-ntoarce
Mergem acasă
la călduriсă
Mâncăm macaroane

Trece efectua
pe întuneric
nu văd ce scrie
cânt de generic.

Pyr aeizôon

Focul
încă nestăpânit
se strânge în pasaje,
le-ncinge cărămida,
dispare sub movile.
Să nu-i cauţi duhul
în felinarele atârnate
ici colo
după pereţii de sticlă.
O mână îmblânzită
îl aprinde, serile,
cu măsură
şi cu măsură
îl stinge în dimineţile
turpide.
Vara bunăoară
în aburul slăbit
de august
din care nebunia
e suflată în minţile
vieţuitoarelor din urbe
legându-le la mese
îmbulzindu-le neînduplecat
prin curţi şi la terase -
sămânţa sa
clipeşte-n întuneric
precipitând cenuşa pe palisadă.
Acestea şi alţi
descendenţi decăzuţi
batjocoresc deşarta
pălălaie a lui Ouranos.
Singurul zeu, neasemuit de mare,
în care schimbarea e împărăteasă.
Cine va îndrăzni să-i
acopere mantia
cu sputa pământie?
Cine să-l
transforme în podoabă
sluţindu-i Regalitatea?

Stutter NOETA CCCP

Din 88, de când
n-am mai copiat
şi o terminasem
cu alcoolu
Pervazul pe care
trosneam sâmburi
de caise;
pe care înşiram adagio
scăriţa de lego
şi coliţa de Bissau;
pe care scria
cu cretă galbenă
un pic mai apăsat
scria
„I love Dog”
urmat de câinele
săgeată în carne şi oase.

O bordură unde dacă mă-ntindeam
şi îndesam iarba smulsă
de la leagăne
era o pernă perfectă
Acolo unde încălzeam mai
mulţi tembeli
asfaltul
şi unde
unul nu ajungea
să fie acceptat.
dar era ceva
fără nimurucul
de la doi
(Tu te-ai uitat –
Eu mă uitam –
la mina creionului
la oglinda ascuţitorii
la fermoarul penarului)
Tot timpul acolo
pe tulburare, clavicord
timpan şi acordeon
striviţi de umbra primitivă
dinspre bloc.

TEKHTELEKI

Noi case, noi holuri noi odăi
pentru care nu plătim
bilet.
„Totul continuă”
îmi şopteşte adminul
la ureche
în timp ce intru să
te caut

Şi după un set,
pe lângă protomixer,
past Grigorescu,
Toniţa, Bernea
care îmi frâng inima
mă întorc la castelul
de la Uioara

Câteva foto
tremurate
pentru dealurile din
depărtare.

Tetris Liquirizia

Paralizia pe care o atârnăm
din carpeta de matasă
prelungeşte bobiţe-luminiţe
prin brăduţul cu suport.

Să scape paharul
mai în sus pe tăviţă
care udă, fără camătă
covrigei, trigon,
plăcintă dobrogeană.

Insuliţe de gheţuş
cad subţiate pe copertină
semnalând beteală
îndesată în cortexul central;
Declanşând firitiseli
de fericire în neştire
şi o clapă mizerabilă.
O clapă citată,
o clapă pistonată
din Atari în Atari.

Mircea Bârsilă. Traian Gărduş

Sonete bahice*

Un veac de altădată

Şi azi mă subjugă anul o mie,
Un veac de zavistii şi zbateri celeste,
Acelaşi venin şi astăzi mai este,
Când focul din iad ne pare-o prostie...

Cetăţi şi burguri cu neveste grase
Cum Rubens, mai apoi, le-a re-nviat
Ca sfânt icon al amantei frumoase
Ce ademenea şi slugă şi-mpărat.

Zavistia domnea pe sub cupole
Dar şi-n unghere triste, pe la hanuri,
Şi unde se ţeseau obscure planuri
Stârnite-n taină de femei frivole.

Cu toate astea te iubesc şi-acum,
Mărite veac, pierdut în mirt şi-n fum.

Scatiul

O, tu scatiu, un moft cu aripioare
Şi pliscul hărăzit pentru furnici,
Cobori mereu şi-ndată te ridici,
Urmând, fidel, culorile-ţi bizare.

Te crezi un prinţ al păsărilor mici
Şi eşti indus de clauni în eroare,
Dar rostul tău îl ştie fiecare:
O scamă îmbătată cu arnici!

Noi bem prin crâşme vinuri şi absint
În timp ce tu te-ascunzi într-un zăvoi,
De ce nu vii, cu pliscu-ţi de argint,
Să vieţuieşti alăturea de noi:

Prin crâşmele atât de blestemate?
O, tu hilarul sol al lui Hecate.

De toamnă

Cad frunzele, e toamnă, se-nserează,
Ne bântuie neînţelesuri noi –
Melancolia toamnei e în toi
Şi-a poeziei Muză ne visează.

Pe la fereastră îmi trecu un faun,
Un fel de slujitor la Dionis.
Groteşti bacante sufletele ni-s,
Tu ne deteşti, se pare, Mister Brown.

Cad frunzele şi ne conduc spre hanuri
Şi-acolo-i damf de vin şi de grătar
Şi, peste toţi, tristeţea-i lăutar
Şi ne goleşte clipa de elanuri.

Dar unde sunt Ancuţele de vis?:
E trista întrebare, frate Dionis.

P.S.
Ancuţele cu salbe de argint, de ieri:
S-au prefăcut şi ele – oare - în muieri?

Câmpuri Elizee

De la femei şi toamnele, şi vinul
Băut la miezul nopţii din potire.
În fiecare cerc al său, destinul
Cuprinde câte-o slovă din Psaltire.

Ce valpurgie-n sufletele noastre!
Aprinde vinul muzica din sfere -
Şi chiar şi sferele sunt efemere,
Aşa cum sunt şi florile din glastre.

De la femei şi toamnele, şi toate
Ce se vădesc a fi pentru o clipă,
La fel ca jarul înfiat de-o pipă
Şi fumul când în aer face roate...

Vom rătăci pe Câmpuri Elizee,
Purtaţi la braţ de nişte dalbe zee.

Un magic zaiafet

Un magic zaiafet, cum domnii cer
Şi nu s-a mai văzut pre împrejur,
Se profilează undeva-n azur,
Cerut chiar de stăpânii cei din cer.

Dar iată-l apărând, ca din senin,
Maestrul de ceremonii înalte.
S-avem alături oamenii încalte
Ce preţuit-au preacinstitul vin

Şi care vor veni în cavalcadă,
Acum, mai altfel decât altădată.
Să-nceapă, deci, suprema canonadă
De dopuri de şampanie brumată!.

Vom închina pocale epocale
La braţ cu-Ahoe şi Caragiale...

Flori de toamnă

Bronzate frunze plouă pe cărare
Ucise de al frigului stilet.
Mă doare jalnicul lor menuet
Şi semne nu sunt... de încurajare..

Eu însumi sunt copacul unei Toamne
Privind cu inocenţă înainte,
Avid de soare şi învăţăminte
Pe care le ascunzi de mine, Doamne.

Mă trec fiori ce nu pot să-i accept,
În zare păsări zboară către sud –
Şi unde este gândul înţelept,
Ecourile vechi să le aud ?

O, doamnă, fericirile se duc
Şi nu mai ştiu: sunt treaz sau sunt năuc.

O nouă plecare

Sătul de-atâtea şi-atâtea plecări,
Las frunzele să-şi urmeze menirea
Şi nu ştiu dacă m-aşteaptă iubirea
În depărtări de dincolo de zări

Las umbrele să-mi deseneze chipul
Pe muzici înghiţite de amurg
Şi pe tăcerea harfelor din burg;
Sunt valul sărutând, din nou, nisipul, -

Iar cerul ăsta înnorat din mine
Ce trimite, clar, la magul zis Brit,
Când Ariel, zburând spre răsărit,
Îl împingea spre hăul din ruine,

Un cer pe care, în această zi,
Doar o furtună-l poate limpezi!

P.S.
Te rog, Prospero, amic şi vrăjitor:
Aş vrea să fiu şi-aici, şi călător!

La hanul din răscruce

La hanul blestemat, de la răscruce,
Ne ispiteşte demonul mereu,
Cu tot ce au ispitele mai greu,
Pe la sfârşitul lor sau chiar ,,in nuce”.

Acolo stă pe tron chiar Belzebut,
Acest regizor de-ntâmplări amare
Şi saţiul său hotare n-are
De din genuni şi pân’ la azimut.

Un cor de drăcuşori vicleni te-ndeamnă
La hanul veseliei, din răscruci
Cu vin şi fete cu alese buci,
În serile muiate-n iz de toamnă.

Promisiuni integre şi solare:
În ochii lor de foste domnişoare.

P.S.
Ascuns sub măşti mereu surâzătoare
Îşi face ,,El” demonica lucrare.

Heraldul

Un ,,nevermore” solemn citează corbul,
Din cartea enigmatică, la geam,
Şi plânge solul, pe-nverzitul ram,
Vestirea ce-o dictează însuşi Orbul.

Se află, în scenă, chiar tristul Herald,
Întruchipat de-o pasăre hulită,
În noaptea aceasta cu ochi de smarald -
Sau poate, în frac, eterna ispită ?

O veste insolită şi haină
Adusă la fereastră de o umbră:
Am aşteptat această veste sumbră,
Mai de demult ea trebuia să vină.

Se miră corbul însuşi de funestu-i rol
Şi vorbele lui au sclipiri de simbol.

P.S.
Să fie el - mă-întreb - , printr-un miracol,
Tălmăcitorul tainei din Oracol ?

În aşteptate

Intreaga lume un acvariu este –
Şi orişice acvariu – un coteţ.
Cu mare milă şi adânc dispreţ
Ne-aşteaptă luntraşul – cel din poveste.

Şi-n miezul negru-al soarelui din noi
Un vierme, întruna, scurmă şi scurmă,
În aşteptarea zilei – cea din urmă
Când cifra unu se preschimbă-n în doi

Se zbate lumea-n propriile faşe,
La fel ca sufletele adultere.
În lume sunt zorele şi oraşe
În care vieţuim printre himere

Cu fuste mult prea scurte sau în blugi.
Slăvită moarte, încotro ne duci?

P.S.
Adesea, luna plină e-o chemare
De a intra în fluxul vieţii viitoare.

Al lumii panaceu

De-o vreme, cerul este greu de nori
Şi-nnourat şi sufletul îmi este,
Mă simt ca robul din poveste
Ajuns pe la ospeţe, uneori.

De-o vreme toate-n risipire curg,
Iubirea e al lumii panaceu
(Un gând ce încolţeşte, din liceu,
Dar voluptatea florii e-n amurg).

Şampanie şi şoapte de iubire,
Creole sexy, blondele şarmante...
În van aştept o clipă zisă fastă,

De-o vreme, toate-mi merg în risipire:
Soţia mă respinge – am amante!
Iubitele, vezi bine – am nevastă!

Bătrânul burg

În burgul cu lespezi aşa de lucioase
Şi turlele lungi muşcate de vreme,
Străbuna-i măreţie-ncet se descoase:
Doar în vitralii mai pâlpâie şi-n steme.

În amurg se aude zornăit de armuri:
Sunt cavalerii apuselor ere.
În vârfuri de suliţi sclipesc şi securi,
În nopţi cu torţe, îngeri şi mistere.

Domniţele preferă arlechinii
Şi mai ales suavii trubaduri,
Căci ei în toate cele par mai puri,
În felul unor preoţi: ai luminii.

Bătrânul burg şi azi mă înfioară.
Mistere. Torţe. Şi-n turn: o fecioară!

** Din volumul cu acelaşi titlu, în curs de apariţie*

Se zbate lumea-n propriile faşe,

La fel ca sufletele adultere.

În lume sunt zorele şi oraşe

În care vieţuim printre himere

Cu fuste mult prea scurte sau în blugi.

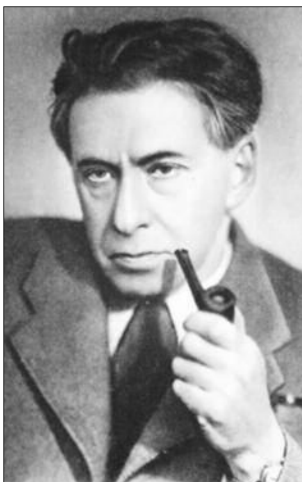
Slăvită moarte, încotro ne duci?

poesis

Din poezia lumii

Ilya EHRENBURG (1891–1967)

În traducerea lui Leo BUTNARU

Născut la Kiev, unde a şi copilărit. Învaţă la Gimnaziul Nr.1 din Moscova, din care este exclus din cauza că frecventa un cerc de revoluţionari. În 1908 este arestat, eliberat pe cauţiune, dar, fără să aştepte procesul, fuge în Franţa. Decepţionat de ideile bolşevismului, se dedică exclusiv literaturii. Debutează cu volumul „Poezii" (1910), la Paris, unde, an de an, publică pe cont propriu alte plachete, expediindu-le prietenilor şi cunoscuţilor în Rusia („Vieţuiesc", 1911; „Păpădii", 1912; „Cotidian", 1913...). Abia în 1916 editează cartea pe care o consideră reprezentativă – „Versuri despre ajun", remarcată de V. Briusov, N. Gumiliov, S. Gorodeţki. Iar A. Blok, în articolul „Dandismul rus" (1918), se referă chiar la „o modă Ehrenburg". Traduce din poezia franceză şi cea spaniolă, frecventează cercurile boemei pariziene, împrietenindu-se cu P. Picasso, A. Modigliani ş. a. E de presupus că se întâlneşte şi cu unii dintre intelectualii români, reprezentanţi ai avangardismului european, aflaţi şi ei în capitala franceză, drept argument putând servi şi un poem din 1914, care începe chiar aşa: „Aceiaşi români... Vin greu, ca mierea". Revine în Rusia, însă revoluţia bolşevică o întâmpină cu ostilitate. Din 1921 locuieşte la Berlin. Dar, peste un timp, are şi o perioadă de creaţie pronunţat „sovietică", în special în publicistica din anii celui de-al doilea război mondial.

Chiar dacă nu este subliniat în mod special ca aparţinând avangardei, o parte din poezia sa, precum o demonstrează şi mostrele traduse aici, ţine tocmai de spiritul modern, novator, care a caracterizat literatura începutului de secol XX.

Un copil duce orbul de mână,

Toate oraşele le-au cutreierat.

De la un pumn de ţărână i se trage orbirea.

Îl presărase pe înfierbântaţii ochi,

Stinsu-i-s-au.

Vedeţi – nopţile au devenit albe

Şi cu negreaţă zilele s-au acoperit.

Împărtăşiţi-vă marea credinţă,

Să se facă pustiu în inimi!

* * *

Să aştepţi, până moare chiar şi memoria,
Ca ziua să devină de nestrăbătut,
Să te stingi lângă numele scump,
Alergând să ajungi umbră străină,
Spre a nu te încrede oglinzilor,
Până şi de perna ta tăinuind
Că lumina dragostei e de-ngropat,
De ascuns, de adumbrit,
Ca, întâmplător, degetele să nu trosnească,
Însăşi respiraţia să fie strânsă în pumn.
Să aştepţi astfel, încât, şi mort, să simtă el
Peste obraji trecându-i vântul fierbinte.

(1912)

* * *

Când se-nstăpânesc neguri cumplite
Şi vântu-mi stinge flacăra din vatră,
Ca în delir, eu, Rusie, îţi văd
Pustiile întinsuri nepopulate.
În semiîntunericul mansardei,
În zvon de caldarâm parizian,
Tu mi te-arăţi de-a dreptul necuprinsă,
Dar la fel – şi spaţiu fără viaţă,
Tăinuind o crudă nepăsare,
Blestemul nedorinţei de-a trăi,
Încât mă tem ca nu cumva să-ţi tulbur
Grandoarea cu atare tânguire.

(1912)

SEARĂ DE FEBRUARIE

Aceiaşi români*, rece lumină de gaz, palidă,
Vin greu, ca mierea.
Şi în inimă aceeaşi disponibilitate
De-a muri chiar în acest moment.

Venit-am la tine. În odaie – întuneric era...
Nu plângeai. Priveai prin geam.
Priveai spre felinarul galben-veştezit
Şi drept răspuns îţi zâmbea februarie.
Mi-ai cântat o melodie drăgălaşă
Despre un oarecare om străin,
Care curăţa trotuarele de zăpadă
Şi despre ce sensibilă şi luminoasă era
Raza ce alerga pe faţa zăpezii.

(1914)

____

**Aceiaşi români – e de presupus că, în periplul său european, Ilya Ehrenburg s-ar fi întâlnit cu unii din intelectualii români, inclusiv cu reprezentanţi ai avangardei.*

P. S.

Presupuneau că dimineaţa va chema
Această chinuitoare seară;
Că oarecare păsărea
Îmi va ciuguli din ficat;
Că, sfârtecat în patru sferturi,
Voi face ceea ce se cade
Şi ce nu;
Cu paşi mărunţi,
Să sar o coardă scurtă,
Să vorbesc cu voce oarecum dresată
Despre tristeţea mea,
Să recitesc vieţile anumitor mucenici
Exclamând: a-a! cu-cu!
Prost-prost! Mărunţel-mărunţel!
Presupuneam –
Şi totuşi, când a fost iubirea să apară,
Nu pricepui – Unde-i asta? Ce-i asta? Ceea sau aceasta?
Izbucnii în plâns şi Madonei de carton îi cedai
Cheia cetăţii ce îşi vedea propriul sfârşit...

(1915)

AJUN

În piaţă cânta cocoşatul,
Grăbind pasul, se cruceau trecătorii:
„Ţie mă închin, năvalnicule ajun
De An Negru!
Monahii îşi desfăceau arzătoare sutane,
Arătându-şi pieptul păros.
Însă pământul era istovit de secetă
Şi se tocea fierul plugului de argint.
Spuneau vorbe îndrăzneţe,
Pomeneau numele Lui.
Stă întins şi geme, gura – deschisă,
Uscată, întunecată.
Se apropia seara.
Ţipă bufniţa.
Pe ea aţi fi vrut să o adăpaţi
Cu sânge omenesc!
Grei sunt ciorchinii viilor,
Recoltată e holda.
Un copil duce orbul de mână,
Toate oraşele le-au cutreierat.
De la un pumn de ţărână i se trage orbirea.
Îl presărase pe înfierbântaţii ochi,
Stinsu-i-s-au.
Vedeţi – nopţile au devenit albe
Şi cu negreaţă zilele s-au acoperit.
Împărtăşiţi-vă marea credinţă,
Să se facă pustiu în inimi!
Şi ca pe nişte deschizături în întunericul nopţii
Sărutaţi urmele orbului.
Nu tăinuiţi nimic – căci e timpul
De-a ne împărtăşi cu altă fericire!"
Şi cânta cocoşatul despre ziua Adormirii
Cuvioasei sale mame.

(1915)

* * *

La vilă era întuneric şi jilav.
Vântul despărţea pânzele grele.
Şi tu îmi aplicai
Un ciudat tatuaj.
Mai întâi ai pus inima
Printre flori dalbe,
Două porumbiţe, pucioasa – sigură,
Precum în almanahurile anilor treizeci
Ai secolului trecut.
O, sufleţelule, eşti superbă,
Dragă,
Eu într-o neagră dumbravă
Te voi silui.
Cel mai bine-i să asculţi ce-ţi spun,
Suflete, sufleţele, sufleţele, sufleţele!
După aceea ai desenat o corabie.
Luai de pe poliţă *Bedeker*-ul.
E bine! Eu sunt corabia
Care va vâna urşii dresaţi.
Hotelurile Karlton, Mirabeau şi Victoria.
Uscatul – deci uscat să fie, marea – mare, ce mai!
Iar în stânga pieptului, în locul pe care
Îl sărutaseşi adineauri,
Ai pus o cruciuliţă
Şi ai izbucnit în râs.
Doamne, Tu ne-ai lăsat la vilă
De pe somn
Să căscăm şi să ne legănăm
La balconul întunecos.
Pentru ca ambii
În libertate
Această carne uriaşă durdulie
S-o îngrijim.
Truditorii Domnului –
Înmulţească-se făptuirile lor.

(1915)

* * *

Prin umbra ta îmi împleticeam picioarele.
Pisica venea după mine
Mieunând.
Nu te gudura, nu cânta, nu scânci!
Nepreţuita mea –
Vede Dumnezeu –
Torta nupţială
E condimentată cu şoricioaică.
Ea are sertăraşe simpatice,
În fiecare – câte un inel.
Iar în ultimul plânge şoricelul,
Plânge, se zbate.
Dansează tu cu el puţin,
Mângâioaso, joacă-te cu el!
Iar pe mine lasă-mă să plec acasă
În rai...

(1915)

AUGUST 1914

Căinându-se parcă-a pieire,
Se perindau trenuri după trenuri
Şi în lungul şinelor, pe fugitive coline,
Răcneau suferindele soţii.
Iar în vagoane fiece zuav
Intona imnuri înalte.
(Şi nimfele
Gemeau prin rare crânguri.)
„Ah, o iubesc pe Marietta, Marietta,
Numai şi numai pe ea".
Mă tot ţin pe urma ei.
Unde ne aflăm? Unde ne aflăm? Unde ne aflăm?
Pe baioneta mea voi trage-n piept
Cam la zece nemţi!
Cucoanele pe baionete-au înşirat
Flori din ţări străine – crizanteme:
„Unde ne aflăm? Unde ne aflăm?"
Şi, potolindu-şi aleanul, cineva răspunde:
„În rai".

(1915)

Viorel Nica

Carte străină

Picanteria şi infernalitatea adulterului

Combinând într-un mod inspirat elementele comice, burleşti, satirice, cu cele tragice, terifiante, sumbre, realizând o seamă de variaţiuni baroce pe aceeaşi temă a dragostei adulterine, aducătoare de bucurii şi mâhniri complementare, trecând cu multă uşurinţă dintr-un registru frivol într-unul grav, polifonizându-şi scriitura în fel şi chip, permiţându-le tuturor personajelor să evolueze într-un mod spectaculos, ba chiar să-şi schimbe identitatea câteodată, încordându-şi şi relaxându-şi viziunea cu o dezinvoltură greu de egalat, îmbiindu-l pe cititor să participe la o formidabilă bacanală românească, megaficţiunea, *Frumoasa domnului* (*Belle du seigneur*, 1968, tradusă admirabil în româneşte de Irina Mavrodin şi publicată de *Est – Samuel Tastet Editeur* în 2000) de Albert Cohen este o scriere literară de excepţie, magistral orchestrată (atât în planul tematic cât şi în cel stilistic), impresionantă prin complexitate, anvergură, perspectivare.

La un moment dat, aparent dezechilibratul, cinicul, sadicul Solal – înalt funcţionar la Societatea Naţiunilor din Geneva – îşi pune de

gând s-o seducă pe Ariane Deume care ar vrea mai degrabă să scrie un roman decât să se implice într-o palpitantă aventură erotică şi căreia îi repugnă să fie tratată fără menajamente, cu brutalitate. Contrariată de imixtiunea lui violentă, femeia – în aparenţă cuminte - intenţionează să-şi înştiinţeze bărbatul vizavi de cele întâmplate. Numai că Adrien Deume cel dornic de promovare rapidă în cadrul aceleiaşi Societăţi a Naţiunilor (pe care autorul o satirizează pătimaş) unde lucrează în subordinea virtualului seducător Solal nu vrea s-o asculte câtuşi de puţin, îi blochează intenţia mărturisitoare, se arată refractar dorinţei de a o apăra, lăsându-se pur şi simplu vrăjit de posibilitatea parvenirii prin celălalt. Odată ce-i promovat de vicleanul Solal (care nu renunţă la obstinantul lui proiect seducător), funcţionarul Deume urcă pe culmile fericirii birocratice, e gata să creadă că de acum „poate să-şi permită totul", se scaldă zile la rând „în voluptatea de a fi cineva", îşi invită la masă şeful adorat (ce abia aşteaptă să-i răpească nevasta frumoasă) care nu catadicseşte să-i onoreze invitaţia, dar care îl invită, la rândul său, la el, la hotel, la un dineu, cu puţin mai înainte de a-l trimite într-o banală misiune de documentare. Nevoind să dea ochii cu celălalt, prudenta Ariane refuză invitaţia spre dezamăgirea soţului intrigat, pe deplin convins că-i este periclitată cariera diplomatică, la care ţine mai mult ca la soţia-i neînţelegătoare. Rămasă singură acasă, tânăra doamnă Deume se gândeşte la iubita ei Varvara, o prietenă care o făcuse să se simtă încântător până să se mărite mai degrabă din interes decât din dragoste, se lasă în voia reveriei lesbiene, îşi satisface puternica nevoie de a se iubi pe sine într-o atmosferă domestică fastuoasă.

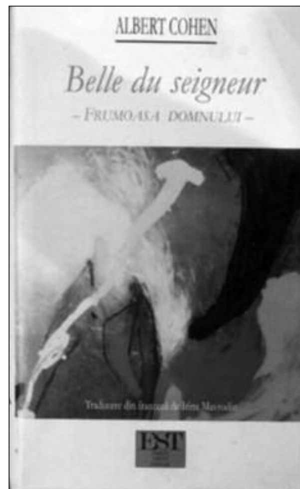
Subit, ea se hotărăşte să-şi revadă soţul mai înainte de mult râvnita-i plecare în străinătate. În locul lui îl întâlneşte însă pe Solal ce îşi reia tentativa de seducţie într-o manieră mai mult decât discursivă, aducând a fanfaronadă. Nemaiputându-i rezista de fel, Ariane devine amanta sa. Cum nu are nevoie de cristalizare (în cunoscutul sens stendhalian), iubirea lor se desfăşoară mai întâi precipitat, extatic, idilic, îndemnându-i la a sfida orice limită, orice convenţie, orice tabu, la „a se povesti unul celuilalt", la a-şi desfăta (până la saturaţie) toate simţurile, la a juisa orgiastic, la a se comporta ca „doi actori ce vor să-şi placă unul altuia, jucându-şi rolul şi exagerând nu doar odată, permiţându-le să se complacă în „amoralitate", nelipsindu-i de posibilitatea de a se iubi chiar pe ei înşişi în anumite momente de autocontemplare paroxistică. Mai apoi ea dă semne de slăbire treptată, de manifestare centrifugal-discordantă, de degenerare greţoasă, lăsându-se puţin câte puţin contaminată de gelozia furibundă, degradându-se iremediabil, amestecându-se cu indignarea fadă, cu descumpănirea acidă, cu ciuda deplorabilă, compromiţându-se de la o zi la alta, ignorându-şi orice atribuţie nobilă, înălţătoare.

După întoarcerea soţului acasă, Ariane întâmpină dificultăţi în a se întâlni cu amantul ei (cu care se împăcase între timp). Cum nu-i dispusă să renunţe la el, face tot ce-i stă în putinţă spre a fi prezentă la întâlnirea fixată de celălalt. Descoperindu-se încornorat, Adrien se simte nenorocit, trădat, devine nemaipomenit de gelos, îşi pierde credinţa în Dumnezeu (cu care cochetase până atunci), cade pradă unor frământări mistuitoare, experienţiază nefericirea flagrantă, nu rezistă tentaţiei de a se sinucide, soldate, din fericire, cu un eşec. În timp ce el se pregăteşte să-şi ia zilele, şeful său Solal e dat afară din înalta-i slujbă diplomatică pe motiv că-i evreu şi ia apărarea evreilor persecutaţi pretutindeni în Europa interbelică. Chiar dacă ajunge un paria, el unul nu vrea să piardă iubirea Arianei de care se agaţă ca de o speranţă de mântuire. De aceea nu-i suflă o vorbă amantei sale înfocate despre precara-i situaţie, despre faptul că din punct de vedere profesional şi social nu mai reprezintă nimic. Oricât de greu i-ar fi să mai iasă într-o lume care îl umileşte, îşi dă silinţa „să fie un erou al pasiunii". În sinea lui nu conteneşte totuşi să acuze şi să se acuze, considerându-se „o otreapă a societăţii, dar de lux", neputându-şi birui sâcâitorul sentiment al decăderii, aflându-se într-o stare de spirit mai mult decât iritabilă. Nevoiţi să se refugieze în afara Elveţiei, cei doi amanţi au aspiraţii, trăiri, atitudini diferite. În timp ce ea e „însetată de viaţa socială", dornică să vadă şi să fie văzută de alte persoane de vază, el doreşte să rămână într-un cât se poate de protector spaţiu intim, privat, unde descoperă că nu se poate baza pe femeia iubită, că a cucerit-o „într-un mod ruşinos", făcând paradă de forţă şi de virilitate, că nu mai era nimic altceva decât un amant neînţeles, lipsit de perspectiva absolutei iubiri salvatoare.

Închiriind (în 1937) o casă la Agay (lângă Cannes), fugarii dezbinaţi se amăgesc cu ideea că, schimbând decorul, ar putea începe o viaţă nouă, armonioasă. Dincolo de amăgirea cu pricina, coabitarea lor se dovedeşte a fi „falsă şi ridicolă", inconsistentă, erodată de o caraghioasă preţiozitate. Într-o zi nefastă el cade pradă îndoielii aprige, „găsind că marea pasiune nu era la urma urmei un lucru atât de extraordinar", ci doar o farsă absurdă, de-a dreptul deprimant-asfixiantă. Aflat la Paris pentru câteva zile, întâlneşte peste tot inconfortabile, vexante indicii de ostilitate faţă de evreii acuzaţi, pe nedrept, de câte şi mai câte. Cu siguranţă că nu poate fi în apele sale „de vreme ce se află într-o lume duşmănoasă", inaderentă, elevată, lipsită de omenie, de discernământ.

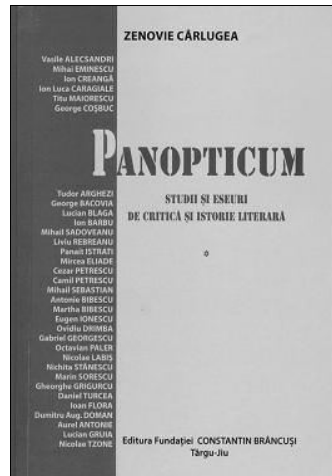
Frumoasa domnului... de Albert Cohen este o scriere literară de excepție, magistral orchestrată (atât în planul tematic cât și în cel stilistic), impresionantă prin complexitate, anvergură, perspectivare.

După ce se întoarce la Agay, hărţuitul, declasatul Solal meditează, copleşit de disperare şi amărăciune, asupra urgiilor abătute de-a lungul timpului asupra neamului său evreiesc, asupra cultului forţei profesat de nemţii iresponsabili şi dezumanizaţi şi, mai ales, asupra crescândei incompatibilităţi dintre el şi amanta lui. Dându-şi silinţa să-l sustragă marasmului primejdios în care se complace de la o vreme, Ariane cată să se apropie de el, să se facă simţită ca parteneră cu virtuţi consolatoare. Din vorbă în vorbă îi mărturiseşte o seamă de lucruri ţinute ascunse până atunci. În dârdora mărturisirilor face gafa de a-i spune că mai avusese cândva un amant mai vârstnic, de o delicateţe fără cusur. Mărturisire ce îl intrigă pe irascibilul Solal, determinându-l s-o taxeze „drept târfă". După o relativă împăcare, situaţia erotică se tensionează iarăşi. Dorind s-o scoată cumva la capăt, nefericiţii amanţi cad de acord să se sinucidă prin otrăvire. Operaţie în realizarea căreia se angajează cu o voinţă de a sfârşi exemplară.

Carte nouă

Zenovie Cârlugea – *Panopticum – studii şi eseuri de critică şi istorie literară* (Editura *Fundaţiei CONSTANTIN BRÂNCUŞI*, Târgu-Jiu, 2013). Studiile şi eseurile profesorului Z. Cârlugea au fost scrise în timp, din anii '80 până acum, completate cu informaţie adusă la zi, inclusiv cele care au constituit în timp materie primă pentru studii monografice apărute în timp. După cum precizează autorul într-un *Cuvânt înainte*, masivul volum cuprinde texte ce privesc „aspecte ale *clasicităţii* noastre din a doua jumătate a secolului al XIX-lea (Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, G. Coşbuc), dar şi realizări în substanţă ale scriitorilor din *perioada modernă* (Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, George Bacovia, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mircea Eliade ş>a.), la care s-au adăugat contribuţii ale unor scriitori din *generaţii şi promoţii postbelice* (de la Nicolae Labiş, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Gheorghe Grigurcu la Ioan Flora, Daniel Turcea, Nicolae Tzone ş.a.)..." Pe lângă fireştile abordări critice noi, Z. Cârlugea aduce – în spiritul acribiei unui istoric literar care se respectă - şi noi informaţii despre viaţa şi operele celor de mai sus şi despre ale altor autori care formează o coloană vertebrală a literaturii române contemporane. Volumul este cu atât mai valoros, cu cât în ultima vreme istoricii literară propriu-zişi tot dispar şi în locul acestora nu prea mai apar alţii. Zenovie Cârlugea este un autentic istoric literar, minuţios, aplicat şi harnic deopotrivă. **(DAD)**

Ioan Lascu

Altfel despre generaţia ´80

DESPRE NATURA ALTEI POEZII

O idealitate vesperală mi se pare a-mi comunica poezia lui Marian Drăghici, cel puţin după lectura recentei lui cărţi, *lumină, încet* (Editura Tracus Arte, 2013). Voi încerca să mă explic, să-mi explic această emoţie subtilă dar cumva complicată, incertă. Şi câte incertitudini nu-ţi poate trezi lectura unei cărţi de versuri, nu-i aşa?! Poezia lui Marian Drăghici este, la prima impresie, o poezie inspirată, în sensul unei smerenii a înţelegerii mai adânci a lumii, a tăcerii şi a amintirii, a durerii tainice şi a fatalităţii acestei lumi ce trece, care, mai înainte de orice, este trecătoare prin gând şi suflet, prin viaţă, prin noi înşine, pe dinaintea morţii. Nu cred că aş putea acum să scriu despre Marian Drăghici decât ca despre un poet gingaş ascuns şi sinuos, pălmuind însă tare banalităţile, clişeele, şi apoi sublimând în aerul unei idealităţi de neatins, de nespus, de negăsit. Poezia lui este cu duceri şi cu reîntoarceri. La ce se (re)întoarce poetul Marian Drăghici? Se întoarce mai ales la *păhăruţ* şi la *motanul faustic* (ori *motanul negru garabet*), la *moarte* şi la *ea*. Ele sunt nişte laitmotive dragi lui. Privitul lumii se face cumva din profil, dintr-un unghi numai al lui, şi mai rar din faţă. Privit pieziş, *paharul cu o singură rază* al primei tinereţi a ajuns, de la vârsta maturităţii încoace, păhăruţ. Visul stă lângă coşmar şi lângă frica de moarte. Din poezia maturităţii, *harrum* şi *lunetistul viu* revin sub acoperişul poemului de acum. Apoi şi *caracal sighişoara mea*, fiindcă, fără înşelăciune, cartea de faţă este (şi) o antologie. De fapt, aşa cum se poate afla de la sfârşitul volumului, în „Colecţia *Antologia Tracus Arte* [...] au apărut antologii ale poeţilor Ioan Es. Pop, Nichita Stănescu, Nichita Danilov, Virgil Mazilescu, Augustin Frăţilă" şi „Vor apărea, în curând, antologii ale poeţilor Alexandru Muşina şi Ion Mureşan". Probabil că au şi apărut...

O rugăciune a inimii răzbate dincolo de gustul, îndelung cultivat, rafinat, pentru paradoxuri. Paradoxurile sunt scăpările cele mai frapante ale poeziei lui Marian Drăghici. Dacă aş vorbi despre „discurs", despre cum curge versul, despre cum face el poezie, aş observa cum apucă frazele de unde nici nu te aştepţi, cum le lasă să curgă, complicat, dar vast, cum mimează exotismul care este o formă de libertate (şi nu neaparat de eliberare) a poemului. Poezia pătrunde în destinul poetului ca „o bufniţă de zece tone", odată cu tăcerile şi cu căutările armoniilor *înlăuntrului* doritor de armonie cu *înafara* lumii, cu unicitatea organică a înrudirii şi a apropierii omului de alt om: „n-am întâlnit armonia nici eu./ am întâlnit – ca să vezi! –/ seara la masă între ai mei/ arborele fix al muţeniei./ şi vertebrele clevetind – şi ai mei – / acel ram înflorind în şira spinării mele,/ acel ram de vârf,/ acel ram.// şi pe ram/ o bufniţă de zece tone (îmi apăru clar destinul)". (*o bufniţă de zece tone*). În treacăt nu se poate totuşi... trece peste ironia – destul de tare – aruncată către o „bufniţă tînără pe patul morţii" şi, indirect, poetului optzecist care parodiase... aparent nereligios imaginea acelei imaculate „fete tinere pe patul morţii" a geniului intangibil al poeziei de până azi. Însă arta poetică a lui Marian Drăghici nu îşi află punctul forte de sprijin în parodie, nici chiar în ironie. Mai degrabă o *amărăciune a sarcasmelor* bine voalate se ghiceşte în versurile lui, iar viaţa trecută şi amintirea, smerenia în faţa puterilor ineluctabile care determină trecerea, teama de greşeală şi de malefic, obsesia păcatului şi a viciului, tristeţile realităţii dure, nemiloase, şi visul, iubirea furată de timpul necruţător, cultivarea paradoxului, sunt atitudini, obsesii şi teme care îi însemnează poezia. De poezie se întrepătrunde viaţa personală şi amintirea, destule poeme notând trimiteri biografice calendaristice sau evenimenţiale, cele secunde fiind însă discret inserate. Astfel, poemul intitulat *despre arta poetică, 1983*, ni se pare că ar cuprinde câte ceva din (aproape) toate: „lumină, cât ai aprinde/ un pai pe ape.// anume, să se vadă păşind/ bâtlanul purpuriu/ în raza demenţei.// când am spus vorba asta/ spărgeam nuca în dinţi./ şi ea zâmbind la fereastră/ în absenţa mâinilor/ după ce i-au smuls/ inima verde,/ părul.// astfel, copăcel-copăcel// am iubit-o ca barbarul care-şi strigă harul în zori// când minuscula sa lume interioară// explodează în mii de sori.// şi ea zâmbind din fereastră/ după ce i-au smuls/ mâinile,/ inima,/ părul."

Nici măcar poezia nu are o îndelungă supravieţuire – poetul, cuprins de un pesimism dureros, se contopeşte cu ea, cea care se resoarbe în istorie, în timpul nesfârşit, într-o neagră materie a înhumării, totuşi fertilă, căci toate se supun curgerii, absorbţiei şi dispariţiei. Un *hélas* villonian este poemul *descriere după altă natură*: „arta descrierii după altă natură/ începe-sfârşeşte/ cu o mână de oase pe pajiştea de lângă cer.// (şi eu ca orbul sigur că da,/ din negru pământ/ petală/ cu/ petală/ am cules roza mentală.// chiar/ eu/ sunt/ acel/ negru/ pământ." O filozofie demnă (şi inspirată din depărtări culturale!) de *Ecleziast* este filtrată prin subteranele poemelor lui Marian Drăghici! Sunt locuri unde el devine un poet crâncen al deşertăciunii! Probabil că de aceea „Ghidul supravieţuirii poetului" este „lumină, încet"... Ce-i mai rămâne lui oare din *roza mentală* decât petalele pe care scrie că „Duh şi adevăr este Dunnezeu", lumină şi iubire este el?! Totuşi poezia este forma de rezistenţă în faţa ştergerii şi a anonimatului, a aneantizării, tocmai fiindcă „«– Dumnezeu ne aruncă în lume/ ca unicate./ facem tot posibilul să uităm/ că Dumnezeu ne aruncă în lume/ ca unicate./ practica poeziei reprezintă modul meu de a fi,/ a rămâne,/ a rezista sub soare/ ca ins unic.»" O profesiune de credinţă şi un *modus vivendi*, o formă de apărare a singularităţii dar şi o cale spre mântuire, iată ce este poezia pentru Marian Drăghici. (*fostei mele vieţi, prin bunăvoinţă*).

O intonaţie de despărţire de un trecut incert, nelimpede, adesea aglutinant, se aude din destule poeme, între care *fostei mele vieţi, prin bunăvoinţă*, stă, cred, în capul rândului. Imaginea ispitei din locul pierzaniei: „negresa cu zulufi jucăuşi" care „goală în bar la zuluşi[...]/ face în lumina lunii duş" şi apoi citeşte un „sexy-text/ imprimat pe fundul păhăruţului meu" este bivalentă. Înainte de a deveni grav, profund, tonul poemului este unul ludic frivol îmbibat în drojdiile unei foste vieţi fumegoase, înecăcioase, amare, de atâtea ori sorbite de pe fundul „păhăruţului". „Negresa cu zulufi jucăuşi" îmi pare a invoca/ evoca şi fantasma unui trecut mai îndepărtat, de nesiguranţă şi de spaime: „«am scris şi m-am format ca poet/ într-o vreme când deasupra/ capului nostru plana/ zi şi noapte o sperieteoare hidoasă»/ negresa, în lumina lunii/ trăgând din ţigară." (*loc. cit.*).

Poemul *harrum* trimite (şi) la altă antologie – *Harrum, cartea ratării* – apărută la Editura Vinea în 2001. Prima vocabulă din titlu ne duce inevitabil gândul către eminescianul „horum-harum" din *Scrisoarea II*: „Ale clipelor cadavre din volume stând s-adune/ Şi-n a lucrurilor peteci căutând înţelepciune?/ Cu murmurele lor blânde un izvor de *horum-harum*/ Câştigând cu clipoceală *nervum rerum gerendarum*...". La Marian Drăghici *Harrum* este un „nume" dintr-un text visat, care treptat impune auzului/ rozei mentale „vuietul insesizabil" al anilor trecuţi, pierduţi în risipa de sine, într-o existenţă aparent inutilă. Imaginea obsesivă din poem este „o armonică roşie" din care se intonează cântecul despărţirii, al îndepărtării de „nişte ani – Dumnezeu cu mila! – zise mica ta înţelepciune". În *salonul refuzatului*, *harrum harrum* este, prin „obiectivare" unul care „tocmai trece pe drum", pe lângă trecut şi pe lângă casa destinului poetului: „harrum harrum tocmai trece pe drum/ trăgând din ţigară ultimul fum: «măi, unde şi-a pus şi poetul ăsta casa!»// intră în casă tuşind, înjurând fructele mării/ scaieţi pe pereţi,/ scuipă în jos în aşa hal de casă.// aprinde lampa priveşte pe geam şi tace." (*salonul refuzatului*). Oricum *harrum*, un cuvânt straniu şi cu o sonoritate grandilocventă, ceremonială, fatidică, atrage atenţia asupra ratării ce poate paşte viaţa, poezia, dragostea, prietenia. Spiritul batjocoritor, chiar dispreţuitor şi de luare în derâdere, scoate capul şi aici, ca o expresie a distanţării şi a unei reminiscente stări de lehamite, pentru că *harrum* „intră în casă tuşind, înjurând fructele mării", „scuipă pe jos" văzând/ zicând „scaieţi pe pereţi". Solitar, excentric, orgolios, sau nu ştiu cum a mai fost considerat, Marian Drăghici a aflat în poezie o cale numai a lui.

Poemele *lunetistul* şi *caracal sighişoara mea* nu pot lipsi din nici o antologie fiindcă ele – şi acum apelez la un banal, sâcâitor clişeu – se lipesc de poezia lui Marian Drăghici ca marca de scrisoare. Se apropie între ele, situându-se, cumva pe deasupra în raport unul cu altul, ca poeme existenţiale şi biografice. De fapt – şi mă gândeam s-o spun mai demult – *poezia lui* mi se înfăţişează drept una *profund existenţială şi discret biografică*. În acest fel ea îşi apropriază două atribute esenţiale ale poeziei moderniste şi moderne în genere. De aceea, sunt tentat să afirm că Marian Drăghici scrie o poezie mai profundă, mai sensibilă, de multe ori zguduitoare, decât este poezia postmodernistă, în care alţi crtitici ar fi tentaţi să-l încadreze. Marian Drăghici nu deconstruieşte textul ci-l îmbogăţeşte şi-l adânceşte tocmai prin contribuţia, prin „lucrarea" dimensiunii existenţiale, una extrem de pregnantă, de puternică. Citez, ca o depoziţie în sprijinul mărturiei mele, un emoţionant pasaj (e puţin spus!) din *lunetistul*: „cum să nu încapă în poemul acesta/ bătrâneţea, resemnarea şi moartea/ (cred Doamne, ajută necredinţei mele),/ când o soţie tânără pe patul morţii/ aproape zece ani aşteptând/ uneori resemnată, alteori rugându-se cu lacrimi/ la Dumnezeul ei unic/ pentru un semn de vindecare, / îmbătrâni fără să primească nimic/ în aceşti zece ani nesfârşiţi/ decât paharul zilnic cu lapte, hrana fără foc,/ certitudinea unui destin tot mai cutremurător/ şi neputinţa bărbatului de-a etanşa definitiv/ spectrul morţii într-un poem magic."

Prin distanţare autoironică, prin spirit parodic şi ludic, *caracal sighişoara mea* este, de departe, un text hoffmannian, unde bântuie la început „motanul negru garabet", altă marotă din poezia lui Marian Drăghici, care, prin personaje aidoma motanului, îşi asigură un pitoresc al ei, cu un aer contradictoriu, glumeţ şu fantast(ic) în acelaşi timp: „spun că motanul negru garabet – deh, ochi mare verde, ascendenţă armenească –/ merge pe ape după inspiraţie.// motanul negru garabet brusc citeşte biblia/ cu unicul său ochi mare verde,/ dă colţul străzii, hoinăreşte/ pe acoperişul de tablă fierbinte/ în căutarea inspiraţiei." În partea a doua, alte personaje – „bătrânul meu câine credincios carl gustav" (un *alter ego*!) şi „lunetistul mort de beat" deschid o perspectivă spre pastişă şi spre anamneza unor clişee culturale.

Pornind de la „caracal sighişoara mea" (dar nu neapărat!) se poate constata existenţa unei toponimii poetice ***sui genris***: „biblia belgrad", „ierusalim", „lima", „moara lui take", „combinatul de porci din caracal sighişoara mea", „o străduţă din sarajevo", „o fântână din balcani", „cocoşul de tablă de pe casă", scăldătoarea Vitezda, Vaticanul, „câmpul morilor 1", „scuipaţii de la bucur obor", casa Monteoru, „barul plasticienilor", „din honolulu în carpaţi", „pe olteţ în grădina maicii", „din bucureşti la vlăduleni via caracal" (e chiar ultimul vers din carte!). Se resimte în această toponimie aceeaşi creativitate parodică ce trans-figurează (şi ea!) multe (co)notaţii biografice şi culturale.

Modernă, modernistă şi nu arareori postmodernistă, poezia lui Marian Drăghici se plămădeşte din altă materie decât poezia multor poeţi încadraţi de rutină în mişcarea optzecistă. Fără o apartenenţă consecventă la vreo grupare, în afară, poate, de grupul optzecist de la revista şi cenaclul *Ramuri*, Marian Drăghici se detaşează prin religiozitate, printr-o profunzime a smereniei secondată de umbra păcatului şi a viciului, dar şi printr-o extraordinară vibraţie existenţială care-i aşează în vârf o aură tragică.

Poemele *lunetistul* şi *caracal sighişoara mea* nu pot lipsi din nici o antologie fiindcă ele – şi acum apelez la un banal, sâcâitor clişeu – se lipesc de poezia lui Marian Drăghici ca marca de scrisoare. Se apropie între ele, situându-se, cumva pe deasupra în raport unul cu altul, ca poeme existenţiale şi biografice.

cronici

Dumitru Augustin Doman

Despre viaţă şi moarte de la marea cea mare şi neagră

Ajung la ţărmul mării amintindu-mi versurile metafizice, dar şi suprarealiste ale lui Gheorghe Grigurcu: „Acolo-n afund/marea/cu vârf şi-ndesat//marea vrând ea însăşi să fie/propriul ei cer//pe care peştii multicolori palpită cum fluturi//iar sirenele zboară/aidoma unor păsări/ce se-ntorc la cuib". * În căutarea vilei unde vom fi cazaţi, constat că Eforie Sud este împărţită precum puşca lui Nichita Stănescu: Nordul Eforiei Sud, cu câteva vile aşezate direct pe plajă, Eforie Sud, zona centrală şi sudul Eforiei Sud. Aici e şi vila noastră. Cum nu puteam vira la stânga din Şoseaua Naţională, ori noi am ratat (?!), mergem până la sensul giratoriu de la Tuzla. Dar găsim apoi repede vila, pe Strada Transilvaniei, colţ cu Strada Câmpului. De pe terasa camerei avem vedere la un câmp cu porumb. * Desigur că şi plaja e la extremitatea sudică: mai sălbatică, fără geamanduri şi fără salvamar, mai puţin aglomerată, fără vânzători ambulanţi de nămol, covrigi, fuste furate şi suveniruri kitsch din cochilii de melci de mare... Doar într-un colţ al plajei, un ins grăsuliu are o gheretă cu schelet de lemn şi aranjată de jur împrejur cu trestie, gheretă din care vinde porumb fiert, bere, suc şi biscuiţi...* Mo Yan dă frâu liber imaginaţiei în descrierea celor mai dure scene posibile cu atrocităţi în *Sorgul roşu*. Nimic nu e prea mult când vine vorba de a descrie toate modalităţile de a muri, de a omorî personaje pe bandă rulantă...* O zi fără internet. (*Luni, 21 iulie 2014*).

Nu văzusem la vila noastră celebrul arbore de mătase, prezent în toate curţile şi la toate colţurile de stradă. Eram nedumerit şi alarmat. M-am liniştit în dimineaţa asta. E şi la noi, dar e în spatele vilei, într-un colţ, deloc exhibat. * Dimineaţa, la Techirghiol. Sute de oameni îmbrăcaţi în strat gros de nămol se plimbă pe malul ghiolului. Eu mă ung doar la spate, unde mă chinuie de 30 de ani sciatica. * Poemele dramatice ale lui Ioan Moldovan din *Timpuri crimordiale*, poeme subtil-dramatice scrise în termeni molcomi, ca-ntr-o doară: „Voi fugi dincolo?/Voi merge bătrâneşte în somn?/Caraghiosul de mine, caraghiosul/Căruia i se mai spune domn - /Învăluit în fum, învelit în grăsimea/Acestui amurg/Dispar din toate oglinzile/Din care doar apele curg". * După somnul de la amiază, după plaja de după somn, pornim în recunoaştere, în căutarea unui loc de ghiol fără plată. Ne rătăcim, ne regăsim, stăm la o bere pe terasa Claudia...* A doua zi fără internet. (*Marţi*).

La ghiol, pe o plajă fără plată, gratuită dar mizerabilă, cu buruienile cât casa, pe marginea căii ferate... * Butonând telecomanda, exact la ginul tonic de la prânz, nimeresc pe Antena 3 unde apare nesmintit Dan Voiculescu care spune senin că el n-are nici un fel de avere!! Hm! Sunt fericit, sau măcar consolat, că un alt român e alături de mine: sărac, fără avere...* După-amiază, fiind înnorat, nu mergem la plajă. Facem un tur al staţiunii. Multe vile noi, cu tineri arbori de mătase în faţa lor, mulţi smochini, dar şi hoteluri abandonate. Cosmos, poate cel mai mare hotel din staţiune, este ruinat, scos la vânzare. Îl păzesc doi guarzi vorbind la telefon. Betonul curţii este invadat de iederă. E full însă campingul Cosmos. * Obraznicii pescăruşi planează deasupra Cazinoului: „Cra-cra-cra! şi Cra-cra-cra!" * Lordul: „Doctore, cum a trecut Lady în lumea celor drepţi?" Medicul: „Rece!" * Trei zile fără internet. Şi e bine. (*Miercuri, 23 iulie 2014*).

Trezirea dată de un cocoş din vecini, de pescăruşii obraznici, de un caniş din camera vecină şi de păsărele mii. * În dimineaţă înnorată, plimbare la Mangalia. La sensul giratoriu de acolo, la o masă de plastic verde, mâncăm sandvişurile aduse de acasă cu iaurt de la „turcii" de acolo. La întoarcere, ne oprim la Venus, unde soarele a apărut anemic printre nori. Acolo şi prânzim: varză cu coastă de porc la tavă stinsă cu bere. * Ioan Moldovan, un neoexpresionist rafinat: „Moartea are ochii murdari, plini de pete mov, dar/Asta nu-i scade din măreţie. În schimb, eu/O slujesc: am grijă de scrum, îl iau în/Podul palmei. Uite şi alte femei! Ninge, ne ţinem strânşi, fierbinţi./Cade cineva? Morţii noştri cântă. În schimb, eu port cenuşa/De ici-colo". * Patru zile fără internet. (*Joi, 24 iulie 2014*).

Pe plaja sălbatică de la Tuzla, înconjuraţi de 20-30 de pescăruşi şi însoţiţi permanent de o lebădă mare şi albă plutind la zece metri de unde ne îmbăiem noi în malurile spumoase. * Toate personajele din *Sorgul roşu* par a fi amorale, chiar imorale, inclusiv naratorul care povesteşte nu doar neutru, dar şi cu vădită plăcere, atrocităţi peste atrocităţi. În acest caz, te întrebi cum a primit Mo Yan Nobelul, un premiu unde umanismul e criteriu drastic. Descoperi totuşi că personajele nu sunt imorale şi că un nivel superior de lectură constă tocmai în descoperirea umanismului protagoniştilor. * Străzi din Eforie Sud: Transilvania, Muntenia, Ion Vodă cel Cumplit, Ştefan cel Mare (nu şi Sfânt; n.m.), Dr. Cantacuzino, Bulevardul Nicolae Titulescu, cu un scuar plin de arbori de mătase înfloriţi, lung de câteva sute de metri şi care se termină brusc într-un câmp de ciulini. * În amurg, pe Strada Amurg, în faţa hotelului Amurg, trei pescăruşi murdari scotocesc cu ciocurile în ghena de gunoi a campingului Cosmos. Unul scoate ca pe un trofeu un schelet de peşte. * Cinci zile fără internet. Iată că se poate. (*Vineri, 25 iulie*).

Dimineaţa, patru ore la Techirghiol, unde Nea Gică fotograful cu o portavoce face şi pe filosoful staţiunii: „Vă salută Nea Gică fotograful, de pe malul lacului care face minuni cu cele patru elemente ale lui: apa, nămolul, aerul şi soarele". Adevărul este că acestea sunt din plin aici. * Deşi trăiesc total diferit, oamenii în fond mor la fel...* E-hei, observ o nostalgie după rezistenţa prin cultură de vreo zece-cincisprezece ani; nu e luată deloc în seamă rezistenţa prin incultură care ţine de două mii de ani! * Şase zile fără internet. (*Sâmbătă, 26 iulie 2014*).

Viaţă de alge. Val după val trimit pe plaja de la Tuzla un zdrenţuit covor verde, prevăzut în ţesătură cu scoici, melci de mare, pietre şi pietricele mii. Marea cea mare vălureşte covorul verde pe plajă, îl aşează cu meticulozitate, apoi – cu un alt val uriaş – îl risipeşte ca pe nimic peste trupurile celor doi nudişti care tocmai fac dragoste în apa mării. * Pielea mea palimpsest * „Înşelător", Ioan Moldovan consemnând molcom, în spiritul „mainimic"-ului, cotidianul, cu fundalul tensionat: „Azi am vorbit iarăşi despre daruri/Astă-seară am vorbit cu mama: moartea e un mic detaliu, trece/Şi acest Crăciun. Mai nimeni nu mă caută/Pe mai nimeni nu caut/Constat doar cum se strică în jur lucrurile la rece/Întârzii cât pot în somn, sunt precaut/Mă închipui numai în împrejurări, nu mai am împrejurimi". * O săptămână fără internet. (*Duminică, 27 iulie 2014*).

La ginul tonic dinainte de prânz, aflu de la TV că nici tonicul domn Silviu Prigoană nu are avere. Singura lui avere o reprezintă copiii!... Slavă Domnului, e ca şi mine. Mă rog, cu singura deosebire că fiii domnului Prigoană au încă de la naştere în conturi câteva nevinovate milioane de euro. Spre deosebire de fiii mei care n-au conturi. * După-amiază, plimbare la 2 Mai, unde şi facem baie şi plajă. Cu totul întâmplător, mă întâlnesc cu CI, fostul meu coleg de la „Ev. Z." Îmi vorbeşte de viaţa lui prosperă. Îmi spune într-o doară că a aflat că i-am publicat o pagină de poeme în revistă. Îmi aduce aminte că mi-a trimis volumul său de poezii şi-mi sugerează că n-am scris despre el. Apoi, mă scuză, înainte de-a o face eu: „E adevărat că eu scriu o poezie dificilă, nu prea poţi scrie tu despre ea..." Of, mulţumescu-Ţi Ţie, Doamne!... * În drumul de întoarcere spre Eforie Sud, ne oprim să cinăm pe o terasă la Venus. Acolo, uit la masă gentuţa cu portmoneul plin cu actele personale, aparatul de fotografiat, pipa şi tutunul dăruit de Nichita la Chişinău şi cu volumul *Timpuri crimordiale* al lui Ioan Moldovan, cu numeroasele mele adnotări pe poeme. Mă întorc de la 25 de kilometri şi recuperez nesperat geanta. Ajuns în cameră, uşurat de emoţii, îmi pun un pahar de ţuică de Argeş cu un cub de gheaţă şi lămâie şi apreciez încă o dată viziunea sumbră, neoexpresionistă în fond, pigmentată cu un straniu vag, şi totul *ca din întâmplare* a lui Moldovan: „Când te întâlneşti ca din întâmplare cu propriul tată/Pe-o terasă de vară/El fiind mort demult/Tu fiind viu demult/El – sătul de odihnă/Tu – sătul de neodihnă/Nu mai poate urma nimic neverosimil/Caz în care faci ce trebuie: mergi într-o doară să asişti/La o nouă lansare a navetei Discovery/Acum foarte bătrână/Instalată între mine şi tine". * Opt zile fără internet, un record al ultimilor zece ani... (*Luni, 28*).

Penultima zi la marea cea mare şi neagră. Dimineaţă şi după-amiază la aceeaşi plajă extrem sudică din Eforie Sud. Valuri mari pe care o sută de oameni proşti – printre care mă prenumăr - le sar din zece în zece secunde. * O descriere de bătălie din *Sorgul roşu*: „Grenadele au mai explodat o dată violent. Fumul lor se rostogolea pe deasupra, ţărâna se repezea spre cer, iar schijele se aruncau fâşâind ca lăcustele către marginile drumului, în timp ce oamenii veniţi să privească picau seceraţi ca snopii. Mai bine de zece platoşe (soldaţi din regimentul Platoşele de Fier; n.m.) au fost ridicate de pe drum de suflul uriaş, care-a tăiat braţe şi retezat picioare, în timp ce maţe puturoase şi sânge împuţit s-au cernut ca o grindină sau *ca iubirea cea blândă şi frumoasă* peste capetele oamenilor. Bunicul şi-a scos neîndemânatic pistolul, a luat la ţintă căpăţâna celui din A opta, care se ridica şi se cobora pe deasupra celorlalte mii de capete, *a apăsat cu afecţiune pe trăgaci* şi glontele l-a nimerit pe soldat drept între sprâncene, *făcându-i ochii verzi să-i sară blând din orbite* ca larvele pe care le depun moliile..." (sublinierile îmi aparţin). * Nouă zile fără internet. (*Marţi, 29 iulie 2014*).

Baia de adio pe plaja din Eforie Sud – Centru, unde oamenii sunt ca sardelele, lipiţi unii de alţii şi suprapuşi unii peste alţii. În dimineaţă citesc din Ioan M. *trei rânduri de dimineaţă*: „După un cer făcut pentru sfârşitul lumii/vânt tare, frig/în dimineaţa grâului". * Abia revenit acasă pe caniculă, dau ochii cu Lessie, căţeaua mea cea mândră, încă înainte de a descărca bagajul. „Nu te bucuri că mă revezi?" o întreb. „Nu mai pot să mă bucur, pare a-mi răspunde ea, sugerând o abia schiţată mişcare a cozii. Nimic nu mă mai poate bucura pe lumea asta". „Eşti mândră?!" „Hm! Ce nu vă înţeleg eu pe voi scribălăii! Cum mai bateţi voi apa-n piuă despre moarte, cum le mai ştiţi voi pe toate ale morţii.... Nu sunt mândră, încerc să fiu senină şi să-ţi arăt cum se moare cu seninătate!..." Şi Lessie a mea se întinde pe gazon, respiră greu vreo treizeci de secunde şi se stinge senină, cu ochii larg deschişi spre mine sau poate spre norul alb de deasupra grădinii. Caut în casă toată băutura şi-o beau într-o (dez)ordine oarecare. Beau şi plâng. (*30*).

(fragmente din volumul *Moartea de după moarte*, în pregătire

Viaţă de alge. Val după val trimit pe plaja de la Tuzla un zdrenţuit covor verde, prevăzut în ţesătură cu scoici, melci de mare, pietre şi pietricele mii. Marea cea mare vălureşte covorul verde pe plajă, îl aşează cu meticulozitate, apoi – cu un alt val uriaş – îl risipeşte ca pe nimic peste trupurile celor doi nudişti care tocmai fac dragoste în apa mării.

Nicolae Turtureanu

O întâlnire (ratată) cu Mircea Cărtărescu

...la acea vreme, Mircea Cărtărescu cucerise deja Capitala și, cum mărturisește, visa a da gata și provincia. Îi apăruseră două volume - *Faruri, vitrine, fotografii* și *Poeme de amor* – cu care-și va burduși geamantanul pentru șezătoarea de la Bacău, nu ca să le vândă, doamne ferește!, ci să le dăruiască admiratorilor și, mai ales, admiratoarelor, dintre care una, sfioasă, îi va cere un autograf, iar mai târziu, în pat, se va dovedi a nu fi *atât de sfioasă...*

Mi-a căzut în mână, cu o întârziere de 4 ani, o carte a lui Mircea Cărtărescu, **Frumoasele străine** (*Humanitas*, 2010), despre care citisem câte ceva la vremea apariției. Cred că citisem și-un fragment, în nu mai știu ce revistă, volumul apărând, mai întâi, în foileton. Fragmentul citit de mine atunci se referea la o întâlnire avută de Cărtărescu, la Bacău, cu niște ani în urmă. Din ”poveste”, ceva mă contrariase, ceva mi se părea cunoscut și nu-mi dădeam seama ce anume. Scrierea fiind în foileton, nu i-am mai dezlegat misterul, din simplul motiv că respectiva publicație nu mi-a mai căzut în mână, așa că am rămas nedumirit, ba am și uitat de toată povestea...

...Pe care am citit-o acum. Povestioara se cheamă **Bacoviană** și m-am repezit mai întâi la ea, deși e așezată în trena **Frumoaselor străine** și atât de savuroaselor ”întâmplări cu scriitori”, scrise, probabil, la comanda acelei reviste... Dacă, spre exemplu, în **Antrax**, Mircea Cărtărescu ne povestește cum era (și, aproape, spera) să devină victima glorioasă a unui atac (din partea confraților, desigur) cu acea mortală ”făină”, care a înspăimântat mapamondul, pe la începutul acestui mileniu, iar **Cum am devenit scriitor de duzină** reface, cu lux de amănunte, aventura franceză a autorului, în cadrul programului numit, nu se știe de ce, **Belles Etrangeres/ Frumoasele străine** când, în fapt, din selecționata națională care ne-a reprezentat acolo făceau parte, fără discriminare, nu doar ”frumoase scriitoare”, ci și scriitori, bărbați adică, despre care numai frumoși, și nici homosexuali, nu se poate spune că sunt, în **Bacoviană**, Mircea cel (aproape) bătrân acum se/ne întoarce la ”păcatele tinereților”, mai exact, în 1984, când avea 28 de ani și când, dând dovadă de-o inconștiență specifică vârstei (ca și cum ar fi fost un adolescent fascinat de-o femeie fatală) se aventurează – unde credeți? – tocmai până la Bacău! Era ademenit acolo nu de vreo nimfomană, ci de un tip, cam de aceeași vârstă cu el, care frecventa, la Bucale, Cenaclul de Luni, *care scria proză și tot proză scrie până-n ziua de azi, și care se distingea (sau mai bine zis nu se distingea) printr-o înfățișare de învățător de țară și un puternic accent moldovinesc. Cu tipu-ăsta, băiat bun de altfel, numit Ciubotaru, aveam și oarece corespondență, pentru că pe-atunci să primesc o scrisoare în cutia mea ruginită de la parter era o sărbătoare, de la oricine ar fi fost ea.* Deci și de la numitul Ciubotaru. Ei bine, *tipu-ăsta mereu cam șifonat și asudat* îl invită (printr-o scrisoare, desigur) la Casa de Cultură din Bacău, *pentru o lectură de versuri*. Invitația era pentru două zile, i se deconta transportul, i se asigurau, cum se obișnuiește, cazarea și masa. Astfel aveau să înceapă *două dintre cele mai demente zile - și mai ales nopți – din toate câte am trăit vreodată, de altfel singurele pe care le pot numi halucinante fără să greșesc și fără să exagerez.*

Dacă greșește sau exagerează, vom vedea mai la vale. Deocamdată să notăm faptul că, la acea vreme, Mircea Cărtărescu cucerise deja Capitala și, cum mărturisește, visa a da gata și provincia. Îi apăruseră două volume - **Faruri, vitrine, fotografii** și **Poeme de amor** – cu care-și va burduși geamantanul pentru șezătoarea de la Bacău, nu ca să le vândă, doamne ferește!, ci să le dăruiască admiratorilor și, mai ales, admiratoarelor, dintre care una, sfioasă, îi va cere un autograf, iar mai târziu, în pat, se va dovedi a nu fi *atât de sfioasă*... Astea sunt, trebuie să precizez, visurile unui poet care, în momentul când s-a urcat în trenul de Bacău, nu mâncase nimic de 24 de ore, nu întrucât n-ar fi avut ce (deși se sugerează că trăgea din greu mâța de coadă), ci de emoție și de febra pregătirilor pentru triumfala descindere în orașul lui Bacovia...

În tren, cu mațele chiorăind – vor chiorăi încă 24 de ore; dar să nu anticipăm – poetul cu **faruri, vitrine și fotografii** la purtător caută, disperat, vagonul-restaurant, spre a constata (firesc) că așa ceva *nu se există*, încât trebuie a se mulțumi cu o sticlă de bere împuțită, care-i va întoarce stomacul pe dos. De altfel, greața și voma îl vor însoți pe tot parcursul aventurii băcăoane dar, iarăși, să nu anticipăm... În nesfârșitele ore de călătorie, poetul visează cu ochii deschiși mese pantagruelice, deopotrivă cu *succesuri* eclatante, care-i vor pune cu botul pe labe pe toți cârcotașii... Însă, vai, în împuțita, apocaliptica gară băcăuană, nu doar covor roșu și fanfară lipsă, ci și cel care trebuia să-l aștepte! Ce să facă *băiatu' mamii*, abandonat într-o gară pustie, mort de foame ”și pârlit îngrozitor” – cum ar zice un poet minor, Topârceanu – , fără nicio lețcaie-n buzunar, încotro s-o apuce? Așa încât se pune pe-așteptat și, miracol!, după vreo trei sferturi de oră, apare *silueta ponosită a lui Ciubotaru și mustața sa de jandarm rural*. (Veți observa că prozatorul-amic a fost coborât, cu delicatețe, de la calitatea de învățător de țară, la cea de jandarm rural...) Și-acum debutează ceea ce, douăzeci de ani mai târziu, aveau să fie recepționate drept *două zile și mai ales nopți halucinante*...

... În ziua și la ora la care Mircea Cărtărescu își începea călătoria spre Bacău, nu mă gândeam câtuși de puțin, nici la el, nici la **orașul lui Bacovia.** N-aveam motive. Asta, până în momentul în care, în biroul meu de la revista ”Cronica” și-a făcut intrarea Viorel Savin, fost coleg de facultate, actual (atunci, dar mai ales acum) poet, dramaturg, prozator – stabilit la Bacău. Nu ne mai văzusem de vreo zece ani, așa încât – vă imaginați ce-a urmat... Era sâmbătă, zi scurtă, chiar și la o redacție unde programul de serviciu se dilata sau se contracta, aproape după voie, important fiind ca fiecare ”să-și facă treaba” și revista să apară la timp. Cu Viorel ”ne-am înfundat”, repede, la ”Unirea”. ”Înfundat” e prea mult spus, Viorel fiind la volanul mașinii proprii și personale, așa încât a trebuit să fac doar eu față tuturor ”solicitărilor”. Și câte n-aveam de povestit fiecare, încercând a umple ”un gol istoric”, care se căscase între noi, de la terminarea facultății!... L-am ademenit să rămână peste noapte în Iași, dar ”n-a ținut figura”: și a doua zi trebuia să fie mort-copt în Bacău, avea **acțiune**: întâlnire de cenaclu, - cu cine crezi?, mă chestionă. Cu Mircea Cărtărescu. La vremea aceea nu pronunțam: Mircea Cărtărescu, cu fiorul metafizic care ne străbate astăzi. Dar nici cu ură sau cu invidie. El și generația lui, **generația în blugi**, erau privite/primite cu simpatie, ca niște ”lupi tineri”, care încercau să se impună **în forță, cu nerușinare**, cum zis-a Ioanid Romanescu, pecetluind un mod răspicat de rostire a poeziei și a poetului, indiferent de timp și loc.

...Depănam tot felul de paradigme și enigme literare, treceam în revistă colegele noastre aflate și ele, cândva, *la vârsta fetelor în floare*, recenzam ”băieții” din promoția noastră, care deja aveau, arghezian, *un nume adunat pe-o carte*... Asta până când, după mai multe încercări infructuoase, Viorel a zis: ”Gata! Intru-n criză de timp.” Și s-a ridicat, nu înainte de a-mi pune întrebarea surpriză: ”Nu vii și tu, cu mine, la Bacău?” ”La Bacău? Ce să fac eu la Bacău?”, m-am minunat . ”Mergi cu mine la cenaclu. Te prezint, reciți niște poezii... Îl cunoști pe Mircea Cărtărescu... Ai să vezi ce mișto o să fie...” Deși eram într-o stare suficient de euforică, l-am refuzat categoric: ”Nu pot merge. N-am cum s-o anunț pe soția mea, care-i la școală... N-am la mine nicio carte...” Lui Viorel i s-a umbrit fața, a dezamăgire, apoi o nouă idee i-a luminat-o, brusc: ”Știi ce? Hai măcar pînă la ieșirea din oraș, nu prea mai știu străzile Iașului... Te-ntorci îndărăt c-un autobuz sau c-un taxi...” N-am stat atunci să mă gândesc că ieșirea din oraș era la fel de simplă ca și intrarea și-am zis: ”Bine, hai!”, mai ales că ne mai puteam continua, vreun kilometru-doi, sporovăirea. Am trecut de Biblioteca Centrală, de Școala ”Petru Poni”, tot chitind o stație de autobuz, de unde să mă-ntorc. Nici nu știu cum am ajuns în spațiul gol care se întinde până la ”Penicilina” și Valea Lupului... Pe aici, autobuzele circulau rar, dar încă nu-mi făceam probleme. Călătoria începuse să-mi placă, întotdeauna mi-au plăcut ”ieșirile”, cu căruța (ca s-o luăm ierarhic), cu trenul, cu mașina, cu vaporul, cu avionul, fie cu orice și oriunde. În definitiv, îmi ziceam, pe măsură ce înaintam spre soare-apune, mă pot întoarce de la Podu Iloaie, sau chiar de la Târgu Frumos, eventual cu un tren... Din vorbă-n vorbă și din kilometru-n kilometru, am ajuns la ”Trei iazuri”, localul așezat la răscruce de drumuri, renumit prin saramura de pește (proaspăt), pe care puteai s-o ”stropești” cu vinuri, miraculos, nebotezate... Nu se putea să nu facem un popas... De aici era chiar mai simplu de-ntors, apelam la un ”ia-mă, nene!”... Însă, ori n-am găsit, ori nu mi-a plăcut confortul redus care mi se oferea, ori, pur și simplu, nici n-am mai încercat. De fapt, de la un moment dat, Bacăul începea a fi mai aproape decât Iașul, iar întâlnirea cu Mircea Cărtărescu – tot mai plauzibilă. ”În definitiv, de ce nu?” Era o ocazie neașteptată de a cunoaște un ”optzecist” bucureștean, că pe cei din Iași îi știam destul de bine. Și ei pe mine.

... Când se îngânau soarele cu luna și pe cerul (bacovian) semnalizau primele stele, m-am trezit, la propriu (că, spre sfârșitul călătoriei de 130 de kilometri, am avut timp să și ațipesc), m-am trezit, așadar, în apartamentul lui Viorel, din nu mai știu care cartier al Bacăului. Doamna sa, volubilă și amabilă, n-a dat semne de uimire că soțul a plecat singur la Iași și s-a întors cu un... însoțitor, care va rămâne la ei peste noapte. După ce i s-a spus cine sunt și ce hram port, imediat s-a improvizat o cină... Dar înainte de a mă înfrupta din bunătăți, primul lucru pe care l-am făcut a fost să dau un telefon acasă. Cu inima strânsă și c-un tot mai acut sentiment de vinovăție. ” Sunt la Bacău...”, am îngăimat. A urmat o pauză pe fir, o pauză care mi s-a părut o veșnicie. Dulcea mea doamnă ”procesa” vestea, care nu putea să n-o mire: ”La Bacău? Ce faci la Bacău? Cum ai ajuns acolo?” I-am făcut sinteza zilei, în care cireașa de pe tort era, desigur, întâlnirea cu Mircea Cărtărescu. ”Bine, a zis ea, cu o voce de metal topit. Ai grijă de tine.”

Numai soție de scriitor să nu fii, sau, dacă te înhami la această corvoadă, trebuie să-ți asumi toate consecințele... Între multele ”întâmplări cu scriitori”, circula una cu Al. Andrițoiu (fost coleg cu Labiș, la celebra Școală de literatură și de udătură...). Acesta, orădean și redactor-șef la revista ”Familia” fiind, locuia, cu propria familie, în București, într-un bloc cu scriitori și ziariști, băieți buni cu toții... ”Sandy” – cum îi ziceau amicii – făcea periodic naveta la Oradea, ca să nu-și piardă dexteritățile de șef. Coincidența, sau ce?, lucrase astfel încât lângă ”blocul cu scriitori” să fie plasat și-un birt, ”Oradea” numit, unde distinșii locatari își înecau amarul... Într-o seară, ”Sandy” este trimis de doamna lui să cumpere pâine, de la magazinul din colț. Suficient spre a se întâlni c-un amic,

care-l corupe ”la una mică”, la ”Oradea”. Combat ei vreo trei ore și, pe la 11, amicul dă semnalul: ”Gata, plec, trebuie să prind trenul...” ”Da' unde pleci?” ”La Oradea.” ”Păi, să te conduc”, zice Sandy. Și (ca s-o mai scurtăm) îl conduce la gară, urcă în tren, împreună cu amicul, iar a doua zi dimineața se trezește în Oradea, îmbrăcat la fel de sumar cum plecase și, ciudat, cu o pâine într-o sacoșă... Dezmeticit, îi telefonează soției: ”Sunt la Oradea...” ”La Oradea? Vin imediat să te iau...”, zice doamna, care-i cunoștea ”locația”. ” Nu, dragă, sunt în oraș, în Oradea, nu la bufet...”

În timp ce povesteam una-alta, dar cu o vervă din ce în ce mai diluată, mai estompată, mă-ntrebam în gând: ”Ce caut eu aici?”, fără a-mi putea răspunde. ”Ce-a căutat neamțu-n Bulgaria?” – dar, evident, nici Caragiale nu mă putea dumiri. Cu această dilemă am și adormit, spre miezul nopții, nu înainte de a recepta instrucțiunile lui Viorel pentru a doua zi: ”Noi plecăm de dimineață la slujbă, nu trebuie să te scoli. Îți lăsăm micul dejun, cafeaua... Când ieși, tragi ușa după tine. Pe urmă, iei autobuzul... cutare, care te-aduce până-la Casa de cultură... Întâlnirea e la ora 11...”

M-am trezit pe la 9, singur într-o casă străină, deși, altminteri, confortabilă. Disconfort îmi producea doar întrebarea, cu care și adormisem: Ce caut eu aici? Micul dejun și cafeaua ”m-au pus pe picioare”, așa încât, pe la zece jumate, ”am tras ușa după mine” (fără s-o iau în spate, ca Tândală), am auzit clicul clempușului în lăcaș, am mai încercat-o, să mă conving că s-a închis, și-am coborât în stradă. Pe stradă, lume puțină, mașini - și mai puține. Trecuseră – constatam – 24 de ore de când plecasem, de-acasă, la redacție, și așteptam, în Bacău, într-o stație, un autobuz... Parcă fusesem teleportat și mă întrebam nu doar: ce caut eu aici?, ci și: dacă eu sunt eu. În această stare confuză, am urcat în primul autobuz care a venit și-am coborât... la gară. Mizerabila gară a Bacăului, din acei ani, nu mi s-a părut chiar așa mizerabilă, cum aveam să aflu, 30 de ani mai târziu, din **Bacoviana** lui Mircea Cărtărescu. Încă din copilărie eram fascinat de trenuri și de gări. Gara (cu etaj!) din Dângenii natali, străjuită de plopi și castani, a fost oaza din care plecam, mai mereu, la școli înalte, cu-o lacrimă-n suflet (dacă nu și pe obraz) și-n care mă-ntorceam ca un însetat care a rătăcit prin deșerturi. Orice gară, pretutindeni, este *pentru doi*, pentru despărțiri și revederi. *Gară luminată și pustie,/Trenurile pleacă pe vecie,/Ieși dintr-un sertar, melancolie...*, recitam atunci, recit și-acum, versurile minunatului (și-aproape uitatului) poet Adrian Maniu. Sau, mai sprințar (și mai potrivit contextului), ca trenul parodic al lui Topârceanu: *Și trenuri vin, și pleacă iară,/Și, plictisită-ntr-un târziu,/Nevasta șefului de gară/A deraiat... c-un macagiu...*

...Dar poți deraia fără a merge cu trenul. Și poți bea alcooluri criminale, cu iluzia că-ți țin de foame. Și poți fi dus, în miez de noapte, de la Bacău la Mărășești, ca să te-nchini la Monumentul Eroilor... Iar mai apoi, dus la dame, fără să ți-o dorești. Și câte și mai câte ți se pot întâmpla, dacă te numești Mircea Cărtărescu, dacă ai 28 de ani, dacă vii de la București la Bacău, dacă ești un mare timid și te lași pe mâna unor cinici scriitorași de provincie...

...De la gară, dimpreună cu prozatorașul Ciubotaru (*cu figură de învățător de țară* sau de *jandarm rural*), *tânărul poet din Capitală, speranța literelor românești* – cum se auto-recomandă, ironic –, o pornește, pe jos, spre centrul orașului. Drum nesfârșit, dar alimentat de speranța (care moare ultima) că, acuși-acuși vor ajunge la o ”Alimentară”, la un restaurant, la o popotă, la o cantină a săracilor, oriunde își va putea ogoi foamea ce, de-acum, îl măcina de 30 de ore. Peste toate, poetul lihnit mai căra și valiza cu cele vreo 40 de volume, pe care urma a le dărui cititorilor. Cărțile, se știe, atârnă greu, dar *jandarmul rural* nu s-a oferit, nu să i-o ducă, dar măcar să ia și el de-o toartă a genții, l-a lăsat să-și care singur, ca un Sisif, povara. În sfârșit (deși suntem abia la începutul calvarului), la orizont apare o firmă ademenitoare, ”Postăvarul”, și *învățătorul de țară, care scrie proză și-acum*, dă azimutul: *Intrăm aici!* Vintrele poetului s-au contractat și s-au destins într-o ultimă (spera el) chiorăială. Dar, vai!, ”Postăvarul” s-a dovedit a fi un birt nenorocit, unde n-aveai cu ce hrăni un șoarece, darmite un om care nu mâncase nimic de 31 de ore. Drept pentru care cei doi s-au pus pe coniace... Ultra-rezistent, Mircea (pe care nu l-a bănuit nimeni, niciodată, c-ar fi un băutor feroce), din moment ce, peste vreo trei ore, își face apariția la *seara de poezie*, fără să se clătina nu doar el, dar niciun fir de păr din coama-i eminesciană... La recital, câți scriitori în prezidiu (adică 7), tot atâția ascultători în sală. Pe parcurs, doi dintre aceștia pleacă, nesiliți de nimeni, iar alți doi (un băiat și-o fată) sunt dați afară, pentru comportament nepotrivit (se giugiuleau în timpul recitalului...). Scriitorii băcăuani se laudă între ei, de-a dreptul greţos, și-i bârfesc pe marii scriitori din Capitală, la fel de greţos. Cât despre premiații Nobel, de pretutindeni, aceștia, pur și simplu, le provoacă scârbă. (Iar mie, citind toate astea, întrebarea nevinovată: de unde până unde această referire la ”nobelizați”, într-un loc și între niște inși care emanau doar duhori, în timp ce stomăcelul poetului emita muzicale chiorăituri?!) Poetul citește un poem (mai mult ca să acopere răscoala dinlăuntru-i, audibilă când era liniște), dă și-un autograf unei fete *cu coșuri pe obraji și-n bărbie (ce coșuri, adevărate furuncule-n toată regula!)*, după care sunt ”măturați” cu toții de femeia de serviciu: venise ora închiderii stabilimentului cultural.

Și-acum începe, cu-adevărat, noaptea *halucinantă*. *”Avem o surpriză pentru tine”*, îi șoptește, conspirativ, prozatorul – care *fusese lăudat într-o revistă din Focșani* (trecem, elegant, peste amănuntul că, la vremea aceea, în Focșani nu apărea nicio revistă... Dar ducerea-n derizoriu rămâne.). Se întunecase deja, așa că *gașca nebună* orbecăiește pe niște străzi, pînă ajunge la un ARO străvechi, în care *erau duhori amestecate, de varză stricată, vin oțetit, cârpe acrite și mai ales transpirație umană*. Altfel zis, vehiculul era inuman. Înghesuiți claie peste grămadă, cu un dramaturg la volan, *tăind curbele și fără să apese măcar o dată pe frînă*, ba mai mult, recitând din propriile-i piese, cu capul întors spre ei, ca să audă replicile, *gașca asta veselă* o pornește prin noapte. Poetul, aflat într-o fază avansată de inaniție, credea că merg la vreun motel, dar, după vreo două ore, au coborât – unde credeți? – în fața Mausoleului de la Mărășești, unde are loc o mică, dar purificatoare, baie patriotică. Te-ai fi așteptat ca *eroii neamului* să iasă din morminte, spre a-l vedea pe viitorul mare prozator, dar – nimic, în afara unui ger țeapăn și-a unei irepresibile vome... Drept pentru care cei 7 magnifici noctambuli au pornit-o din nou (călătorului îi șade bine cu drumul), încotro credeți? Spre Moinești. Nu pe urmele lui Tristan Tzara, cum ar fi normal, pentru niște inși hotărâți să-l culturalizeze forțat pe *tânărul poet din Capitală*, ci ale unei dame de consumație. Care s-a dovedit a fi, ea însăși, o atroce consumatoare de poezie, din moment ce, pe masă, erau expuse, gata să-și primească dedicația, cele două cărți ale ”favoritului” serii: **Faruri, vitrine, fotografii** și **Poeme de amor.** Asta era a doua surpriză, adevărat premiu pentru delicatul autor: să rămână, peste noapte, cu ”cititoarea”. Cum era de-așteptat, inclusiv de ”organizatorii” acestei escapade, poetul refuză (*Ne-am gândit noi că tu, băiat cuminte de Bucale, n-o să marșezi la Lilica...*), așa că intră în acțiune planul C: cap-compas Tescani, unde *avea să ne fie și masul.* Spre 5 dimineața, după o noapte bezmetică, ajung la conacul lui Enescu. La un calcul sumar, rezultă că, în acea noapte, *gașca veselă* a parcurs circa 300 de km, cu scopul ascuns de a-l lichida fizic pe cel care, peste veac, ne va desluși **De ce iubim femeile**... Hămesit, viitorul candidat la premiul Nobel înfulecă vreo două kilograme de ciuperci (fără pâine, că nu era), care-i provoacă, în afara unei cumplite indigestii, halucinații erotice. Nu, desigur, cu moineșteanca Lili, ci cu Maruca, iubita lui Enescu și patroana așezământului. Maiestuoasă și generoasă (fusese și amanta lui Nae Ionescu, ni se amintește), aceasta coboară din tabloul atârnat pe un perete și i se dăruiește, ”orbitor”... Ca să-și justifice, cumva, ”aventura”, memorialistul din **Bacoviană** punctează faptul că *Maruca, prințesa Cantacuzino, s-a mai arătat și altora noaptea, la Tescani, de-a lungul vremii.”*

Ce întâlnire ratasem, urcându-mă (cu mintea cea de pe urmă) în primul tren care mergea spre Pașcani, ca să ajung, la 24 de ore de la plecare, acasă!...

Spuneam, la-nceput că, citind **Bacoviana** cărtăresciană, ceva mă contrariase. Mai întâi, nu se potriveau anotimpul, ziua și ora ”desfășurării acțiunii”. La Cărtărescu, *era ger de crăpau pietrele*, când am fost eu, era canicula, de se topea asfaltul... La el, ”acțiunea” are loc seara, la mine – dimineața... În fine, după 30 de ani, se mai pot uita unele amănunte (și se pot inventa altele...; eu însumi, mai devreme, l-am ”plasat” pe Viorel Savin la Casa de Cultură, când, de fapt, el era muzeograf). Dar cel mai tare a început să mă preocupe identificarea personajelor și derularea, într-adevăr halucinantă, a itinerarului nocturn. Drept pentru care l-am sunat pe Viorel și-am început, la telefon, demontarea acestei ”piese” (altminteri, măiestru scrisă). A rezultat că: în Bacăul acelor ani nu exista niciun bar ”Postăvarul”; dramaturgul (care-și recita piesele la volan), identificat în persoana unui fost redactor-șef al revistei ”Ateneu”, n-a avut și n-a condus niciodată o mașină, cu atât mai mult un ARO; este exclus ca, invitând pe cineva (oricine), după o lungă călătorie, să nu-i oferi, mai întîi, o masă, și să-l porți, ca pe un martir, o noapte întreagă, pe coclauri; în realitate și în volumul **Bacăul literar** nu există niciun scriitor cu numele Ciubotaru (fără prenume; se sugerează c-ar fi o... ciubotă), dar există un prozator, al cărui nume are inițiala C, care, într-adevăr, frecventa Cenaclul de Luni și care, în ultimii ani, și-a dobândit o recunoaștere și o difuziune națională (între altele, în urmă cu câțiva ani, a primit Marele Premiu pentru roman al ”Ziarului de Iași”) și internațională (după un roman de-al lui se toarnă un film) ce nu puteau a nu stârni mânia și invidia lui Ahil bucureșteanul, astfel încât să-i facă un portret caricatural. De altfel, Mircea însuși își recunoaște, cu iocență, aceste tare, ceea ce nu-l împiedică să-i neantizeze pe toți cei care i-au făcut concurență, i-au ”suflat” vreun premiu, au avut, fie temporar și conjunctural, mai mult succes decât el. Îi repugnă *ranchiunea generală, pe care n-o poți înțelege, tu, care urăști să ai dușmani*, dar pe care, dintr-o pornire masochistă?, și-i provoacă singur. Așa, spre exemplu, în Italia, când tocmai savura primirea unui important premiu, apare o *tipă* care *i-a luat tot caimacul*, toți cei prezenți alergând *să se însoarească la zâmbetul ei mai larg decât viața. (...) Îmi mai luase fața, și nu doar mie, apărând tot așa, în ultima clipă, doar ca să sufle premiile, era specialitatea ei încă din adolescență: un nume sonor însoțit de un zâmbet magnific îi asigurase timp de o jumătate de secol cea mai trainică popularitate.* Cin` să fie, cin` să fie? Decât, evident, Ana Blandiana.

Scriitorii băcăuani se laudă între ei, de-a dreptul greţos, și-i bârfesc pe marii scriitori din Capitală, la fel de greţos. Cât despre premiații Nobel, de pretutindeni, aceștia, pur și simplu, le provoacă scârbă.

(continuare în numărul viitor)

litere

Ioan St. Lazăr

Nicolae Oprea – „cronicar întârziat” cu rost...

S-a observat adesea că, în cărţile sale, criticul Nicolae Oprea adoptă criteriul (pe cât de discutabil, pe atât de inerent) al ordonării scriitorilor şi operelor literare în funcţie de particularităţile generaţiei din care fac parte, iar, în acest sens, a manifestat o predilecţie (firească) pentru generaţiile de care este el însuşi legat, cea echinoxistă şi cea postmodernistă, în care s-a personalizat şi mereu se află... acasă (de aici verbul mai alert, mai degajat şi mai fluent!).

Asemeni multor altor colegi echinoxişti, toleraţi, dar nu şi agreaţi de regimul totalitar (o mostră a obtuzităţii şi idiosincrasiei cu care era percepută deschiderea lor în modernitate şi universalitate o întâlnim evocată în *Istoria literaturii române de azi pe mâine* a lui Marian Popa, respectiv în vol. II al ediţiei a II-a, 2009, la pag. 149), Nicolae Oprea debutează editorial târziu, în 1993, şi s-ar putea spune, la prima vedere, că întârzierea i-a devenit obsesivă, de vreme ce o regăsim şi în titlul ultimului volum, *Cronicar întârziat – între generaţii* (Bucureşti, Editura Tracus Arte, 2013), antologie a textelor critice publicate succesiv, în ultimii ani, sub genericul rubricii „Cronica întârziată”, în revista „Argeş” şi în altele.

Simptom al contextului istoric defavorabil, întârzierea, frustrantă în planul social-cultural al personalităţii, marcată de marginalizare şi discontinuităţi în evoluţie, a putut părea că are, în compensaţie, şi un efect pozitiv în ce priveşte maturizarea profesională (dar cu ce eforturi de rezistenţă pentru aceasta!?!) – aşa cum s-a dovedit, în cazul lui Nicolae Oprea, de la primul volum, *„Provinciile imaginare ”*, publicat după douăzeci de ani de la debutul revuistic din „Echinox”-ul clujean.

În acest volum, apărut cu puţin înainte de *„Salonul refuzaţilor”* al lui Ioan Holban şi ca reflex al acelui răstimp ingrat, noul autor configura analitic mai multe universuri ficţionale („provincii imaginare”) ale unor autori români postbelici, prozatori şi poeţi, care exprimau în subtext exilul interior faţă de realitatea ante-decembristă bulversantă; el însuşi justifică şi valorizează estetic demersurile artistice ale scriitorilor analizaţi implicând aplicaţia conceptului de „poetică a spaţiului”, în proză – prin *„romanul spaţial”* (apud W. Kayser) – şi în poezie – prin lirica *„de atmosferă”* sau *„de ambient”*, ceea ce, în privinţa sa, a însemnat depăşirea exerciţiului constant de cronicar literar şi înscrierea între criticii literari cu metodă şi substanţă, semnificativi pentru orizontul nou deschis literelor româneşti după ’89.

De altfel, în acei ani ai schimbării crugului politic şi social-cultural, Nicolae Oprea s-a aflat în primele rânduri ale reformatorilor vieţii literare, fondator şi chiar conducător al revistei şi editurii „Calende” (serie nouă), din răstimpul cărora s-a reliefat seria de răspunsuri (din partea a 20 de scriitori) la ancheta declanşată, împreună cu poetul Călin Vlasie, pe tema *Literatura română postbelică între impostură şi adevăr*, serie publicată împreună în volum peste cca zece ani (Piteşti, Ed. „Paralela 45”, 2000); adevărat „simpozion”, a fost o confirmare în timp a noilor perspective şi orientări care „au despărţit apele de uscat”, respectiv literatura postdecembristă, liberă, de cea anterioară, încorsetată ideologic.

Tot ce va face, în continuare, în cariera universitară, şi ce va scrie în profilul ales, acela de critic şi istoric literar, de eseist „pertinent şi echilibrat” (Constantin Hârlav), va exprima fidel şi substanţial acel spirit nou, înţelegându-l ca pe împlinirea dezideratelor estetice ale tinereţii, ale generaţiei sale echinoxiste şi postmoderniste, în care s-a format, promovând dezvoltarea culturală prin corelaţiile fondului autohton organic cu universalitatea, în plan sincronic şi diacronic.

O teză de doctorat în care, cu un ton „perfect echilibrat, salubru” (Gheorghe Grigurcu) l-a reliefat pe *Alexandru Macedonski între romantism şi simbolism* (Cluj-Napoca, Ed. „Dacia”, 1999), îi marchează dimensiunea de istoric literar, exercitată parţial în ediţii critice ale unor opere de Iraclie Porumbescu (1978), Miron Cordun (1998), Dumitru Ţepeneag (1999) şi, ulterior, Petru Mihai Gorcea (2005), dimensiune care, după opinia unor comentatori (Andrei Simuţ, de pildă), se desprinde de aceea de critic literar, evoluând pe un drum propriu; opinie îndreptăţită doar pe jumătate, fiindcă „lecţia” lui G. Călinescu privind conjuncţia, într-un singur autor, a istoricului literar cu criticul literar şi invers, este urmată consecvent de către Nicolae Oprea atât în cronicile literare (inclusiv, cele „întârziate”), cât şi în studiile monografice *Ion D. Sârbu şi timpul romanului* (Piteşti, Ed. „Paralela 45”, 2000) şi *Vasile Voiculescu* (Braşov, Ed. „Aula”, 2006).

Criticul literar, impus cu aplomb de volumul „Provinciile imaginare” va continua, ca un exerciţiu specific, principial şi constant, să scrie cronici literare şi eseuri, dar îşi va cristaliza preocupările şi în volume personale de certă ţinută intelectuală. *Opera şi autorul* (2001), într-un demers modern, dinspre operă spre autor, şi *Timpul lecturii* (2002), într-o organizare pe criteriul generaţiilor literare (generaţia războiului, generaţia ’60 ş.a.), antologhează, într-un set de propuneri pentru recepţia estetică, texte literare (îndeosebi cronici) selectate din bogata sa experienţă critică, marcată acum de alt fel de dificultăţi decât cele dinainte.

A scrie cronică literară în perioada postdecembristă, în condiţiile unei supraabundenţe de tipărituri şi a unei libertăţi creative ce debordează la tot pasul „regulile artei” (P. Bourdieu), înseamnă a trăi într-o nesfârşită „criză a receptării”, într-un reflex al interminabilei tranziţii istorice în care se află azi societatea românească; în această criză, în care s-a produs „deprecierea cronicii literare, datorită invaziei de diletantism”, cronicarul – afirma cel în cauză, în prefaţa sa la volumul *Timpul lecturii* – „înfruntă cu dificultate entropia apariţiilor editoriale în contextul confuziei valorilor”. Îşi asumă, însă, funcţia selectivă şi modelatoare a demersului propriu, devenit adesea şi eseu, ca în *„Nopţile de insomnie. Opţiuni livreşti”* (Piteşti, Ed. „Paralela 45”, 2005).

S-a observat adesea că, în cărţile sale, criticul Nicolae Oprea adoptă criteriul (pe cât de discutabil, pe atât de inerent) al ordonării scriitorilor şi operelor literare în funcţie de particularităţile generaţiei din care fac parte, iar, în acest sens, a manifestat o predilecţie (firească) pentru generaţiile de care este el însuşi legat, cea echinoxistă şi cea postmodernistă, în care s-a personalizat şi mereu se află... acasă (de aici verbul mai alert, mai degajat şi mai fluent!). Ceea ce nu înseamnă, însă, că, profesional, pentru alte generaţii literare ar fi mai puţin... coeziv...; dimpotrivă, pentru acestea şi-a focalizat preocupările şi asupra unor exponenţi (aleşi în mod personal), dedicându-le volume speciale: pentru interfaţa dintre romantism şi simbolism – Al. Macedonski („scos de sub incidenţele umorale” – cf. Gheorghe Grigurcu), pentru generaţia interbelică – Vasile Voiculescu, pentru generaţia războiului – Ion D. Sârbu. Aceasta, în timp ce, pentru generaţia sa, a preferat analiza în bloc – cf. *Literatura Echinoxului*, partea întâi (Cluj-Napoca, Ed. „Dacia”, 2003) –, cu 35 de portrete individuale, (în ordinea cronologică a echipelor redacţionale din primii cinci-şase ani ai existenţei grupării şi revistei), la acestea, după un „epilog provizoriu”, adăugând şi portretele literare ale celor trei asistenţi „catalizatori”: Ion Pop, Marian Papahagi şi Ion Vartic.

Acelaşi criteriu diacronic al generaţiilor – timpul şi generaţia sunt concepte producătoare şi ordonatoare în gândirea şi practica lui Nicolae Oprea, ele implicând şi concretizări ale lovinescienei „mutaţii a valorilor estetice” – se regăseşte şi în cel mai recent volum, în care criticul se defineşte drept *„cronicar întârziat – între generaţii”* –, plasându-se într-o proprie ipostază inter- ori supra-temporală, datorită căreia, chiar stăruind în timpul unei generaţii sau al alteia, îşi asigură o perspectivă cât se poate de obiectivă, echilibrată. De altfel, această calitate, asociată cu concizia stilului, i-a fost remarcată încă în legătură cu primul său volum: „Lipsit de orice urmă de retorism, refuzându-şi tonalitatea inflamantă şi, dimpotrivă, asumându-şi observaţia neutră, nu mai puţin personală, însă, Nicolae Oprea ştie să distribuie accentele asupra nuanţelor operelor pe care le radiografiază – îl caracterizează Iulian Boldea. Miza pe care o presupun paginile sale critice – continuă acelaşi coleg echinoxist – e cumpănirea justă între conceptul critic, manevrat cu atenţie, rafinat până la deplina sa funcţionalitate şi imaginea ilustratoare, exemplul apt să convingă asupra îndreptăţirii demonstraţiei”.

Caracterizare pertinentă, care acoperă perfect şi formula critică din acest ultim volum semnat de Nicolae Oprea, care-şi plasează „obiectivul de luat vederi” „între” trei generaţii de autori: „şaizecişti, optzecişti şi nouăzecişti” (în timp ce şaptezeciştii beneficiază de seria de volume sub titlul *Literatura Echinoxului*); acestor generaţii („diferenţiate tacit”), autorul le adaugă o secţiune aparte, „Pro Memoria”, dedicată evocării unor scriitori preţuiţi, dar trecuţi în „lumea umbrelor”, fără a-şi mai putea continua destinul literar. Aşezaţi, cu puţine excepţii, în ordinea cronologică a vârstei, cei 36 de scriitori antologaţi (şi încă alţii) din cele trei generaţii i-au solicitat, în decursul timpului şi îndeosebi în anii *„Cronici întârziate”*, o deosebită mobilitate a spiritului şi metodei, pentru a recepta analitic cronotopul fiecărei generaţii şi particularizările lui concrete în operele poeţilor şi prozatorilor, ale criticilor şi istoricilor literari respectivi. De aceea, stilul său sobru şi concis, riguros şi coerent, „bine temperat” este, de la prima vedere, asemeni suprafeţei râurilor line care-şi ascund tumultul de adâncime.

„Suprafaţa” aceasta, în aparenţă, lină, are, însă, valuri „încreţite”, care-i desfăşoară un relief – al literaturii contemporane – pe cât de variat, pe atât de interesant. Astfel, după un prim „calup” de cronici dedicate criticilor-seniori afirmaţi din anii ’60 (Eugen Simion, Livius Ciocârlie, Nicolae Manolescu, Eugen Negrici), urmează, într-o ordine valorică aleatorie şi într-o poziţionare mozaicală (de pildă, un poet lângă un prozator, sau lângă un critic ori istoric literar), facilitând posibilitatea receptării optime, prin „diferenţa specifică”, individualităţi creatoare diverse (prezentate în prealabil şi confirmate prin noile opere analizate), respectiv: poeţii Ion Pop, Ana Blandiana, Adam Puslojić, Gheorghe Izbăşescu, Mircea Bârsilă, Cassian Maria Spiridon, Gabriel Chifu, Anton Jurebie, Aurel Pantea, Petruţ Pârvescu, George Vulturescu, Nicoleta Popa, prozatorii Gabriela Adameşteanu, Cornel Nistea, Constantin Stan, Ion D. Sârbu, Ioan Groşan, Varujan Vosganian, Radu Aldulescu, Bogdan Suceavă, alţi critici literari, precum şi editori, memorialişti, un dramaturg (Radu Stanca); la aceştia, se adaugă cronici privind „Poeţi-doctori în ipostaze critice” (bemolizaţi de Al. Cistelecan într-o carte privind *„viziuni*-le lor *critice”*), „Direcţia culturală a echinoxismului” (relevată în cartea lui Traian Vedinaş, *Echinoxismul*, din 2006), precum şi „Cercul literar de la Sibiu/Cluj – deschiderea spre

cronici

europeism şi universalitate" (după titlul cărţii din 2009 a lui Dan Damaschin).

Cu asemenea florilegiu de istorie literară, este evident că formula ultimului volum semnat de Nicolae Oprea este aceea de *panopticum* (întâlnită şi în volumele *„Provinciile imaginare"*, *„Timpul lecturii"* şi *„Literatura Echinoxului"*), iar prin amploarea spaţio-temporală de cuprindere vizează configurarea unei panorame a literaturii române moderne şi contemporane – ca aspiraţie subiacentă, inerentă criticului şi istoricului literar-cronicar.

„Relieful" literar invocat devine cu atât mai atractiv în cadrul analizei la nivelul *micro* al realizărilor individuale comentate de autorul nostru; acesta, fără să caute obstinat, găseşte, nu o dată, sintagme inspirate pentru a caracteriza un scriitor şi trăsătura lui reprezentativă, *recte*: *Criticul conchistador* (Eugen Negrici), *Viaţa ascunsă şi provizorie* (Gabriela Adameşteanu), *Poetul fără vârstă* (Gheorghe Izbăşescu), *Călătoria retrogresivă* (Gabriel Chifu), *Pe zidurile edificiului poetic septentrional* (George Vulturescu), şi, din secţiunea „Pro Memoria", *Formatorul (şi modelatorul) din umbră* – pentru echinoxişti (Mircea Zaciu) – un *sui generis* panegiric, *„Poetul literei T"* (Ion Vădan) şi *„Cartea (poetul) care-mi lipseşte"* (text în care Nicolae Oprea îşi părăseşte întrucâtva obişnuita sobrietate, mărturisindu-şi, îndurerat, preţuirea pentru prietenul dispărut, Iustin Panţa, şi cartea lui postumă, *Cealaltă obişnuinţă*...)

Încă de la primul text, lectorul cronicilor lui Nicolae Oprea constată o structură specială a acestuia, care se deosebeşte radical de aceea a textelor lui Nicolae Manolescu, reperul cel mai proeminent din literatura noastră de azi. El nu porneşte niciodată de la o anume impresie legată de un scriitor sau de cartea lui, impresie urmărită în adâncime ca firul unei cusături pentru a percepe din interior (şi din parte!) întregul personalităţii sau operei, deopotrivă cu valorificarea în planul estetic, ca şi în cel afectiv, în umoarea căruia se produce, de fapt, tot demersul recepţiei. De regulă, cronica lui Nicolae Oprea începe cu o prezentare a devenirii autorului, dar nu prin biografism, ci prin prisma logicii care leagă între ele diferitele lui opere anterioare, ca secvenţe ale unui drum personal, pentru ca, apoi, să se cantoneze la noutatea editorială, printr-o analiză tematică şi structurală, desfăşurată la nuanţă şi menită să releve, nu doar semnificaţia inedită, ci şi, cu un termen uzitat de Eugen Negrici (dinspre Ernst Cassirer), „figura spiritului creator" a scriitorului comentat. Astfel, cronica literară se interferează cu portretul literar, precum şi cu fişa de dicţionar, rămânând, totuşi, în formula sa tipologică, prin accentul (funcţional) pe analiza operei noi şi spiritul „de întâmplare" propriu acestei specii critice. Evitând a fi „ieşit" din „mantaua" lui G. Călinescu, Nicolae Oprea „întâmpină" lectorul cu un text sobru, care evoluează lent şi bine organizat, autorul „răcindu-şi" sau „temperându-şi" pe traseu, impresia/reacţia afectivă iniţială faţă de cartea nou apărută, altoind-o, totuşi, discret, în constructul raţional al analizei.

Atenţia acordată structurii ideatice, dar şi amănuntului semnificativ, rigoarea şi coerenţa analizei, minuţia acesteia pentru demonstraţia ideii valorizante, devoţiunea faţă de „obiectul" cercetării, dusă până la susţinerea observaţiilor proprii cu citate (foarte bine selectate!) din chiar opera acestuia, prezenţa auctorială densă, dar non-emfatică sunt o parte din atributele care conferă cronicii lui Nicolae Oprea o configuraţie persuasivă şi rezistentă. Prin aceasta, criticul se integrează şcolii clujene de critică şi istorie literară, inspirată din orizontul culturii germane, mai ales; totodată, în baza unei experienţe de patruzeci de ani de activitate în profil, el poate fi considerat cu îndreptăţire unul dintre cronicarii exponenţiali, dacă nu chiar cel mai dedicat acestei specii critice, din perioada echinoxistă şi postmodernistă a acestei şcoli. (Lăsăm, însă, pentru un studiu demonstraţia acestei premise).

Exemplele ce se cuvin aduse în continuare pentru a percepe metoda şi stilul criticului sunt la tot pasul, dar, pentru spaţiul, şi scopul nostru, ar fi de optat măcar pentru acele texte care ne dau satisfacţii deosebite. Aşa este, de pildă, cronica privitoare la *Eseuri*-le *critice* ale lui Livius Ciocârlie, în care, după o suită de citate privind diferenţa dintre poetica romantică şi cea modernă, alese „pentru a evidenţia dicţiunea ideilor şi definirea impecabilă, dar nu fastidioasă, a termenilor discursului" universitarului timişorean, Nicolae Oprea relevă: «Nu „forţa de aliniere a argumentelor la o teză prestabilită" este remarcabilă la Livius Ciocârlie, cum s-a afirmat, ci dexteritatea recitirii unor scrieri cunoscute, dintr-o perspectivă modernă. El *repune textul în stare de funcţionare* printr-o lectură necomplexată şi plurală – „una fără preferinţe şi neierarhizată" – care nu-şi propune neapărat să tragă concluzii asupra textului.» (p.17-18). Într-un asemenea fragment noi credem că Nicolae Oprea, reuşind să perceapă din interior demersul criticului-senior, s-a cunoscut ca într-o oglindă pe sine însuşi, s-a „citit" şi s-a exprimat implicit, cu aceeaşi discreţie şi profunzime, ca şi cu motivaţia eludării sintezei. Spirit analitic prin excelenţă, lui Nicolae Oprea, ca şi lui Livius Ciocârlie, îi este suficientă raţiunea cu care depistează spiritul creator al autorului şi mecanismul interior al textului, „repunerea" acestuia „în stare de funcţionare" prin adiţionarea şi corelarea elementelor constitutive, care, după analiză, „merg" din nou de la sine, autenticitate pe care o concluzie ar stânjeni-o; în acest fel, înţelegem mai bine că lipsa exerciţiului sintezei în cronica lui Nicolae Oprea nu este un minus (cum au crezut unii), ci are un rost: acela de a releva pulsaţia vie a autorului şi a cărţii sale cercetate.

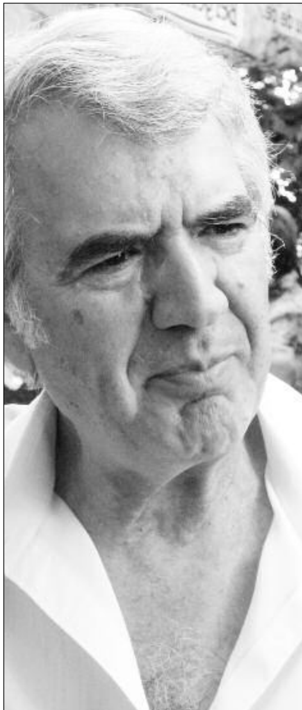
Un rost principal conferă Nicolae Oprea exerciţiului său critic curent: „Continuu să cred în funcţionalitatea şi determinarea fragmentului – a cronicii literare – în realizarea operei de sinteză" – precizează în prefaţa proprie. Cu alte cuvinte: „dincolo de ipocrizie, orice critic literar convins de amploarea şi funcţionalitatea demersului său aspiră, tacit sau mărturisit, să conceapă o Istorie (nu neapărat polemică) a literaturii române. Fragmentele critice (articole, cronici, eseuri etc) reprezintă piese din angrenajul istoriei literare şi trepte de evoluţie spre realizarea sintezei". Ca atare, în cazul nostru, fiecare cronică literară este câte o „cărămidă la temelia Istoriei virtuale, deocamdată, a literaturii române", iar cronicarul „se aseamănă cu un constructor care etajează meticulos blocuri masive", în care sunt compactate nenumărate „cărămizi" prealabile.

Cu această intenţionalitate, acum mărturisită, şi în virtutea unui obiectiv de sinteză major, se explică oportun frecventa cultivare de către Nicolae Oprea a cronicii literare, în pofida dificultăţilor iscate de la o epocă la alta, precum şi configurarea ei într-o formulă cât mai consistentă şi pertinentă, interferându-se cu fişa de dicţionar şi cu portretul literar/"figura spiritului creator". Tocmai pentru a-i asigura un conţinut substanţial şi o tonalitate echilibrată, criticul, instituind o stare de criză între timpul interior şi cel exterior, a practicat şi „cronica întârziată", iar întârzierea a devenit, de data aceasta, un factor benefic. (O dovedesc, între altele şi, selectate după gustul nostru propriu, excelentele pagini despre criticii seniori, despre poeţii Ion Pop, Ana Blandiana, Gheorghe Izbăşescu, Mircea Bârsilă, Gabriel Chifu, Petruţ Pârvescu, George Vulturescu, prozatorii Constantin Stan, Ion D. Sârbu, Ioan Groşan, Varujan Vosganian, Radu Aldulescu, despre criticii Al. Cistelecan, Constantin Hârlav, ca şi despre scriitorii subsemnaţi rubricii „Pro Memoria").

Integrându-se unei serii de critici care, de la Eugen Simion şi Nicolae Manolescu la Petru Poantă şi Traian Vedinaş, au făcut din cronica şi portretul literar autentice secvenţe ale unor virtuale istorii literare personale (Nicolae Manolescu a realizat-o deja, instituind astfel şi o „listă" canonică personală), Nicolae Oprea, care, în recentul volum, adoptă şi criteriul cronologic al generaţiilor, îşi alcătuieşte treptat propria istorie critică şi propriul canon în literatura română contemporană.

Încă de la primul text, lectorul cronicilor lui Nicolae Oprea constată o structură specială a acestuia, care se deosebeşte radical de aceea a textelor lui Nicolae Manolescu, reperul cel mai proeminent din literatura noastră de azi.

Radu Cange

Cum intru în sonet, intru-ntr-o casă

Frumos orânduită și curată,

Podelele le are de mătasă,

Pereții văruiți la mare artă.

Perdeaua de acolo este trasă,

Afară-i o grădină minunată,

Iar iedera îți pare că-i o plasă

De-un mare meșter bine aranjată.

vara poeților

Moto:
Vă dăruiesc
armonica de iluzii,
o puteți călca
în picioare,
ea tot va cânta.

Înotătorul

Zi după zi, se-nșiră tot regatul
Clipelor părăsite din clepsidră,
Doar eu mă mai târăsc încet, - omidă
Ce pipăie papucul, slova, patul.

Dar fiecăruia îi este datul
S-ajungă la o vârstă, cu obidă;
Păstrez, într-o minusculă absidă
Și frumusețea vieții și păcatul.

Rigoarea e un ritual tenace
Ce-i dobândită-n ani și după har,
E, poate, băutura din pahar
Ce spune mult, dar mai ales când tace.

E truda unei vieți, un fluviu, totul,
Ce-o stăpânești, prin valuri, cu înotul.

Bardul

M-a-mbrățișat, cu-o nespusă tandrețe,
Nea Tudor George, când i-am scris sonetul.
Sărbătorea un an de bătrânețe,
Și îi găsisem forma epitetul.

Eram și eu un ucenic bătrân,
Admirator al marelui poet
Și devenisem, de curând, stăpân
Pe forma lui, pe forma de sonet.

Dar mă gândeam să spun... ce mă gândeam?...
Despre-acest bard - boemul în vreo Troie,
Când auzeam, mereu îl auzeam,
Că s-a intitulat, păgând: AHOE!

Și să îl prind în plasă, între ațe,
I-am aruncat sonetu' ăla-n brațe.

Scarabeul

Îmi fug ideile, ca niște iele
Și versurile suple le urmează.
Când te trezești, rămâne doar o rază
A scarabeului, urcat pe schele.

Îmi amintesc când, gâgă, pe podele,
În patru labe mă târam - o loază
Și am găsit inelul - o topază
Pierdut de buna, printre toate cele.

Cu amintirea am rămas, căci buna,
Plecată printre stele și fiori,
- Cred că și-acum, acolo, udă flori
Și mai vorbește, uneori cu luna -,

Mi l-a ascuns atunci și nu-l găsesc
Decât aici, unde vi-l povestesc.

Ești tu, acum

Scrii un sonet în fiecare zi,
Ba, și mai multe, poate chiar vreo două,
E și o formă de-a te amăgi,
Că timpul stă sau că are să plouă.

Te-ascunzi de timp dar când se va trezi,
Te-o potopi pe umăr, una-două,
Cu un noian de ani, în plină zi,
De timpul stă sau chiar are să plouă.

Și poți să spui, în clipele deșarte,
Ce le-ai agonisit în acest spațiu,
Că nu vei fi Seneca sau Horațiu,
Nici vreun Villon cu versuri deșănțate.

Ești tu, acum, bătrânul ucenic,
Ce-ar vrea să facă totul din nimic.

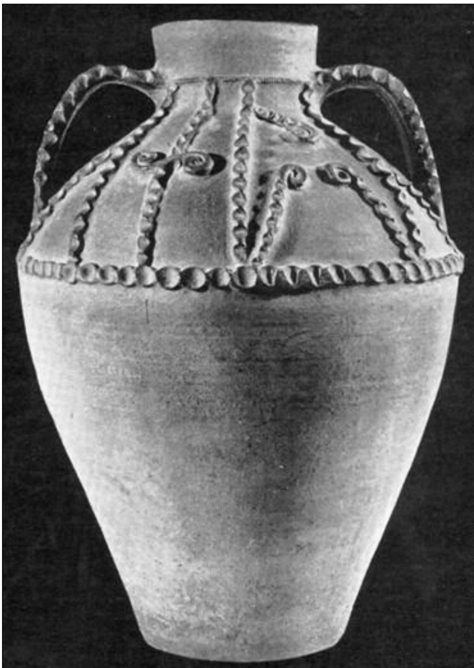
Că doar așa

Nu mi-au plăcut urâtele nicicum,
Sunt slab de înger, repede mă sperii,
Dar mai ales că-s multe, sunt puzderii;
Dar o frumoasă, mâine, orișicum.

De m-aș preface-n clipa asta scrum,
- V-am spus că-s slab, că repede mă sperii -,
Nu le-aș iubi nici ziua,-n faptul serii;
Mai bine fug zălud, îmi văd de drum.

De ce să-mi scutur baiera puterii
Și sârgul să mi-l pierd în văi adânci
Sau să mă pomeneasc cu niște prunci
Nevinovați și împotriva vrerii.

Dar cu-o frumoasă, mâine, orișicând,
Că doar așa trec zilele, zburând.

Tabloul

Cum intru în sonet, intru-ntr-o casă
Frumos orânduită și curată,
Podelele le are de mătasă,
Pereții văruiți la mare artă.

Perdeaua de acolo este trasă,
Afară-i o grădină minunată,
Iar iedera îți pare că-i o plasă
De-un mare meșter bine aranjată.

M-așez pe scaun, pare că e nou;
Pe un perete-n ramă-stil, cu dalii,
Bunicu-i serios, într-un tablou,
Ier pieptu-i are șapte-opt medalii.

Aș vrea să plec de-aici, să mai rămân?...
Când, dintr-o dată, m-am trezit bătrân.

Neliniștea

Stam în spital și-mi așteptam cuțitul,
Așa cum își așteaptă, uneori,
Mândrele-ntărâtate-n seri, iubitul,
Când le cuprind năstrușnicii fiori.

Dar nu de dragoste țineam clipitul
Genelor obosite, până-n zori,
Mi-era că o să moară ciripitul
Vieții, cum se-ntâmpla de-atâtea ori.

Că vream să mai trăiesc măcar o cazně,
- Dar sănătos să fiu și-nverșunat -,
Mi-era, cum să vă spun, de-o biată rază,
De-un dor ce se simțea nemângâiat.
Visam să mă scufund, cu toată firea,
În dragoste, să-i simt nemărginirea.

Convoiul

Așa-i când mori, te-apucă o sfârșeală,
De crezi că pică inima din tine.
Privirea rătăcită, - aproape goală,
Parcă s-ar face, iute, de rușine.

Plecați sunt ochii, ca de o greșeală,
Ce-ai săvârșit-o-atunci - și nu e bine;
De ai trăit n-a fost mare scofală
Și știi și tu - și știe orișicine.

E prea târziu... și limba-ngaimă scuze,
Și-ncepi să te răcești, nu faci pe mortul.
Ai mai putut deschide-acele buze
Care-au șoptit: Să îmi aduceți ortul.

Convoiul se pornește, ca un gâde,
C-un ochi parcă ar plânge, altul râde.

Primăvară

Pe bulevarde și în tot orașul,
Adolescente înfioară cerul,
Doar eu și Amor,- pe vecii poznașul,
Mai bănuim, în parte, adevărul.

E-atâta tinerețe, voioșie
C-ai vrea să fii și tu, acum, ca ele;
Dar tu ești unul, poate dintr-o mie,
Care-și suprimă visele rebele.

Ele purifică, încă o dată,
Această veșnicie pe pământ,
Și cred că mi-a rămas o nestemată
De tinerețe. Și o simt. O cânt.

Atât de proaspete-s, nu știu ce vor;
Tresaltă tinerețea-n sânii lor.

Resemnare

Trăiești de la o pensie la alta,
Prin geam nu se străvede vreo lumină,
S-a dus și tinerețea opalină;
Dar amândouă strălucesc în balta

În care ai clocit o viață-ntreagă,
Doar gânduri negre și visări deșarte;
Și ai avut de amândouă parte.
Nu este greu, acum, să se-nțeleagă.

Iar din străfund, te-ntreabă oarecine:
Ai vrea să pleci spre nesfârșiri solare,
Să scapi de tot, de orice „te răsfață"?

Și-i zici că inspirația nu vine,
Că toate sunt când dulci și când amare;
De unde vrei, bătrâne, altă viață?

Intrarea

Singurătatea ți-a ajuns la gât,
Nu-i nimeni să-ți mai spună-o vorbă bună,
Nu-i nimeni, iar norocul te amână,
Ți s-a făcut, aici, demult urât.

Și cărțile, pe drumul lor bătut,
În litera suavă și străbună,
Îți cântă pe aceeași veche strună,
O temă care nu te-a abătut,

Din drumul tău încet și timorat.
Te bate gândul ultimului val;
Trudești pe literă, ca un hamal
Care-și câștigă pâinea, neîncetat.

Dar nu e totul de visezi și crezi,
În Templu intri, dacă-ngenunchiezi.

Nicolae Jinga

PRAG

Ce-i lumea asta dacă nu fântâna
în care se îneacă ochiul meu? –
toate vorbesc de plânsa şi bătrâna
şi transparenta lacrimă de zeu.
Ziua cu noaptea fără greş se-ngână
şi-a le opri din curgere nu-i chip,
nelinişţea dospeşte-n mine până
la spargerea clepsidrei cu nisip.
Diluviul mâhnirii se resoarbe
şi chiar plutesc adesea ca un fulg,
dar din acest frison de pâlnii oarbe
nu mi-a fost dat aievea să mă smulg.

SCRISOARE

Domnul mi-a dăruit şi mie,
ca fiecărui biet recrut,
mai multe nopţi de insomnie
şi rătăciri decât am vrut.
De bune veşti cândva nici urmă,
la maica-s ultimul născut,
ca-ntr-un prundiş în mine scurmă
veacul acesta de-mprumut.
E-n trupul meu o mare luptă:
mistreţii-n sânge mi-au păscut,
mă-ntorc în zori cu lancea ruptă
şi doar o aşchie din scut.
Am şi zburat în câte-o noapte;
zburam înalt şi nevăzut,
pân-am căzut în grâne coapte
şi aripi nu mi-au mai crescut.
Clipa-i nălucă migratoare,
neantul ei mă lasă mut,
şi triluri de privighetoare
urcă la stele-n azimut.

VEGHE

Duhul închipuirii mă cuprinde
şi-n tot ce mişcă fulgeră un sens –
o stranie şi ieftină merinde
insinuată în văzduhul dens.
Dintru vârtejuri ochiul se resoarbe
şi ceru-i ca o albie de prund,
iluminând imensităţii oarbe
în ale cărei ape mă scufund.
Încă străbat o mirişte de spaimă
şi-n sânge drojdii mitice dospesc,
cel de cândva se bâlbâie şi-ngaimă,
cel de acum se mistuie firesc.

DRUM

Nu-i cumpăna dreaptă din fire,
dar pun temelii de pe-acum
cetăţii-n eternă zidire,
cetăţii cu ziduri de fum.
Se tulbură sângele-n mine
de truda la care mă-njug
şi drumul acesta, ştiu bine,
sfârşeşte cu arderi pe rug.
Lucrând cu unelte perfide,
se poate-ntâmpla să sfărâm
zăvorul de taină ce-nchide
intrarea-n temutul tărâm.

REVARSĂ-SE IARBA ALBASTRĂ

Ţinutul respiră fantasme de fosfor pe-acele
vaste podişuri de miere care în arc s-au prelins.
În crengile visului cântă privighetorile mele,
noaptea întreagă pe munte e curcubeul aprins.
Forfot!... Auzi-mă-n frunza acestui de veac răsărit
şi-n febra acestei de fragi iubitoare lumini...
Revarsă-se iarba albastră a cerului fără sfârşit
pe fruntea-mi senină ce-aşteaptă coroana de spini!

PIATRA DIN CAPUL UNGHIULUI

Egal un fir de iarbă cu o clipă,
în cumpăna zidarilor egală
eroarea de-a lăsa risipă
piatra sub înveliş sacerdotală.

Un unghi rămâne gol şi pentru ea.
Zidarii caută în prunduri treze
şi negăsind o aşchie de stea,
în somn, şi-aduc aminte s-o aşeze.

PĂPĂDIE

Propriul ochi încovoiat spre plisc
văd unei păsări cu destin de pradă;
impus vederii şi oprit să vadă,
văd soarelui esenţele în disc.

Trasându-le şi huma deplasare,
şi agera suflare din văzduh:
copilăriei sărăcie-n duh,
adolescenţei drobul ei de sare.

DESTIN

Ştiu că de-abia acum începe greul
şi pe-„a iubi" mi-e frică să-l conjug –
decât împovărând cu spaime eul,
mai blândă-mi pare arderea pe rug
E-n joc prietenia mea cu vinul
şi dulcele-i tărâm aurifer? –
eu mai degrabă mi-am greşit destinul
şi doar un strop de-ngăduinţă-i cer.
Ceţos până la stele mi-e izvodul
şi pentru uşile din zid n-am chei,
sunt al cetăţii care-şi trage podul
şi-o celebrez de dinafara ei.

GEANA PĂMÂNTULUI

Geană împletită-n câmpuri – orizont de primenire.
Lacrima neplânsă încă sub lăuntrici sori o zvânt.
E atât de cald urcuşul spre nemargine de fire!,
vinurile dimineţii decantându-se-n cuvânt.
Coasta unui deal în flăcări – se zvonesc de rod gutuii.
Te-ai trezit din reverie dulce pasăre-bărbat? –
descifrai o devenire şi visai că-ţi zboară puii
în adânc de ceruri unde vânturi nemiloase bat...

DOR

În graba de-a rosti cuvântul
fraze haotice-nfirip,
torc în abstract cum toarce vântul
caierul dunei de nisip.
Întru sfielnica-ntrupare
toate păcatele s-au strâns,
nu-ntâmplător povestea-şi are
finalu-n văile de plâns.
Roagă-L pe-Atoatefăcătorul
să scoată zbaterea din lut! –
noi ne-am fi dus de-a pururi dorul
şi dacă nu ne-am fi născut.

SPAŢIU CENUŞIU

Între miresmele acestui aer viu
e frigul unei bănuieli ascuns;
e tristă rana câmpului pătruns
în spuza unui spaţiu cenuşiu.

Pe-o traictorie de zeu plasat,
fluide pânze ochiul se destramă:
mirosul laptelui de mamă,
secunde de argint pulverizat...

MORGANĂ

Timpul din scurgerea lui s-a oprit
şi mugurii pomilor crapă.
Cad şi mă scol şi m-aud prohodit
de-a naşterii trudnică apă.
Am (de aceea mi-e sufletul greu)
cătuşi nituite pe gleznă
şi stea norocoasă, aceeaşi mereu,
cometă pierzându-se-n beznă .

NEASTÂMPĂR

Din coapsa ta şi zbaterea, şi somnul,
şi visul roz al celui nenăscut
care aşteaptă semne de la Domnul,
spre a le scrie pururea pe scut.
M-aş însoţi cu tine fără teamă
sub semnele conjuncţiei, cu plus,
a roiului de sori care ne cheamă
la dezlegarea tainelor de sus.
Mai scriu în cartea veacului o filă
şi marginea uimirii o ating,
la primul pas făcut în clorofilă,
la destrămarea pânzei de paing...

SPAŢIU

Cum roua-n cupele subţiri,
asemeni am vorbi în moarte
ori cununându-se aparte
florilor-spaţii dintre miri.

Dacă am pierde ochiul stâng,
l-am căuta cu ochiul drept –
pe care geană să aştept
o vietate din adânc?

SURÂS

Beau din izvoare graiul unei zâne
cum beau mai toţi cei visători şi puri,
şi juruiţi priveliştii bătrâne
cu cer căzut la poale de păduri.
Ah, stâlpii zării nălucesc întruna,
şi e un dans de flăcări pe comori
cum nu s-a mai văzut, şi scoate struna
un sunet scos de nu prea multe ori:
ci doar la fluxul petelor din soare,
la strigătul căderilor în hău,
la unele dorinţi mistuitoare
şi când mă tulbură surâsul tău!

ZENIT

Sus, la zenit, pe nesfârşitul şes
dau stupii constelaţiei în roi
şi toată pânza visului o ţes
pentru minunea clipelor în doi.
Sparg crisalida somnului şi ies,
în frământarea clipei de sub cer,
amalgamând fărâma de-nţeles
cu-amărăciunea trupului stingher.
Nu mă-ndoiesc: destinul te-a ales,
el te-a împins şi te-a silit să vii
să dai însingurării mele ghes,
nimb şi căldură nopţilor târzii.

FAGURI

De-o flacără atârnă totul –
ard faguri luminoşi de ceară,
pe mări de raze trec de-a-notul
până se face-n lume seară.
E vară şi roieşte prundul,
pe drumuri litera e ştearsă;
e noapte, fumegă străfundul,
cad stropi de lumânare arsă.
Acum, din muchii ancestrale
pământu-şi seamănă penumbra,
la flacăra iubirii tale
de-atâta vrajă-mi creşte umbra!...

Din volumul „Gest în afara cetăţii",
în pregătire

În crengile visului cântă privighetorile mele,

noaptea întreagă pe munte e curcubeul aprins.

Forfot!... Auzi-mă-n frunza acestui de veac răsărit

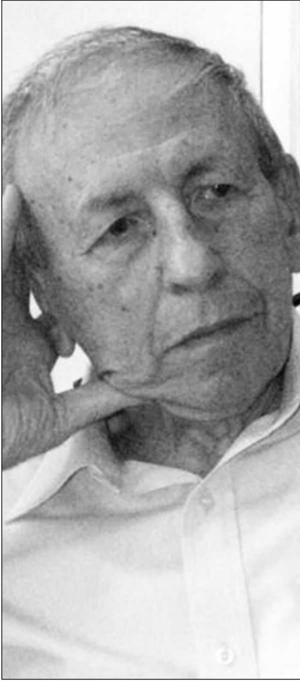
şi-n febra acestei de fragi iubitoare lumini...

Revarsă-se iarba albastră a cerului fără sfârşit

pe fruntea-mi senină ce-aşteaptă coroana de spini!

vara poeţilor

Marin Ioniţă

Schiţă pentru un volum. *Nu trageţi în dinozauri!*, II. *Cazarma roșie*

Recrutele (III)

*

Sesiune de examene. Între probe, o caut pe Sabina. Mă evită. Fuge de mine. Insist de parcă ce s-ar întâmplat cu noi mi-ar fi dat vreun drept. Dar sunt vinovat. De ce dracu am abuzat? Cum de n-am putut să mă abţin? Monstru. Canalie. Dar ea de ce nu s-a împotrivit? Şi deodată, mă înjunghie un gând. Dacă şi-a găsit pe altul? Pe alţii? Se poate orice! Drumul a fost deschis de mine. Demon. Ea, copil fără prihană. Cale deschisă spre pierzanie...

Istorie, geografie, zoologie, floare la ureche. Domnul de latină, un bărbat jovial, îşi astupă urechile. Cad şi la franceză. Eşec total. Rătăcesc prin crâng. Îmbrăţişaţi, un tânăr chipeş cu Sabina. Ţine-mă, Doamne, să nu-mi pierd minţile...

Un fel de boală a intrat în mine. Nu mai am chef de nimic. Nu mai gătesc, nu mai am ce. Post negru. O ceapă, o cană de apă. Câţiva covrigi. Butoiul îmi face cu ochiul. Nu ştiu cât am să mai rezist. Dar ştiu că dacă încep, nu mai mă opresc. Aş fi pierdut. Mă clatin pe drum. Noaptea visez mese copioase...

Înfulec pagini după pagini. Binomul lui Newton. Teorema lui Pitagora. Legea conservării materiei. Acuzativul. Ablativul. Prezumtivul. Clopotarul slut de la Notre-Dame. Lecturi în franceză. În latină. În miros de doagă de butoi. De găinaţi de găină. De femei de la ţară spălate numai pe jumătate. "Învăţaţi! Învăţaţi! Învăţaţi!". "Nu există drum pietruit care să ducă la ştiinţă!". "Cine are carte, are parte!". "N-ai venit pe lume ca să mori ca un bou!". "Nu ne scăldăm de două ori în acelaşi râu!". "Navigăm în apele comunismului.". "Zarurile au fost aruncate!". "Să ne ajute Dumnezeu!... ".

*

Gata cu desfătarea. Cu destrăbălarea. Mai erau şi altele de făcut pe lumea asta. Venisem cu alt rost. Oricum, măcar să nu mor de prost. Am închis fereastra. Dar asta m-a costat. Post negru. Arest sever. Declinări. Conjugări. Extragerea rădăcinii pătrate. Ridicarea la putere. Cel mai mic multiplu comun. Salamul de la prăvălie avea învelişul mucegăit. Răsadniţe. Cu bălegar nefermentat. Strat de pământ fertil. Geamuri solare. Lihnit de foame. Nu pot să dorm. Mă perpelesc în pat. Mă scarpin toată noaptea. Mă trezesc cu pielea băşicată. Invazie de insecte. Ploşniţe. Căpuşi. Păduchi de găină. Îmi ghiorăie maţele goale.... A fost odată... Parcă niciodată... Alta e azi situaţia... Aici, la dispensar...

*

Vecina mea. Moaşa. Singură în toată casa. Mă invită la ceai. Din când în când, şi tot mai des, luăm masa împreună. Hrană rece. Nici ea nu are timp de bucătărie. Ouă. Brânză. Lapte. Murături. Prune uscate. Nuci. Pâine prăjită. Îi aduc femeile din sat. Care vor să se pună bine cu ea. Gravide. Lăuze. Mămici.

Munceşte mult. Injecţii. Vaccinuri. Ventuze. Vizite la domiciliu. Supravegherea fântânilor. Despăducheri. Tratamente de râie. Mereu aşteaptă ajutoare. Primarul promite, dar nu are de unde. Un doctor de prin împrejurimi vine, dacă vine, de două ori pe săptămână. Cu program de consultaţii şi liste de dispoziţii. Reţete. Dar unde potrivim noi mai mult este la învăţătură. Se pregăteşte tot pentru medicină.

Nu ştiu dacă e frumoasă sau urâtă. Nu o privesc ca pe o femeie. Sunt blocat. Mă domină prin inteligenţă.

Şi totuşi, într-o seară, uit să mai plec. Probabil că am făcut vreun gest nepermis. Mi-o fi citit pofta în privire. M-am trezit dimineaţa în patul ei. Singur. S-a dus să doarmă la mine. Când s-a întors, m-a atins cu degetele pe obraz:

Băiatule, să fii cuminte, da?

Şi n-am mai îndrăznit...

*

Mă întâlnesc în oraş cu domnul Necula.

Mergem la o bere?

De ce nu?

Uriaşul satului. Cred că are peste doi metri. Capul cât ciutura puţului. Pieptul cât un butoi. Picioarele ca nişte bulumaci. Labele ca de urs. Şi păros. I-am zis "omul zăpezilor" şi porecla a prins. Nimeni nu-I mai spune altcumva. A terminat teologia şi aşteaptă o parohie. A mai făcut şi dreptul şi filozofia. Inteligenţă fenomenală. Înfulecă vreo 20 de mici şi soarbe 3 ţapi de bere. Şi mă îndeamnă să merg la o adunare de tineret. Mă gândeam la un film. Dar mă duc cu el.

Băieţi. Fete. O descopăr într-un colt şi pe Sabina. Nu ne vorbim. Mă ţine la distanţă cu un zâmbet de dispreţ.

Să nu ne lăsăm! Trebuie să ne mişcăm! N-am venit pe lume să zăcem! E răspunderea noastră să nu lăsăm ţara să se prăbuşească!

O brunetă focoasă. Studentă la istorie, îmi strecoară în ureche domnul Necula. Un adevărat colocviu. Chiar aşa este afişat, simpozion de istorie... Fiecare este solicitat să-şi dea cu părerea. Tânărul care urmează la cuvânt bate apa-n piuă cu Decebal şi Burebista. Când ajunge la Deceneu şi la defrişarea viţei de vie, i se cere să vină la "paşopt". Dar tot despre vitejia românilor aminteşte şi vorbitorul următor. Posada, Rovine, Călugăreni, Podul Înalt, Mărăşeşti, Ştefan cel Mare, cu 40 de războaie, 40 de biserici...

Dar ce facem? Ne culcăm pe laurii victoriei strămoşeşti? i-o retează studenta brunetă.

Victorii care-au fost şi care n-au fost? o susţine o altă studentă

Tot băteam şi băteam, dar ne retrăgeam! Mircea i-a spulberat pe turci la Rovine, dar a sfârşit prin a le plăti tribut chiar în copii. Mihai i-a aruncat în mlaştină la Călugăreni, dar a fost decapitat în Ardeal...

Şi discuţiile s-au înfierbântat.

Să lăsăm istoria cu ale ei.

Istoria o facem noi.

Avem o viaţă de trăit!

Ne trăim aici pe pământ!

Suntem răspunzători pentru viitorul nostru.

Pe mâinile cui ne lăsăm ţara.

Suntem în stare să ne dăm viaţa pentru ea?

Dar mai aud şi alte voci.

Acesta e un simpozion ştiinţific sau ce?

Ne afăm la un miting?

Suntem golani de mahala?

Şi cum tăceam, tot timpul, se gândeşte cineva să mă întrebe.

Tu ce părere ai?

Răspund fâstâcit:

Eu? Cu treburile mele.

Şi care sunt treburile tale? mă interpelează Sabina din colţul ei.

Acelea că nu vrei să le ştii tu...

O ştiam sfioasă. Dar se ridică în picioare. Cutezătoare. Acuzatoare.

Fiecare cu treburile lui.

Ne înnecăm în ele.

Trăim la întâmplare.

Lăsăm timpul să alunece peste noi.

Turmă de oi sfâşiate de lupi!

Ei, dumneata?

Doamna blondă şi indiferentă...

Eu?

Da.

Eu sunt cine sunt.

Ioana D'arc? Ecaterina Teodoroiu? Ai fi în stare să mori pe baricade?

Aş fi!

Mori?

Dacă vii cu mine.

Simplu. Peste rumoarea care se iscă, deodată, glasul domnului Necula, bărbatul mare cît o statuie.

Voi sunteţi urmaşii Romei?

Tânărul de lângă Sabina o prinde de umăr şi-o sărută pe frunte. Rămân rezemaţi unul de altul.

*

Plec confuz. Mă despart de domnul Necula pe trotuar fără niciun cuvânt. Fiecare porneşte ântr-o altă direcţie.

La fiecare pas, mă îndîrjesc tot mai mult împotriva destinului meu. Mi-am cheltuit viaţa în zadar. Anii cei mai frumoşi. Îmi jur să nu intru în politică. Singurul drum care merită să mergi pe el, este acela de a-ţi pregăti o profesie strălucită.

*

Mă aştepta primarul. A pus ceva la cale: să mă pună lider la "Tineretul Sătesc". Motivul: sunt singurul din comună cu autoritate şi competenţă.... Nu pot să refuz. Mă simt dator pentru încredere. Pentru locuinţa pe care mi-a oferit-o. pentru prietenie.

Mă îndeamnă şi gândul unui nou experiment. Poate şi atracţia spre putere. Sper să nu-mi ia prea mult timp. Dacă voi vedea că va abate de la drumul pe care m-am hotărât să merg ca s-ajung unde vreau, am să mă retrag la timp.

E plină ţara de aşa ceva: Uniunea tineretului Muncitoresc, Uniunea Asociaţiilor de Elevi, "Uniunea Studenţilor", "Uniunea Femeilor", ... Mai trebuia şi una a tinerilor de la ţară. La Gherăseni, nu avea cine s-o înfiinţeze. S-o conducă. M-au găsit pe mine. Încă un pas spre colaborare. Spre dinozaurizare. Cu voia mea. Aveţi dreptate! M-am făcut vinovat!

Dar când a început treaba, nu mi-a convenit. Multă scriptologie. Multe instrucţiuni. Mult timp pierdut. Ce n-aş da să scap? Dar dacă te-ai prins în horă, trebuie să joci. Cum îţi cântă alţii. Cel mai greu era că trebuia să umblu din poartă în poartă ca să-i conving pe ţărani să se înscrie. Nu înţelegeau ce este aceea adeziune. Ce avantaje aveau. Şi mie îmi lipseau argumentele. Dar primarul insista. Şi nu ştiu de ce. El era comunist. Iar organizaţia aceasta ţinea de Partidul Frontului Plugarilor. Al lui Petru Groza. Care a devenit şeful guvernului. Dar eu îmi aduceam aminte şi de o inscripţie scrijelită cu un cui într-un closet din gară: "Voi, ce staţi aici pe vine / Petru Groza vă susţine / deci, măriţi producţia de rahat / pentru guvernul democrat...".

Nu-mi plăcea ce fac. Iar când a venit în control şi îndrumare unul de la judeţ, a pus capac la toate.

Era Mitică Basamac. N-am putut să mai suport. Îl cunoşteam de cum am venit în Gherăseni. Era cel mai elegant tânăr din sat. Se spunea că are zece costume de haine. Sacouri, bluze, şepci, pantofi, băşti, pulovere şi nenumărate perechi de pantaloni. Şi se vâra neinvitat în grupurile de tineri intelectuali. Cel mai neisprăvit dintre ei. Se târâse prin câteva clase de liceu, cu corigenţe şi repetenţii. Se băga în vorbă nesolicitat. Vorbea într-o avalanşă de neologisme al căror sens nu-l înţelegea. Pocea şi cuvintele româneşti. Şi nu se supăra când îşi băteau joc de el. Poate că nici nu băga de seamă. Una peste alta, era un personaj pitoresc şi amuzant. Porecla de Mitică Basamac i se trăgea din nişte întâmplări care l-au făcut bogat: mergea cu damigeana şi cu cana în gară la trenurile de soldaţi sovietici care se retrăgeau după fronturile din apus. "Haraşo – Haraşo!". Eroii care au cucerit Berlinul plăteau bine băutura care mirosea a alcool tare, pişca la limbă, şi luau foc gâtlejul şi cerul gurii. Şi a strâns băiatul la bani de s-a pricopsit. Dar a fost şi destul de isteţ ca să-i investească. Aşa că s-a ales şi cu o grămadă de ţoale. Şi chiar cu o casă. Şi totul a mers strună până când nişte cătane mai vigilante l-au prins că umplea damigeana cu apă de la pompa pentru locomotive. La o vadră de apă, mai punea o cană de spirt medical şi o cană de zeamă de ardei iute, bine fiert. Asortat cu câteva frunze de mentă şi de mătrăgună. L-au bătut până l-au lăsat leşinat la marginea căii ferate ca pe-un câine de pripas.

Şi nu ştiu cum făcuse de ajunsese acum activist la Frontul Plugarilor, partidul unde era lider şi Romulus Zăroni, fost vătaf pe moşia boierului Petru Groza, azi în guvernul lui, pe postul de ministru al agriculturii.

Să-ţi bagi minţile-n cap! se răţoia la mine. Şi pune-te cu burta pe treabă!

Ştii ceva? Nu primesc ordine de la un bădăran ca tine.

Îşi frecă nasul roşu ca un moţ de curcan. Roşii i se fac şi urechile.

Te dau afară! zice, din trei timpi şi patru mişcări!...

Simplu. Îi trântesc hârţoagele în braţe.

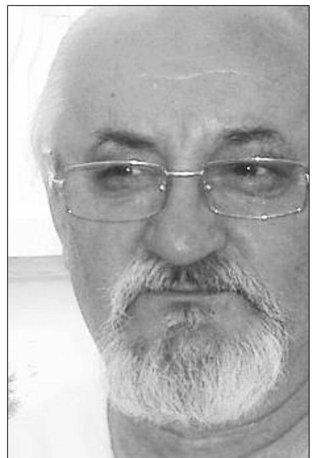
Bagă-le în mă-ta, nenorocitule!

Plec confuz. Mă despart de domnul Necula pe trotuar fără niciun cuvânt. Fiecare porneşte ântr-o altă direcţie.

La fiecare pas, mă îndîrjesc tot mai mult împotriva destinului meu. Mi-am cheltuit viaţa în zadar. Anii cei mai frumoşi. Îmi jur să nu intru în politică. Singurul drum care merită să mergi pe el, este acela de a-ţi pregăti o profesie strălucită.

proza

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării

AMEŢITOARELE TERFELOAGE

(“MAŞINA TIMPULUI”)

De câţiva ani, cred că 6, scriu la un amar de carte, despre figurile boemilor piteşteni şi despre isprăvile lor din anii de dinaintea lui 1989. Este o muncă anevoioasă, e ca şi cum aş intra în maşina timpului şi aş porni spre propria-mi tinereţe. Vreme de o lună, zi de zi, fac exerciţii de reamintire, pentru a pune la punct episodul următor. În timpul acestui proces mental simt că nu mai aparţin prezentului. Uneori, pentru a stimula memoria, vizitez şi locurile în care s-a petrecut o întâmplare. Adesea am strania senzaţie că atunci le-am văzut pentru prima dată.

Multe dintre “personajele” pe care le evoc nu mai trăiesc şi starea pe care mi-o dă convieţuirea cu ele în amintire este destul de stranie – unele parcă-s vii şi pierdute în hăţişul prezentului, altele-s reci, acolo, în chihlimbarul trecutului şi nimic nu le pot spune din ziua mea de azi. Cei care erau cu mult mai în vârstă decât mine acum sunt mai tineri... Vorbesc despre stări fireşti, ale fiinţei mergând spre vârsta a treia, dar destul de puternice pentru a te pune într-o altă relaţie cu timpul psihologic personal şi al lumii. De curând am constatat că după ce scriu un episod, acesta parcă se şterge din minte, e ca şi cum aş rămâne fără memorie. Senzaţia nu este deloc neplăcută, dimpotrivă, doresc să cunosc oameni noi, locuri proaspete, în care n-am fost niciodată. Este semn că cineva din mine refuză să moară. Nu, se poate spune şi altfel: cineva din mine vrea să mai trăiască. Cu puţină optimizare pot spune şi că cineva trăieşte în mine.

Se fac aproape 10 ani de când am aruncat câţiva saci cu terfeloage; erau acolo caiete cu însemnări, file disparate pe care am notat diverse lucruri: ciorne de poeme, decupaje din reviste literare de tot felul, în fine... Atunci am simţit că toate astea mă apasă, că mă ţineau într-un cotidian de care s-a ales praful şi care era pe cale să-mi altereze prezentul şi proiectul străveziu de viitor, viitor care s-a dovedit a fi doar melancolia cu care am sugrumat o disperare venită din copilărie şi adolescenţă. Acum mai bine de un an am dat peste alţi doi saci cu terfeloage din trecut, scăpate de furia mea pasageră, şi n-am rezistat tentaţiei de a le răsfoi. Sunt acolo pagini de jurnal, citate din cărţi, recenzii făcute unor cărţi şi note de lectură, însemnări diverse, date despre oameni pe care i-am cunoscut, însemnări despre viaţa mea sufletească, destul de intimiste, nepublicabile. În acest hăţiş de hârtii am dat peste câteva pagini cu însemnări despre un om care a lăsat semne frumoase în viaţa Piteştilor – Gheorghe Năstase, fost prim-secretar al judeţului, între 1970 – 1973. Întâmplarea a făcut ca acest om să facă parte din boema mea şi a câtorva prieteni de-ai mei.

MANDARINUL DIN STRADA ION CÂMPINEANU

Aşa l-am numit în sinea mea pe Gheorghe Năstase, după ce l-am cunoscut mai bine. Primele date despre el mi le-a oferit profesorul meu Ion Cincă, Domnul să-l ţină-n lumină, prin 1972, în timp ce răsfoiam împreună un număr al revistei „Argeş.” „Năstase este un comunist luminat, Aurele, mi-a zis profesorul, este un intelectual fin şi a sprijinit apariţia acestei reviste, apoi a acceptat ca în fruntea ei să fie Gheorghe Tomozei, care i-a dat o ţinută de capitală!”

Într-o zi a anul 1980 eram la teatru – se juca „Cui i-e frică de Virginia Woolf”, de Edward Albee, în sala „Studio 125”, piesă în care demonii familiei perfecte erau scoşi în lumina cotidianului şi a rampei de prietenii mei dragi, actorii: Ion Roxin, Sorin Zavulovici, Ileana Zărnescu, Nina Zăinescu. După spectacol, domnul care şezuse lângă mine, pe când aplauda, îmi zice, familiar: „Frumoasă piesă şi actori sunt cu har. Îmi cer iertare, dar sunt curios să aflu cum o percepe un tânăr ca dumneata ?” „Şi mie mi-a plăcut, domnule, este a patra oară când o văd, sunt prieten cu protagoniştii şi mă mir că încă nu au interzis-o. Probabil că ideologii noştri vor să ne arate ce face iadul capitalist din celula de bază a societăţii – familia !” „Îndrăzneaţă abordare, îmi zice domnul, un om scund şi bine legat, cu părul pieptănat pe spate, cărunt şi cu fruntea lată. Mă numesc Gheorghe Năstase, am fost prim-secretar al acestui judeţ. Acum sunt pensionar. Ceva îmi spune

că vă preocupă cultura. Aş fi bucuros dacă mi-aţi face o vizită. Locuiesc pe Ion Câmpineanu, în vila din capătul străzii dinspre calea ferată. O găsiţi uşor, este lângă „Alimentara”. Sunteţi binevenit în fiecare zi, după ora 10, când închei lectura de dimineaţă.” Am mulţumit de invitaţie şi l-am salutat politicos. Aveam 26 de ani, îmi plăceau provocările şi mi se părea fantastică întâmplarea – aveam ocazia să cunosc îndeaproape un exponent al comunismului şi despre care auzisem atâtea lucruri minunate. Mi-am amintit că tata mă îndemnase să fiu foarte circumspect cu comuniştii. Poate că asta m-a oprit să-i fac o vizită fostului demnitar. În 1984 i-am povestit această întâmplare prietenului meu Liviu Bănică, poreclit de noi Cicero – toţi pronunţam Ţiţero !!! „Şi de ce nu te duci să-l vizitezi ?, m-a întrebat Liviu. Eu îl cunosc de mult şi îl vizitez des. Este un om special. Uite, propun să mergem sâmbătă pe la dânsul; ce zici, mergi?” Am zis da! În sâmbăta următoare, la ora 11, eu şi Liviu eram în curtea mare a vilei de pe strada Câmpineanu. Domnul Năstase ne-a invitat pe veranda vilei, unde ne-a servit cu dulceaţă, cafea şi apă rece. M-a recunoscut şi mi-a zis: „Bine aţi venit ! De ce nu mă miră că sunteţi prieten cu Liviu ? Au trecut 3 ani, deja... Dragii mei, ne zice, taman am terminat de curăţat nişte cartofi. Am vorbit cu ei înainte de a-i curăţa... A vorbi cu cele pe care urmează să le mănânci este un obicei budhist şi exprimă respectul pe care omul trebuie să-l nutrească pentru natura din care şi el face parte.” Apoi ne-a certat cu blândeţe pentru păcatul de a bea tutun şi ne-a întrebat ce mai este prin lumea noastră, de „oameni tineri şi cu afirmarea stânjenită.” I-am spus gazdei că scriu, că am publicat două cărţi de care nu-s mulţumit, dar că am în manuscris o altă carte şi că lucrez la un ciclu special de poeme, intitulat „Cartea lui Hakim”, inspirate de o povestire a lui Borges, despre profetul mincinos şi învăluit din Merv. „Borges, zice dl. Năstase, spune undeva că o literatură nu diferă de alta decât prin modul în care este citită. Cândva, prietenul meu vechi Gheorghe Tomozei mi-a spus să fiu cu luare aminte la Borges, că inventează autori şi opere, că acest fapt este propriul său mod de a citi literatura din secolele de dinaintea lui. Eu sunt ateu, mă rog, eu cred în jocurile minunate ale naturii, accept şi jocurile ei stihiale. Minune şi stihie este şi omul şi îl iau ca atare. Omul este capabil să producă lumi noi, prin literatură şi arte, să scape de alienare ori să glorifice puterea naturii, tot el poate corecta nedreptatea şi inegalitatea. Mă rog, şi aici, în social, este un vis şi ca să ajung la concluzia asta mi-a trebuit o viaţă de muncă, în care sunt şi mulţumiri, şi dezamăgiri...” Vizita noastră a mai durat, gazda ne-a povestit, e drept, nu mult, fără temeri, chiar şi despre eşecul relaţiei lui cu Ceauşescu. „Este o personalitate, fără tăgadă, dar plăteşte tribut unor neîmpliniri intime şi mai ales plăteşte pentru lipsa culturii şi cunoaşterii profunde a omului. La astea se mai adaugă şi alte păcate, unele pe care le-am avut şi eu, într-o măsură oarecare. Dar despre astea vom vorbi cu încetul, fără să ne dăm seama, în timp ce ne vom cunoaşte mai bine.”

Sunt sigur că prietenul meu Liviu Bănică îşi mai aminteşte acest schimb de replici. După mai bine de un ceas ne-am luat la revedere, promiţând că-l vom mai vizita, împreună sau pe rând, după cum ne va fi voia şi după cum vom putea. În timp ce traversam Expo-Park-ul din apropiere, Liviu m-a privit şi după o vreme s-a oprit, întrebându-mă: „Nu-i aşa că omul este excepţional, că dacă blegii ăştia din fruntea partidului ar promova oameni ca dl. Năstase sistemul comunist ar deveni suportabil ?” Am încuviinţat şi am căzut pe gânduri, gânduri pe care Liviu parcă mi le-a citit, căci mi-a zis: „Ştiu, Aurele, nici eu nu voi putea, vreodată, să accept comunismul, am spus că „ar putea deveni suportabil” !!! ” Între timp ajunsesem lângă „Ceainărie”...

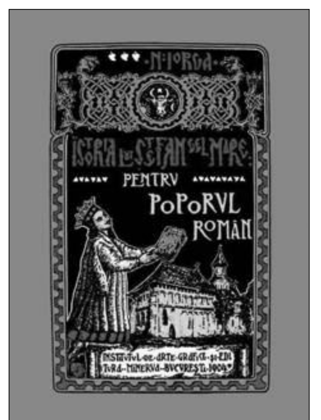
Scotocind eu prin terfeloage, am dat peste însemnarea aceasta: „Miercuri 2 iulie, 1986. I-am făcut o vizită Mandarinului. E zâmbitor, ca de fiecare dată, e o zi călduroasă şi e în ţinută lejeră. Mergem la umbră, pe verandă. Îmi face o cafea la nisip şi-mi îngăduie să aprind o ţigară. „Una, zice, nu mai mult!” Apoi mă întreabă „dacă ştiu ce zi cernită este ziua asta ?„ Am spus, cu mină de om vinovat, că nu ştiu. Spune pe de rost: ***„Venise ca Domn paşnic, în înţelesul lui Alexandru cel Bun, aşezând pacea pe roadele războiului, şi gata să le apere cu armele.”***

Uf, era 2 iulie, ziua în care sufletul lui Ştefan cel Mare se ridicase la Cer. Îi spun Mandarinului. Mă iartă pentru uitare şi mă serveşte cu vin roşu. „Este din Moldova Lui, zice...” Discutăm şi sorbim în doi toată sticla. Înainte de plecare, Mandarinul aduce din casă o carte – *Istoria lui Ştefan cel Mare,* de Nicolae Iorga. Ediţie splendidă, apărută în 1904, la Editura Minerva. „Este darul meu, zice, dându-mi cartea şi bătându-mă pe un braţ, părinteşte.”

Citind însemnarea, mi-am amintit că în pragul porţii l-am întâlnit şi pe fiul Dlui Năstase, pe Valentin, apropiat mie ca vârstă, medic de profesie. Venea de la plimbarea cu fiu-său Vlăduţ, de care bunicul era foarte mândru. I-am salutat pe cei doi şi Valentin ne-a zis: „Ca de obicei, v-aţi ghiftuit cu poveşti! Na, că am ajuns şi eu să vorbesc ca voi !”

– va urma –

Acum mai bine de un an am dat peste alţi doi saci cu terfeloage din trecut, scăpate de furia mea pasageră, şi n-am rezistat tentaţiei de a le răsfoi... În acest hăţiş de hârtii am dat peste câteva pagini cu însemnări despre un om care a lăsat semne frumoase în viaţa Piteştilor – Gheorghe Năstase, fost prim-secretar al judeţului, între 1970 – 1973. Întâmplarea a făcut ca acest om să facă parte din boema mea şi a câtorva prieteni de-ai mei.

litere

N. Georgescu

Niciodată ca odată...

...formele multiple pe „dată" românesc pot să încurce vorbitorii şi se tinde spre o grafie unitară, „niciodată" în loc de „nici odată", întocmai ca în cazul lui „oară". O panică scientistă îl împinge, cred, pe lingvistul român să facă din cuvinte – concepte sau să descopere concepte acolo unde nici nu te-ai aştepta ca filolog.

Când regularizezi un sistem de scriere vechi trebuie să fii de două ori atent la sensuri: mai întâi la cele actuale, uzuale – apoi la cele din sistemul respectiv. Autorii care au gândit îndelung asupra scrisului implică în grafie gândul: trebuie cel puţin să-ţi pui întrebarea dacă are sens *ce* şi *cum* au scris ei, înainte de a schimba ca pentru noi. Iată, de pildă, banalul *odată* la Eminescu. Redau prima strofă a „Luceafărului" în forma din *Almanahul România jună* (aprilie 1883)[1]:

A fost odată ca 'n poveşti,
A fost ca nici odată
Din rude mari împărăteşti
O prea frumoasă fată.

Convorbirile literare reiau poemul în august 1883, astfel[2]:

A fost odată ca 'n poveşti.
A fost ca niciodată
Din rude mari împărăteşti
O prea frumoasă fată.

Titu Maiorescu păstrează, pentru ediţia din decembrie 1883[3], forma din *Almanah*, în ediţia a II-a (1885) are la fel – dar în ediţia a treia (1888) pune *A fost o dată* şi *ca nici o dată*, forme pe care apoi le abandonează. (Nu e greu de înţeles de ce abandonează: la reluarea termenului, în vorbele fetei, are: *Noi merge nici odată*, deci a avut intenţia să corecteze şi aici: *o dată*, dar corectorul l-a înţeles greşit şi a ieşit greşeala *Noi merge*, pentru *N'oi merge*; de obicei în vecinătatea corecturilor lui Maiorescu apar greşeli tipografice noi. La ediţia a IV-a va fi renunţat, aşadar.) Editorii de după el oscilează între *niciodată* şi *nici odată*. Astăzi textul este astfel, după Perpessicius[4]:

A fost odată ca-n poveşti,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărăteşti,
O prea frumoasă fată.

În prima ediţie, din 1939, Perpessicius nu avea nimic după primul vers, împotriva întregii tradiţii de până la el, dar apoi revine la forma împodobită cu virgule – pe care o stabilise, de fapt, C. Botez (1930)[5].

Cât despre manuscrise, nu ne lămuresc prea mult, laboratorul *Luceafărului* fiind extrem de vast. Undeva găsim „A fost odată ca 'n poveşti / A fost ca nici odată" (Mss. 2277, 132, corelat cu „N'oiu merge nici odată"), la fel este în Mss. 2275, 39, pentru ca în *Legenda Luceafărului* (Mss. 2261, 198, datat de poet *Aprilie 10, 1882*) să găsim „A fost odată ca 'n poveşti / A fost ca nici o dată", corelat însă cu „N'oiu merge nici odată". Peste tot în manuscrise punctuaţia este albă – fie că sunt ciorne, fie că e lăsată special deoparte (probabil, pentru a fi completată sistemic pe textul definitiv) – astfel că autorului însuşi îi putem atribui sigur doar virgula din *Almanah* sau punctul de *Convorbiri* după primul vers. Încă o dată: cine-şi face iluzia că manuscrisele rezolvă cele mai multe probleme editoriale se înşeală: mai degrabă ele dau sugestii. Pentru nici (măcar) un poem eminescian nu deţinem ultimul manuscris, cel dat la tipografie. Şi, ca să fim şi mai liniştiţi în privinţa aceasta, trebuie să mai ştim un lucru: chiar după tipărire poetul intervenea asupra textului (vezi cazul *Scrisorii III*, publicată în *Convorbiri literare* şi apoi în *Timpul*). Am demonstrat în altă parte[6] că, în cazuri extreme, pentru greşeli tipografice se întrerupea procesul de tipărire al *Convorbirilor literare*, se făcea corectura şi apoi se relua. (Există exemplare din revistă, acelaşi număr, care diferă: unele au greşeala tipografică, altele nu o au.)

Aşadar, şi în privinţa primelor versuri din *Luceafărul* tot editorii trebuiesc întrebaţi asupra voinţei auctoriale.

Ce vrea să însemne, în fond, această oscilaţie a formelor şi a punctuaţiei? Nimica toată, s-ar zice, a evoluat scrierea spre simplificare în privinţa formelor, *nici o dată, nici odată* e mai uşor de scris *niciodată*. Limba română nu are un termen specializat pentru „jamais" franţuzesc (aşa cum nici germana, de pildă, nu are) – şi cred că se încearcă o creare artificială a lui. La noi, teoreticul „nicicând" n-a reuşit să se generalizeze (se referă la viitor, nu şi la trecut).

Adverbul „odinioară" este, pe de altă parte, destul de complicat; dar ce substantivare interesantă de la latinescul *de una hora* – „într-una dintre ore", clipe, momente: vezi, de pildă, *într-o doară*, simetric acestuia: *in una de hora* „într-o oră, clipă oarecare", „la întâmplare", „fie ce-o fi" – nu însă „bunăoară", *bona hora*, clipă bună – pentru care vezi *bonehur* franţuzesc, „fericire", cu deosebirea că acolo s-a creat perechea cu *malheur*, „nenorocire", din *mala hora* pe când limba română n-a păstrat *malus* (noi moştenim pentru ideea de „rău" un termen juridic: *reus* care înseamnă *acuzat*; probabil că „mal" tracic a fost prea puternic şi n-a putut fi dizlocat, vezi *Dacia malvensis* şi atâtea toponime pe *mal*: Mălureni, Malu Surpat, chiar Moldova, cum ne demonstrează dl. Mihai Vinereanu[7], etc., etc.; în româneşte „ceasul rău", combinaţie slavo-latină, nu înseamnă „nenorocire", „malheure", ci „ghinion", ţine tot de clipa, ora fatidică – şi nici nu are pereche într-un eventual „ceasul bun" – expresia „să fie într-un ceas bun" pare singulară şi este, probabil refăcută pe linie cultă: să fie de bun augur, etc. – de vreme ce înseamnă ceva tot în legătură cu norocul: se pare că la noi sistemul expresiilor – pereche s-a dezechilibrat, aici, din cauza refuzului lui *malus* latinesc, oricum *răul* nu se opune la *bine*, vezi expresia „e bine rău", etimologic: e *acuzat* de bine, foarte bine). Neputând crea pereche, *bunăoară* a trecut în zona adverbelor. Toate aceste forme sunt mascate în scris, pentru că noi scriem fonetic (şi bine facem, desigur...), adică legat: *doară* pentru *d'oară*. Dacă avem curiozitatea să căutăm, însă, sensul primar latinesc se păstrează, chiar şi pentru omul de cultură medie solidă, nu numai pentru lingvist.

Aşadar, formele multiple pe „dată" românesc pot să încurce vorbitorii şi se tinde spre o grafie unitară, „niciodată" în loc de „nici odată", întocmai ca în cazul lui „oară". O panică scientistă îl împinge, cred, pe lingvistul român să facă din cuvinte – concepte sau să descopere concepte acolo unde nici nu te-ai aştepta ca filolog. De pildă, un bun prieten din latura aceasta a lingviştilor este convins că în cuvântul românesc „nimic" se află ideea de zero absolut, de *kenos* din greacă. Nicidecum: nimic vine din *ne* şi *mica*, (firimitură, bucată foarte mică, „miette" pe franţuzeşte), deci nimic (*nimica* mai degrabă) înseamnă nici măcar o firimitură întreagă, mai puţin decât o fărâmiţă. De aceea se şi spune *o nimica toată*, adică o fărâmă mică, mică de tot – deci: *ceva*, totuşi, care se mai poate divide, nu un *a-tom* (se mai spune *un nimic, nişte nimicuri*; expresiile de limbă par a conştientiza etimologia)[8]. Spaţiul este fragmentat pentru limbă – şi la fel este timpul: fragmentat în *dăţi, ori (oare)*... Dar lingvistul trebuie să-şi facă norma lui seculară la reforme, altfel nu mai poate explica evoluţia, nu este aşa?

...Ca să ieşim din zona aceasta a digresiunilor atât de agreabile, vom spune simplu că acceptăm scrierea, dar cerem să se spună unde s-a schimbat, ca să ştim şi noi, cititorii de rând.

Cât despre virgule, tot lingvistul contemporan poate spune că ele nu fac decât să ajute la recreerea atmosferei de basm, sunt binevenite... Dacă ar fi aşa, de ce nu pun editorii încă una, astfel: „Din rude mari, împărăteşti", pentru că rudele mari sunt, doar, şi împărăteşti, e apoziţie, n-ar fi bine să fie punctată? Iată însă că aici nimeni nu apozitează. Este vorba nu de împăraţi ca oameni mari, rude mari – ci de împărăţii cei mari, de marii împăraţi, împăraţii lumii (poate chiar în succesiune temporală), aceia care au imperii, nu simple împărăţii ca prin basme. În recitare trebuie să reiasă asta, deci autorul invită şi la accente speciale De altfel, poemul eminescian începe cu „a fost odată" – dar nu continuă în logica basmului: „A fost odată un împărat şi o împărăteasă, şi ei aveau o fată, etc." – ci se opreşte la ea, la prea frumoasa fată – care era una la *părinţi* – dar iarăşi: părinţii sunt de căutat între sfinţi şi stele.

Cred că nimeni nu mai judecă atât de simplist „uvertura" (Lucian Costache[9]) *Luceafărului* când observă cum se detaşează între ediţii textul de bază, cel din *Almanah*. Poetul nu creează o atmosferă de basm – ci judecă basmul şi trece dincolo de el, îl depăşeşte către sensuri filosofice adânci. Dl. Academician Alexandru Surdu ne spunea, odată, la fumoarul Bibliotecii Academiei, că în deschiderea *Luceafărului* recunoaşte definiţia dată de Hegel, în introducerea la „Ştiinţa logicii": *fiinţa este nimicul* (cu vorbele dânsului, din memorie „Das Sein, das reine Sein (...) ist das Nicht"); pot confirma că accentua „Das reine Sein" exact ca „O *prea frumoasă* fată" după aceea. M-a urmărit expunerea, şi am găsit textul în traducerea lui D.D. Roşca: „Fiinţa, fiinţa pură (...) este de fapt neant."[10] (îi cer scuze d-lui Alexandru Surdu pentru că, deşi nu am instrumentarul necesar unei abordări a chestiunii în zona strictă a filosofiei, totuşi scriu despre aceste lucruri „pe mâna dânsului": cred că o fac şi pentru a-l readuce la Eminescu-el-însuşi). Poţi regăsi aici formula din deschiderea basmelor româneşti, dar depinde cum citeşti. Dacă zic „a fost odată ca niciodată" asta înseamnă că a fost cândva cum n-a mai fost până atunci sau de atunci în colo, a fost o singură dată; în franceză: *une fois comme jamais* – deci a fost, s-a întâmplat sigur doar că nu ştim când. În acest sens, odată poate fi scris (şi înţeles) *o dată, o singură dată,* aşa cum a scris şi înţeles Titu Maiorescu în ediţia a III-a a sa. Dacă zici, însă, ca Eminescu: *odată* ca nici *odată* înseamnă că negi clar pe *odată*, a fost fără niciun determinant, deci n-a fost (în franceză: *jamais pas jamais*, în greacă: *topos – atopos, kronos akronos*). *Luceafărul* vrea să spună că *a fost cândva* cum este în poveşti, că este posibil să fie cum este în poveşti; se accentuează în recitare *a*

studii

fost cu sensul certitudinii: într-adevăr, ca în poveştile de azi a fost cândva. Punctul din *Convorbiri literare* mi se pare mai ferm – şi-l compar cu situaţia din *Te duci*, versul 2: la fel, punct ferm în *Convorbiri* (refuzat în serie de toţi editorii). Mai departe de această constatare fermă, însă, continuă: a fost cum nu e, ca nicicândva. Însă aceste întâmplări, această poveste, acest mit... există. (Basmul iese din paradox ironic, mai degrabă accentuându-l astfel: „Că dacă n-ar fi nu s-ar povesti".) Există fără să fie, pentru că nu a căzut în timp. N-a fost nici în trecut, nu va fi nici într-un viitor oarecare: asta înseamnă că poate să fie oricând, chiar acum. Mai mult: asta înseamnă că este continuu, întâmplările acestea sunt, se petrec acum şi s-au petrecut mereu şi se vor petrece mereu, se nasc încontinuu căutându-şi...un odată al lor. În acest sens *Luceafărul* este *actual* ca trăire – şi ca mit, adică îl trăim toţi şi ne trăieşte pe toţi. (Ca în finalul basmului, cu „Şi au trăit fericiţi până la adânci bătrâneţe, şi mai trăiesc şi azi, etc.".) Încontinuu Hyperion este tentat să coboare în chip de lut – şi încontinuu se abţine pentru că nu are dimensiunea norocului, adică nu poate fi acum şi aici, pentru fata aceasta prea frumoasă: ar putea cădea altunde (în timp sau în spaţiu), ar putea găsi altă fată – dar nu pe aceasta. Va trebui să se lase căutat de către ea. Dar cum îl va recunoaşte ea între atâtea chipuri de lut?! „Ce-ţi pasă ţie, chip de lut dac' oi fi eu sau altul?" (cu punctuaţia originară) – cum altfel decât prin potriviri cu cineva şi... invocându-şi norocul propriu? Tot în acest sens... povestea ne spune despre o fată care nu este dar este, n-are corporalitate, timp, există doar în mintea noastră, o „realitate virtuală", un raţionament..

Într-o carte recent apărută a lui Lucian Costache[11] autorul îl citeşte pe Eminescu în punctuaţia şi cu formele originare – şi ajunge la concluzii asemănătoare. Cartea este o adevărată enciclopedie eminescologică, dl. Lucian Costache consultând activ, pentru analiza sa la „Luceafărul", o bibliografie de-a dreptul impresionantă. „Uverturii" poemului îi dedică aproape o sută de pagini pentru o analiză filologică şi stilistică exemplare. Printre sugestiile pe care dânsul mi le oferă, o reţin mai întâi pe aceasta, un citat din Tudor Vianu: „n-avem de-a face cu un *niciodată* al trecutului, nici cu unul al viitorului, ci cu un *niciodată* al *ficţiunii*; formula amintită vrea să spună că întâmplarea narată aparţine închipuirii, nu lumii, este estero-cosmică"[12]. L-aş reciti cu mare bucurie pe Vianu, numai că dl. Lucian Costache mă trimite la o ediţie nouă (Junimea, 1974), pe când studiul lui Tudor Vianu a apărut în 1930, înaintea ediţiei Perpessicius, deci el n-avea cum să citeze după acesta, deci s-a modernizat după normele noastre, de azi. Prin urmare, renunţ să refac, acum, confruntările – şi amintesc doar că în vremuri mai vechi se cita din Eminescu după izvoarele prime, ediţiile erau privite cu circumspecţia necesară. (La Vianu am găsit câteva citări chiar după *Convorbiri literare*, cu punctuaţia de acolo).

Noi nu ne vom opri, însă, la „Luceafărul". Cu *odată* la Eminescu ne întâlnim în mai multe contexte, de pildă în *Rugăciunea unui Dac*, v. 6: „Pe când pământul, ceriul, văzduhul, lumea toată / Erau din rândul celor, ce n-au fost niciodată"[13] (în două manuscrise anterioare: *nici odată* – dovadă că a studiat forma ultimă, pentru tipar; la Titu Maiorescu: *nici-odată* în toate ediţiile; în rest, peste tot *niciodată*, nicăieri nu se păstrează virgula după *celor* din C.L.) – unde surprindem acelaşi context: *a fi este a nu fi*, – cu diferenţa că cele care „erau" sălăşluiau astfel, identice cu ele însele, în increat, şi îşi aşteptau rândul să devină făpturi, chipuri, realităţi. Dacă facem abstracţie de formele manuscrise (cum bunul simţ ne cere, de altfel) – în formele tipărite avem situaţia clară: „a fost ca nici odată" *Luceafărul* (1883) – „n-au fost niciodată", *Rugăciunea unui Dac* (1879; aici virgula eminesciană este foarte necesară, separând net categorii quasiidentice: *celor, ce* – ca şi *cele, care* – nu sunt aceleaşi, acelea care, ele, ci *unele* în comparaţie cu *altele*). În acest sens (*Rugăciunea unui Dac*), niciodată este „jamais" şi arată timpul continuu, nediferenţiat, de dinaintea creaţiei. Nu se poate spune *nici odată* despre concepte care există şi doar aşteaptă intrarea în lume.

Tot în 1879, în *Despărţire*: „Să fie neagră umbra în care-oi fi perit / Ca şi când niciodată noi nu ne-am fi găsit" – situaţie identică: *nici odată* de trei ori în manuscrise, *nici-odată* la Titu Maiorescu, *niciodată* în prima tipăritură. (Ce indiciu mai clar vrem că în manuscrise studia formele iar în textul definitiv decidea?) Aici situaţia ipotetică din raţionament se potriveşte tot cu sensul *niciodată* – *„jamais"*.

Trecem peste *Strigoii*: „...Şi fost-ar fi mai bine / Ca niciodată'n viaţă să nu te văd pe tine", pentru că avem o expresia, probabil calc după limba franceză: „jamais de ma vie".

Mai există, însă, un context care am dori să ne infirme afirmaţiile de mai sus.

Este vorba de *Sonet (Trecut-au anii)*, primele două versuri, redate astăzi astfel:

Trecut-au ani ca nouri lungi pe şesuri
Şi niciodată n-or să vie iară

Am citat după Ediţia MLR[14], cu textul stabilit de Petru Creţia care explică, într-un studiu separat, de ce preferă forma din manuscris *nouri*. Întradevăr, se armonizează mai elegant în vers decât forma clasică din Ediţia Maiorescu (prima tipărire; aici, primul editor nu mai pune cratimă, ci păstrează în două cuvinte, ca în deschiderea la *Luceafărul*):

Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri
Şi nici odată n'or să vie iară

Forma manuscrisă uniformizează, mai ales, substantivele: *ani* şi *nouri*, ambele nearticulate. Rămâne, însă, dezacordul cu titlul: Trecut-au *anii*. Acesta apare numai în prima tipăritură, manuscrisele nu-l conţin. Cine l-a dat (Eminescu sau Maiorescu), trebuie că are în vedere forma articulată care se reia: *anii*. În manuscrisele eminesciene sunt 7 variante ale acestui sonet, toate aduse la formă încheiată, fiecare în parte mult lucrată – iar textul definitiv (adică: tipărit) câştigând de la fiecare câte ceva. Nu sunt ieşite dintr-un condei, este limpede că autorul a cântărit îndelung fiecare amănunt până la o formă convenabilă. Or, în alegerea lui Petru Creţia pentru „ani ca nouri", versul 2 este *Şi nici o dată n'or să vie iară*, cum se vede în Mss. 2260, 150 (descifrat de Perpessicius *niciodată*, legat, poate intuitiv sau neatent). Se repetă *nici o dată* în Mss. 2261, 237, de data aceasta scris şi de Perpessicius astfel. Nici nu ne interesează oscilaţia *nici o dată / niciodată* – mai important este că în alte forme avem *nici odată*.

Ce vrea, în fond, acest poem? La Eminescu, *Sonetele* sunt forme fixe de poezie incantatorie, cheamă umbrele, evocă, amintesc de *ghicitori, eresuri*. Aici negaţia este pusă puternic, de trei ori: *nici odată, nu, iarăşi*. Dar în forma primei tipăriri persistă un joc de cuvinte : *nori* (lungi) / *n'or* (să vie). În fond, este o afirmaţie banală: au trecut anii şi nu se mai întorc. Transmisă către norii lungi, însă, care nu au unicitate, a căror lege este să revină şi iarăşi să revină, ireversibilitatea timpului devine relativă. De trei ori se afirmă că „nu vine", în forme tot mai categorice – între care acel *nici o dată*, nici măcar o singură dată, este foarte solid – şi totuşi amintirea *norului* care persistă în jocul de cuvinte... lasă loc de speranţă. În profeţii sau invocaţii, texte divinitorii în general, potrivirile de cuvinte adeveresc sau infirmă; aici relativizează acel *jamais*. Să fim atenţi la accentul logic (nu la prozodie neapărat): Trecut-au ani ca *nouri* lungi pe şesuri / Şi *niciodată* n-or să vie iară: se accentuează nouri, niciodată – cu nostalgie – dar: Trecut-au *anii* ca nori lungi pe şesuri / Şi *nici* odată n'or să vie iară – se accentuează *anii* şi *nici*, lăsând o linie secundară de accent pe cuvintele imediat următoare: *nori – n'or*. Este, în fond, „filosofia" acelui „niciodată să nu spui niciodată" al nostru, de astăzi. Şi în *Luceafărul*, când spune la modul prezumtiv: „N'oi merge nici odată", fata de împărat neagă categoric timpul, dar relativizează acţiunea, lasă loc la reveniri – ca dovadă: Luceafărul chiar vine iarăşi cu aceeaşi rugă / cerere. Ea nu afirmă ferm: *Nu merg* – ci lasă îndoiala: oi merge, n-oi merge (chiar negociază, cerându-i lui să coboare pe pământ, etc.).

Important este că forma „nouri" se află în manuscrisul 2260, 150, în corelaţie cu *nici o dată*. Forma tipărită, *nori*, nu se găseşte în manuscrise – dar se fixează în ediţia Maiorescu pe lângă *nici odată*. Jocul de cuvinte eminescian nu poate fi desfiinţat prin alegerea formei manuscrise *nouri*, oricât de expresivă şi comodă gramatical ar fi aceasta (iar la Eminescu *nouri* este recurent, vezi chiar personajul Toma *Nour*; cu atât mai mult abaterea de aici trebuie considerată semnificativă şi păstrată) – iar *nici odată*, rupt, răspicat, trebuie păstrat cu valoarea din începutul *Luceafărului*: acolo ceva este continuu pentru că i se neagă negaţia – aici este prefigurat ca relativ pentru că, deşi montat într-o triplă negare, totuşi stă într-o puternică legătură cu realitatea comparată. Dacă ar fi zis: anii *nu* sunt ca norii care vin şi pleacă, anii nu se mai întorc – autorul spunea un adevăr simplu, sesizabil de oricine; când zice că anii sunt (trec) precum norii – e altceva, înseamnă că speră să se întoarcă – sau, precum în *Cu mâne zilele-ţi adaogi* (din aceeaşi zonă manuscrisă), că are de gând să dezvolte o teorie proprie a timpului complet.

...Hyperion este tentat să coboare în chip de lut – şi încontinuu se abţine pentru că nu are dimensiunea norocului, adică nu poate fi acum şi aici, pentru fata aceasta prea frumoasă: ar putea cădea altunde (în timp sau în spaţiu), ar putea găsi altă fată – dar nu pe aceasta. Va trebui să se lase căutat de către ea. Dar cum îl va recunoaşte ea între atâtea chipuri de lut?!

Note:

[1] M. Eminescu: *Luceafărul*, în „Almanachulu Societăţii Academice Socialu-Literare România Jună", Viena, aprilie 1883.

[2] M. Eminescu: *Luceafărul*, în „Convorbiri literare", Iaşi, august 1883.

[3] *Poesii* de Mihail Eminescu, Editura Librăriei Socecu et Comp., Bucureşti, 1884; apărută în 1883, p. 277.

[4] *M. Eminescu: OPERE, I, Poezii tipărite în timpul vieţii*, Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Bucureşti, Fundaţia regală pentru literatură şi artă, Vol. I, 1939, p.167.

[5] *Mihai Eminescu: OPERE. POESII. Tomul I*. Ediţie îngrijită de Constantin Botez, Bucureşti, Editura Cultura Naţională, 1933, p. 152.

[6] N. Georgescu: *Eminescu şi editorii săi*, Ed. Floare albastră, Bucureşti, Vol. II, p. 78.

[7] Mihai Vinereanu: *Dicţionar etimologic* al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică, Bucureşti, Editura Alcor Edimpex. S.R.L., 2009, s.v. Moldova.

[8] Ion Coja: *UNU în limba română*, editura Semne, 2009.

[9] Lucian Costache: *Mihai Eminescu. Eseuri deschise. Chipul de aer şi chipul de lut*. Editura Tiparg, Piteşti, 2009, p. 15.

[10] Hegel, Georg Wilhelm Friedrich – *Ştiinţa logicii* (trad. rom. de D.D. Roşca), Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1966, pp. 62-63.

[11] Vezi nota 9.

[12] Idem, ibidem, p. 66.

[13] M. Eminescu: *Rugăciunea unui Dac*, Convorbiri literare, 1 sept. 1879.

[14] *M. Eminescu: Versuri lirice. (Opera poetică)*. Ediţie îngrijită de Oxana Busuioceanu şi Aurelia Dumitraşcu. Coordonare şi cuvânt înainte Alexandru Condeescu. Muzeul Literaturii Române, 2000, p. 697.

Florina Moldovan-Lircă

Cornel Regman. Memorialistul. Arta portretului

În posesia unor importante informații de istorie literară, comprehensiv și ascuțit observator al naturii umane, Cornel Regman recuperează date necunoscute din memoria colegilor, deveniți, între timp, personaje vii ale propriei opere de moralist. Căci moralist este Cornel Regman și când restituie cu un ochi sensibil și atent oameni și timpuri ce au fost și când orchestrează spectacolul literar al prezentului, dar și când interpretează aforistic realitatea socială.

Puțini critici români se pot lăuda că dețin secretul criticii cu „artă". Cornel Regman (1919-1989) a fost, negreșit, unul dintre ei. Despre stilul său inconfundabil au scris multe condeie critice, încă de la debutul în volum. Chiar și cele mai sceptice, care, poate neconvinse la început de judecățile de valoare ale criticului, i-au apreciat cel puțin originalitatea stilistică. Niciun exeget nu i-a remarcat însă talentul de memorialist. Cu excepția lui Nicolae Oprea care subliniază judicios: „Cornel Regman, cronicar literar al unei epoci, poate deveni și memorialistul ei. O conștiință lucidă și intransigentă, ar fi un câștig nesperat pentru istoria literară, în toiul avalanșei de memorii aproximative și adeseori hagiografice" (*Critica în mișcare*, în „Viața românească", nr. 4/1983, p. 80).

Parcimonios la început, în primele mărturisiri din interviuri și evocări, Cornel Regman își dezvăluie treptat – pe lângă analizele profesioniste și stilul original cu care ne-a obișnuit – calitățile de portretist. *Ultime explorări critice* (volum postum, apărut în 2000, din grija Zorinei Regman) încheie șirul de interpretări ale actualității literare contemporane și reflectă, o dată în plus, arta unei opere de memorialistică. Împărțit în trei secțiuni, *Texte critice*, *Evocări*, *Interviuri, confesiuni, opinii,* volumul are meritul de a reconstitui și completa, în aproape jumătate din întinderea sa, atmosfera celor mai grei ani din istoria literaturii, începând cu criza culturală a anilor cincizeci, când nume remarcabile ale poeziei de după Al Doilea Război Mondial, precum Geo Dumitrescu, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Constant Tonegaru, Ion Caraion, Marcel Gafton, Alexandru Lungu (să-i amintim pe cei menționați de critic), au fost înlocuiți cu o generație ivită de nicăieri „de versificatori trași la indigo".

În astfel de condiții vitrege este prezentat *Doinaș la Hălmagiu*, unde poetul se retrage până la sfârșitul anului 1955, când se mută la București, la revista „Teatrul". E perioada în care mulți dintre cerchiști se reunesc la București: „atunci sau cu puțin timp înainte s-au stabilit în Capitală – în afară de Doinaș – I. Negoițescu, Nicolae Balotă, Ion D. Sîrbu, precum și semnatarul acestor rânduri. Bucureștiul n-a reprezentat, ce-i drept, pentru proaspeții săi locuitori o garanție de stabilitate, necum de huzur. Foarte curând sau nu peste mult, și pe rând, primii patru vor fi arestați și condamnați la ani mulți de pușcărie, Doinaș singur «beneficiind» de un singur an" (*Ultime explorări critice*, 2000, pp. 157-158). Nu este singura dată când, aflat în situația de a introduce documente inedite ale cerchiștilor (de altfel, Cornel Regman este binecunoscut ca arhivarul *Cercului literar*), aduce informații valoroase de istorie literară, având meritul de a le prezenta exact și limpede.

Bun psiholog și *raisonneur* al timpurilor pe care le-a cunoscut, Cornel Regman deține deopotrivă și secretele portretului critic, pe care îl ridică la rang de artă a expresiei. Căutând toată viața acea particularitate care individualizează o operă, criticul simte nevoia să-și îndrepte obiectivul și spre efigii confraterne. *La cinci ani de la despărțirea* de I. Negoițescu, Regman îi face o caracterizare exactă și directă, nu mai puțin expresivă, preocupată de adevărul istoric extras din materialul – neapărat biografic – al clientului: „cum aș putea evoca altfel decât din secvențe biografice personalitatea complexă, dar mai ales pe omul greu de prins într-o formulă I. Negoițescu, alături de care m-am aflat la Cluj, la Sibiu și la București, ba și în străinătate, ori de câte ori am reușit să evadez?" (*I. Negoițescu, la cinci ani de la despărțire*, în *vol. cit.*, p. 162). Fidel cronicar al literaturii, ține, de asemenea, o cronică a evoluției cerchiste – din care el însuși face parte integrantă – de datele căreia se folosește mai ales în astfel de situații, când trebuie să imortalizeze lumini și umbre, culori și nuanțe ale unui moment literar, ale unei generații creatoare sau chiar epoci critice. Or, observând și analizând retrospectiv o individualitate ca a lui Negoițescu, portretistul nu poate să nu o reflecte în oglinda cercului de prieteni *în mijlocul căruia* el a „crescut": „dacă un cuvânt poate rezuma o natură, atunci *neastâmpărul* e cel ce se potrivește mai bine pentru a defini genul de reacție la provocările zilei ale [sic!] lui I. Negoițescu. Un neastâmpăr, o stare de efervescență, orientate încă din anii aceștia spre inițiative și înfăptuiri în ordinea creației pe diverse planuri. Norocul nostru al tuturora a fost de a fi găsit în această energie factorul asigurator de coeziune și pe cel ce ne-a fixat în bună măsură țintele. Norocul lui a fost de a fi nimerit cu adevărat în mijlocul unui *cerc,* nu numai de prieteni, dar și de talente promițătoare, egal dispuse să coopereze spiritual pe aceeași platformă, având ca principal țel afirmarea prin cultură" (*Ibidem*).

În aceeași fericită conjunctură de astre care a dus la întâlnirea membrilor cerchiști se înscrie și personalitatea carteziană a lui Radu Stanca, privită în complementaritate contrapunctică cu cea dionisiacă a colegului său: „mai puțin mobil, mai circumspect, fixat deja asupra proiectelor proprii de creație și reflectând mai la rece asupra a ceea ce poate fi realizabil, Radu Stanca a moderat și modelat elanurile creative multidirecționale ale confratelui mai tânăr care se voia și constructor de generație, deschizător de noi direcții în cultură, dar și suprarealist impenitent în creația proprie" (*Ibidem,* p. 163). Nici atmosfera cerchistă, la fel de grăitoare pentru psihologia lui Negoițescu, nu lipsește din evocările lui Cornel Regman, întregind piesă cu piesă puzzle-ul portretistic la care s-a angajat autorul: „momente remarcabile au fost în istoria «Cercului» chiar cele care l-au avut ca inițiator și participant însuflețit pe colegul nostru mai tânăr: o ultimă memorabilă seară sibiană închinată prieteniei romāno-franceze, în primăvara lui 1945, întâlnirile fără ștaif ale cenaclului la care participa cu regularitate Lucian Blaga și alți profesori ai noștri, și – de ce nu? – frecventele și animatele libații în care vinul sau berea și umorul spumos erau suverane, mai întâi la Sibiu, în crama de sub zidul cetății sau la «Bufnița», apoi la Cluj, în bodega zisă «la Haneș», botezată astfel de noi cu numele unui comerciant de vizavi. În toate aceste ocazii, Negoițescu, mai puțin spontan în replici, era în schimb un mare consumator, dar și propagator de voie bună, cu râsul său inimitabil, izbucnit parcă din resursele întregii ființe, căci matadorii, creatorii de umor erau alții: Radu Stanca, la Sibiu, Ion D. Sîrbu și Dominic Stanca după întoarcerea noastră la Cluj" (*Ibidem*).

În posesia unor importante informații de istorie literară, comprehensiv și ascuțit observator al naturii umane, Cornel Regman recuperează date necunoscute din memoria colegilor, deveniți, între timp, personaje vii ale propriei opere de moralist. Căci moralist este Cornel Regman și când restituie cu un ochi sensibil și atent oameni și timpuri ce au fost și când orchestrează spectacolul literar al prezentului, dar și când interpretează aforistic realitatea socială. Fără a fi prozator, criticul s-a folosit în evocările sale de puterea creatorului de caractere care tot „citind" opere și scriitori a căutat să le înscrie în timp acea sevă unică și irepetabilă. De un portret memorabil, intitulat *I. D. Sîrbu – curajul civic și puterea de abnegație*, beneficiază și colegul său din Petroșani, surprins la prima lui întâlnire cu cerchiștii: „când în toamna lui 1940, Universitatea din Cluj refugiată la Sibiu (parțial și la Timișoara) își deschidea porțile, Literele și Filosofia, ca întotdeauna în criză de băieți, înregistrau apariția unui nou venit, robust, vital, smead la față, cu ochii înnegurați și o bărbie proeminentă ca de boxer, ușor stângaci printre «balici» – cum se numeau studenții din anul I – decât care părea și efectiv era mai matur, ca unul cu armata făcută și cu un an de ucenicie la activ, înainte de a putea urma cursul superior al liceului din Petroșani. Cum cursurile și seminariile nu erau organizate pe ani, ușor i-a fost neofitului să se apropie de cei de-o vârstă, dar din anii mai mari: Radu Stanca, Ovidiu Drimba, Eugen Todoran, subsemnatul, dar și de colegii intrați în facultate odată cu el: I. Negoițescu, Ion Oana etc. Sunt toți aceștia chiar viitorii semnatari ai „Manifestului" Cercului Literar din Sibiu din 1943, pentru moment doar colaboratorii revistei studențești *Curțile dorului,* apărută în ianuarie 1941" (*I. D. Sîrbu – curajul civic și puterea de abnegație*, în *vol cit.*, p. 173). Dar Sîrbu devine un autentic caracter mai ales când portretul fizic se completează cu cel temperamental, privit din perspectiva rolului său în *Cercul literar*: „lui Sîrbu – Gary, cum îi spuneam – revenindu-i, alături de Radu Stanca și de Dominic Stanca, tustrei nu întâmplător și comediografi, misiunea de a întreține buna dispoziție, lui I. Negoițescu nemairămânându-i decât râsul, un spectacol el însuși în felul său. De misiunea sa, Gary se achita strălucit punând în ceea ce improviza nu doar sare, ci și mult piper. Dacă Radu Stanca era în special mimul și arlechinul de pantomimă, iar Dominic Stanca cizelatorul cu bonomie al unor roluri de comedie inspirate din anecdotica reală, Sîrbu putea susține în fața unui conviviu fermecat spectacolul vervei sale drăcești, în care prima caricaturizarea împinsă până la stâlcire. El însuși se implica pe sine în rol, ca erou a nu puține pățanii caraghios-amare, devenind în fața auditoriului un fel de Șveik (tot era maică-sa pe jumătate slovacă), un Șveik al urmărilor celui de-al doilea război mondial" (*Ibidem*, p. 174). Suplețea asocierilor și mobilitatea privirii duc cu gândul la Sainte-Beuve, iar înclinațiile eseistice amintesc de rafinatele portrete lovinesciene. *Scriind despre Dominic*, criticul resuscitează în comentariul operei un spirit aparte, dar și mai interesant devine când, meditând și explicând notorietatea „mai veche" a scrierilor lui Dominic Stanca, schițează un portret deopotrivă modelelor sale: „o notorietate – observăm – întemeiată pe un caz rar de divorț între firea omului, șturlubatică, și gravitatea cu gust de cenușă a poetului, cum și pe ciudatul altoi de îngândurare blagiană operat pe un trunchi esențialmente nemetafizic. Sau și mai exact: o inspirație în gamă minoră, în prelungirea mai degrabă a lui Șt. O. Iosif (frecventat și în prelucrările de motive folclorice), mai aproape de elegie și lied, de molcomeală și resemnare, contrastând violent cu jovialitatea excepțional de productivă în situații burlești, cu bogate intricații ludice ale personajului" (*Scriind despre Dominic*, în *vol. cit.*, p. 178). Profilul lui Ovidiu Cotruș beneficiază, de asemenea, de o reconstituire captivantă, inspirată în mare parte de firea sa de gânditor: „pentru «reflecție» era făcut Ovidiu Cotruș prin însăși structura lui, dar pentru o reflecție ce găsea mai bucuros calea manifestării orale. Colocvial și chiar convivial, un pic boem, înzestrat cu o memorie fenomenală care putea înregistra nu versuri, ci volume întregi, Cotruș era o «bancă» vie de stiluri și stihuri, de idei și structuri de sisteme, dar și o bancă de temut populată cu amintiri despre oameni și împrejurări dramatice, cu mărturii și mărturisiri despre experiențe abominabile care l-au și transformat – într-o situație

(continuare în p. 27)

eseu

Mihaela Varga

GH. BULGĂR - DESPRE FORŢA REVELATOARE A STILULUI ÎN PROZA LUI MIHAIL DIACONESCU

Gheorghe Bulgăr (1920-2002), născut la Sanislău în judeţul Satu-Mare, profesor la Universitatea din Bucureşti, este una dintre cele mai importante personalităţi impuse în istoria lingvisticii româneşti şi europene.

A fost un strălucit discipol al marilor savanţi Al. Rosetti (1895-1990) şi Ioan G. Coman (1902-1987).

La începutul strălucitei sale cariere didactice şi ştiinţifice, Gh. Bulgăr a fost profesor la liceul (în prezent Colegiu Naţional) *Gheorghe Şincai* din Baia Mare, una dintre cele mai importante instituţii de învăţământ mediu din ţara noastră.

Ulterior, ca universitar de mare prestigiu, a realizat lucrări fundamentale în domeniile lexicologiei, lexicografiei, gramaticii descriptive a limbii române, istoriei limbii române şi stilisticii lingvistice. În 1968 a fost distins cu premiul *Timotei Cipariu* pentru lingvistică al Academiei Române.

Volumele sale *Scriitori români despre limbă şi stil* (1957; Ediţia a II-a, 1996), *Limba română, Sintaxă şi stilistică* (1968), *Studii de stilistică şi limbă literară* (1971), *Dicţionar de sinonime* (1993, reluat în mai multe ediţii), *Istorie, limbă, cultură* (1998), *Stil şi artă literară în proza lui Mihail Diaconescu* (2001, Ediţia a II-a, 2004) şi multe altele sunt lucrări ştiinţifice de referinţă.

Gh. Bulgăr a continuat cu noi analize şi noi argumente, dar mai ales cu noi rezultate ştiinţifice, variate aspecte impuse în domeniile stilisticii filosofice, stilisticii lingvistice şi stilisticii literare de lucrările unor personalităţi ilustre ale culturii române precum Mihail Dragomirescu (1868-1942), G. Ibrăileanu (1871-1936), Ovid Densuşianu (1873-1938), D. Caracostea (1879-1964), Lucian Blaga (1895-1961), G. Călinescu (1899-1965), Liviu Rusu (1901-1985) şi alţii.

În plan european, mari savanţi lingvişti preocupaţi de stilistică au fost Ch. Bally, Karl Vossler, Leo Spitzer, Benedetto Croce, St. Ullman, P. Guiraud, M. Cressot, M. Riffaterre, B. Havránek, P. Trost, Jean Cohen şi mulţi alţii.

La Universitatea din Bucureşti, Gh. Bulgăr a comunicat în convingeri cu savanţi ca Iorgu Iordan (1888-1980), Tudor Vianu (1897-1964) şi Ion Coteanu (1920-1997), preocupaţi, şi ei, de diverse domenii ale stilisticii.

Gh. Bulgăr a fost singurul profesor din istoria învăţământului superior românesc care a predat la trei universităţi din Franţa, respectiv la Sorbonne (Paris), Lyon şi Bordeaux.

Ca universitar de mare autoritate, el a întreţinut relaţii cordiale cu alţi mari savanţi romanişti şi românişti din Europa epocii sale.

Foarte strânse au fost relaţiile sale amicale şi ştiinţifice cu savanţii Alain Guillermou (1913-1998), romanist, românist şi traducător în franceză din Rebreanu şi Mircea Eliade, profesor la Sorbonne, membru de onoare al Academiei Române, autor al lucrării fundamentale *La Genèse intérieure des poèsies d'Eminescu* (1963) şi cu Alf Lombard (1902-1996), filolog, românist şi romanist, membru al Academiei Regale de Litere, Istorie şi Antichităţi a Suediei, *doctor honoris causa* al unor universităţi din Franţa, Suedia, Italia, Norvegia, Danemarca şi România, profesor la universităţile din Uppsala şi Lund, unde a fondat cursurile sistematice de limba şi literatura română, apărător devotat în presa suedeză neutră din timpul celui de-al doilea război mondial al integrităţii teritoriale a României, autor al lucrărilor fundamentale *La Prononciation du roumain* (1935), *Le Verbe roumain* (I-II, 1955), o realizare monumentală, *La Langue roumaine* (1974) şi *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine* (1981).

Despre marele savant lingvist Gh. Bulgăr, ale cărui lucrări le cunoştea foarte bine, Alf Lombard a scris următoarele:

„L-am văzut pe profesorul Gh. Bulgăr la lucru în Franţa şi am rămas în contact neîntrerupt cu el. Acest lucru îmi permite să subliniez doi factori deosebit de importanţi de luat în consideraţie: pe de o parte – onoarea rară care i s-a făcut prin cele trei invitaţii de către trei universităţi franceze, mari şi renumite (Paris, Lyon şi Bordeaux), pe de altă parte – serviciul excepţional pe care el l-a făcut patriei sale şi culturii ei, relaţiilor culturale şi ştiinţifice româno-franceze, prin prezenţa lui acolo şi prin învăţământul îndelungat prestat la trei dintre centrele intelectuale cele mai de seamă ale Franţei".

Cele mai importante studii de stilistică lingvistică au fost dedicate de Gh. Bulgăr scriitorilor Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mircea Eliade şi Mihail Diaconescu, ale căror opere sunt considerate momente decisive în evoluţia estetică a limbii române.

Motivele care l-au susţinut pe Gh. Bulgăr în realizarea volumului *Stil şi artă literară în proza lui Mihail Diaconescu* (Editura Viitorul Românesc, Bucureşti, 2001) au fost explicate în primul capitol al acestei cărţi intitulat *Reflecţii asupra esteticii limbajului.*

Gh. Bulgăr afirmă: *„Bogăţia de idei, de fapte şi de evocări din romanele lui Mihail Diaconescu este întregită de amploarea expresivităţii, a calităţii estetice a cărţilor sale. Ele constituie o bogăţie a culturii române"*.

Gh. Bulgăr nu uită să îi amintească pe lingviştii care, până la apariţia volumului său, i-au dedicat lui Mihail Diaconescu importante analize stilistice. El scrie:

„Subliniem în mod deosebit faptul că între comentatorii operei diaconesciene, lingviştii specializaţi în stilistică s-au remarcat printr-un important număr de contribuţii (articole, eseuri, comunicări ştiinţifice, recenzii, studii, cronici) deosebit de utile în cercetare. Printre lingviştii care au dedicat prozei diaconesciene importante exegeze se numără prof. univ. dr. Grigore Brâncuş, acad. Gabriel Ţepelea, prof. univ. dr. Ion Toma, prof. univ. dr. Cezar Tabarcea, conf. univ. dr. Ştefan Găitănaru, asist. Univ. Marilena Voicu, asist. Univ. Elena Diaconescu, prof. Constantin Ţibrian, asist. Univ. dr. Laura Bădescu, semnatarul acestui volum şi mulţi alţii. În analizele lor relaţia dintre imanenţa şi transcendenţa romanelor lui Mihail Diaconescu este evidenţiată pe baza unor variate sisteme de abordare ştiinţifică stilistico-lingvistică a textelor. Importante analize stilistico-lingvistice a dedicat romanelor lui Mihail Diaconescu şi istoricul literar Ion Rotaru.

Puţini scriitori din istoria prozei noastre contemporane au beneficiat de comentarii atât de numeroase, de substanţiale şi de diferite din punct de vedere tematic şi metodologic precum Mihail Diaconescu"(la pag. 124, în prima ediţie a volumului).

Iniţial cercetătorul a fost atras de lectura romanului diaconescian *Marele Cântec*. Romanul recreează atmosfera politică, socială şi culturală a veacului al XVII-lea pentru a pune în lumină opera marelui muzician Ioan Căianu-Valachus – importantă personalitate a istoriei noastre culturale, care a intrat treptat în conştiinţa publică românească pe măsura valorii sale.

Acestui roman, Gheorghe Bulgăr i-a acordat o lectură aprofundată însoţită de fişe cu observaţii stilistice şi lingvistice şi cu variate consideraţii referitoare la originalitatea şi expresivitatea stilului practicat de Mihail Diaconescu.

Cercetarea pasionată s-a concretizat într-un prim studiu intitulat *„Marele cântec" de Mihail Diaconescu – o imagine a adevărului istoric*, publicat în 1981.

Idealurile intelectuale şi valorile estetice, dar mai ales convingerile naţionale, civice şi morale comune, pe care criticul şi le-a descoperit a le avea cu Mihail Diaconescu, l-au determinat ca în următoarele două decenii să-i consacre şi alte studii, la apariţia altor romane ale prozatorului Mihail Diaconescu.

În cele din urmă, lecturile sistematice au fost finalizate şi organizate în volumul *Stil şi artă literară în proza lui Mihail Diaconescu*, a cărui primă ediţie a apărut în 2001.

Unul dintre citatele favorite ale criticului şi istoricului literar Gh. Bulgăr, atât de ataşat de limba română, a fost cel din *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* a lui Dimitrie Cantemir: *„Limba nebiruit martor iaste"*, dezvoltarea prin creaţie literară a acesteia fiind pentru Gh. Bulgăr, *„o inepuizabilă sursă de îmbogăţire, nuanţare şi rafinare expresivă a limbii unui popor"*.

Aşa cum a subliniat Liviu Bulgăr, fiul marelui savant lingvist Gh. Bulgăr, în emoţionanta prefaţă a ediţiei postume: *„Asemenea tuturor celorlalte cărţi semnate de tatăl meu, acest volum este o mărturie despre modul cum el, în calitate de savant, personalitate morală exemplară şi om de atitudine, înţelegea să se implice în evoluţia ştiinţei lingvistice şi literare româneşti"* (pag.7).

Exegeza dedicată operei lui Mihail Diaconescu debutează în mod firesc pentru profilul ştiinţific al autorului, cu capitolul teoretic intitulat *Reflecţii asupra esteticii limbajului.*

Gh. Bulgăr îl citează aici pe Lucian Blaga cu a sa cugetare: *„Limba de toate zilele este o unealtă şi o formă a spiritului"*.

Afirmând că *„limbajul ne reprezintă, este imaginea fidelă a spiritualităţii şi a capacităţii sale"*, Gh. Bulgăr aminteşte şi distincţia pe care universitarul parizian Jean Cohen o face în excelentul său studiu *Le haut langage*, între limbajul natural, cel cultural şi cel personal.

Dacă primul termen se referă la limbă ca atribut al omului, iar al doilea la limbajul folosit de omul instruit, cel de-al treilea – cel cu adevărat creativ – este limbajul celui care pune o *„notă particulară, de* ***calitate*** (subl. aut.), *în exprimare, dând o anumită înălţime şi putere mesajului său"*.

Apoi, Gh. Bulgăr face distincţia între *limbajul poetic* – în care, aşa cum remarca Lucian Blaga, pentru folosirea fiecărui cuvânt trebuie să ai *„acoperire în aur"*, lingvistul amintind faptul că în opera sa antumă, Mihai Eminescu a folosit doar 3.607 de cuvinte – şi *limbajul prozei*.

Acesta din urmă este analizat în relaţia sa obligatorie cu substanţialitatea artistică a conţinutului, respectiv cu *„adaptarea expresiei la nivelul realităţii, al mediului, al eroilor"*, ceea ce este *„o cerinţă fundamentală a construcţiei literare în proză"*.

În acest sens, grija lui Mihail Diaconescu pentru limbaj se poate uşor demonstra, profesorul lingvist oferind un citat din romanul *Depărtarea şi timpul*, a cărui acţiune se petrece în primele secole creştine.

Romanul evocă epic şi simbolic momente semnificative din viaţa lui Dionysius Exiguus, canonizat sfânt al Bisericii, fondatorul erei creştine, personalitate reprezentativă a culturii noastre şi a celei europene.

(continuare în p. 26)

Motivele care l-au susţinut pe Gh. Bulgăr în realizarea volumului *Stil şi artă literară în proza lui Mihail Diaconescu* (Editura Viitorul Românesc, Bucureşti, 2001) au fost explicate în primul capitol al acestei cărţi intitulat *Reflecţii asupra esteticii limbajului.*

Gh. Bulgăr afirmă: *„Bogăţia de idei, de fapte şi de evocări din romanele lui Mihail Diaconescu este întregită de amploarea expresivităţii, a calităţii estetice a cărţilor sale. Ele constituie o bogăţie a culturii române".*

cronici

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

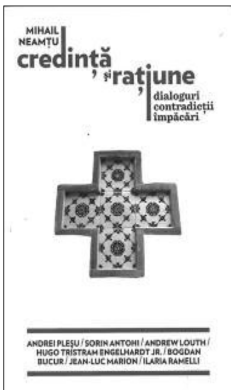
Pentru o (re)evanghelizare a culturii contemporane

Cartea lui Jean - Pierre Denis, scriitor şi jurnalist la anumite publicaţii catolice franceze, intitulată provocator, *De ce scandalizează creştinismul* (trad. de Eduard Florin Tudor, Ed. Nemira, Bucureşti, 2012) este o dare de seamă a situaţiei catolicismului în Franţa şi în Occident în general. Autorul cartografiază o lume care a dorit – lucrul îl simte oricine a fost acolo - să elimine creştinismul, acuzat de "totul şi opusul său". În Franţa, exilul creştinismului început cu Revouţia de la 1789 are o evoluţie constantă cu un moment de vârf mai '68, când contracultura creată de tinerii revoltaţi începe să-şi impună propriile valori în faţa valorilor burgheze ale părinţilor. Din marginală contracultura devine centrală, succes ambiguu şi paradoxal, căci o dată cu victoria începe declinul valorilor sale. Urmează ca din nou marginea, acum creştinismul, să ocupe centrul? Fără a deveni profetic, autorul vede în poziţia marginală a creştinismului, similară cu aceea pe care a avut-o la început în Palestina şi în Imperiul roman, şansa acestuia de a se institui în instanţă critică, realistă la adresa culturii occidentale actuale. De la gândirea critică el poate trece apoi la gândirea creatoare, preocupată de semnificaţia culturii noastre. Împotriva criticilor săi nihilişti sau ultraindividualişti "care nu vor decât dispariţia dreptăţii sociale în neimplicare, a sexului în pornografie, a legii în dreptul la tot, a ştiinţei în tehnică, a raţiunii în nihilism, a esteticii în publicitate, a educativului în divertisment, a sensului în relativismul radical (dezgolit n.m) de orice semnificaţie", reimplicarea creştinismului în cultură poate însemna o nouă Renaştere, adică o reinterpretare a identităţii noastre europene şi prin ea a umanităţii noastre cu tot ce implică: economie, sexualitate, iubire, politică, artă etc

Şansa creştinismului în lumea democratică actuală, susţine Jean – Pierre Denis, este de a fi o voce critică, de la marginea culturii dominante, ce trebuie să se constituie într-o paradigmă în care se vor (re)formula întrebările esenţiale ale omului, aflate mereu în pericolul de a fi uitate. În felul acesta, printr-o atitudine interogativă activă şi nu prin transformarea într-o ideologie, creştinismul, poate nu numai cel catolic, îşi regăseşte menirea de a aduce Vestea cea Bună pentru întreaga cultură.

Când intelectualii vor sa aibă smerenie

Ceea ce face cu adevărat vii şi personale dialogurile lui Mihail Neamţu strânse în volumul *Credinţă şi raţiune* (Ed. Lumea Credinţei, Bucureşti, 2013) se datorează în mare măsură sincerităţii partenerilor de dialog. Aceştia îşi recunosc statutul de căutători de Dumnezeu, fără însă a renunţa o clipă la afirmarea fermă a credinţei. Acumulările culturale, marile întâlniri cu oameni pe care-i recunosc mai avansaţi decât ei pe calea căutării lui Dumnezeu, revelaţiile personale, toate se topesc în răspunsurile pe care le cer întrebările. Iar acestea din urmă sunt clare, personale, deloc retorice. Principalele teme care-l interesează pe Mihail Neamţu sunt: convertirea, graniţele dintre Ortodoxie şi Catolicism, distincţia dintre sacru şi secularizare, raporturile dintre ştiinţă şi teologie. Acestea şi altele, desigur, se subsumează temei generale: credinţă şi raţiune; un tandem, considerat de Theodor Baconsky în *Cuvântul înainte* ca fiind „inseparabil şi insolubil". Relevant mi se pare şi subtitlul cărţii: *Dialoguri, contradicţii, împăcări*. Probabil aceasta este sau ar trebui să fie dialectica spiritului ecumenic: totul ar începe cu dorinţa de a dialoga, ar continua cu recunoaşterea cinstită a diferenţelor şi ar sfârşi printr-o împăcare cu sine şi cu celălalt, bazată pe ideea că, aşa cum spune un mare profesor englez, convertit la Ortodoxie, Andrew Louth: „e imposibil de acceptat o perspectivă care îi prescrie lui Dumnezeu limite pentru propria sa lucrare". Toţi cei intervievaţi sunt unanimi în a admite că Iisus Hristos a venit pentru a însănătoşi, a curăţi de păcat modul nostru de a fi, nu pentru a produce o nouă filozofie sau o altă etică. De aceea discursurile lor sunt cât se poate de personale, accentul căzând pe experienţele şi limitele proprii. Un exemplu: cu câteva luni înainte să moară Luciano Pavarotti a fost întrebat cum i se pare retrospectiv, cariera sa. A răspuns: "Mă uit în fiecare zi la fetiţele mele şi la câte văd în jur. Ştiţi ce cred? Prin comparaţie sunt un zero". Iată în loc de încheiere comentariul lui Andrei Pleşu: "O asemenea replică face cât o carieră! Nu cred că există o virtute mai mare decât smerenia *sinceră* (s.a.) – căci e plină lumea de inşi frânţi, histrionic, din şale, care fac pe smeriţii...Mă gândesc, deci, la smerenia trăită cu adevărat".

Iuvenalie Ionașcu

E incredibil că o scriere atât de pozitivă şi optimistă a apărut într-o lume care colcăia de frică, sânge şi suferinţă.

Cartea descoperirilor, de Iuliana din Norwich

Într-o epocă întunecată, în care cu zbucium se credea – convinşi! – că Dumnezeu e un judecător înfricoşător şi inflexibil, care pentru păcatele oamenilor trimitea asupra lumii o mulţime de catastrofe, de la ciumă la războaie, circula o carte scrisă de o femeie simplă, care se declara naştiutoare de carte, dar care împrăştia cu generozitate un fir de speranţă şi bucurie sintetizat în cuvintele: "până la urmă, va fi totul bine". Această carte va ocupa un loc aparte în literatura anglosaxonă.

E vorba de *Cartea descoperirilor*, scrisă de Iuliana din Norwich (1342-1416), o mistică englezoaică, ce a trăit aproape patruzeci de ani reclizată în acel orăşel, vechea capitală a regiunii Norfolk.

Despre Iuliana nu ştim aproape nimic, privitor la viaţa sa exterioară. Nici măcar locul naşterii sale. Ştim însă foarte multe despre trăirea sa duhovnicească, aşa cum reiese din această carte devenită curând foarte cunoscută. Până şi Thomas Merton nota: "M-am rugat mult ca să am o inimă înţeleaptă: cred că descoperirea Iulianei din Norwich mă va ajuta".

Un moment, însă, marchează o răscruce în viaţa Iulianei (sau Katherine, după numele ei adevărat). La 13 mai 1373, când depăşise deja vârsta de 30 de ani, fiind bolnavă încât se apropia de moarte, a avut o serie de "viziuni" referitoare la patimile lui Hristos. În urma acestor viziuni, a simţit nevoia să se închidă într-un fel de sihăstrie adiacentă cu biserica Sfintei Iuliana din Norwich, unde, îngrijită de o femeie, a rămas până la sfârşitul vieţii, trăind în mare sfinţenie. Experienţele şi trăirile sale duhovniceşti le-a aşezat în scris, mai întâi într-o redactare fugace, mai apoi, după ani de meditaţie, într-o formă mai elaborată. În comparaţie cu prima ediţie, a doua este mai amplă, conţinând elemente noi, precum lunga meditaţie la parabola stăpânului şi a robului. În plus, modificările de la o redactare la alta denotă şi o împlinire întru linişte, serenitate şi siguranţă, subliniind tot mai accentuat caracterul universalist al "Revelaţiilor", care sunt dedicate tuturor "fraţilor creştini".

Cu scopul de face mai accesibil mesajul duhovnicesc al Sfintei Iuliana, inclusiv tinerilor sau celor ce se dedică mai puţin celor sufleteşti, scriitorul canadian Ralph Milton a scris o excelentă biografie romanţată a misticei "zăvorâte" din Norwich, făcându-l pe cititor să "participe" la evenimentele unei epoci tulburi. În *Chilia Iulianei* (ediţia italiană, *La cella di Juliana*, Ed. San Paolo) iei parte la evenimentele istorice şi sociale: la războiul de o sută de ani, la schisma de la Avignon, la persecuţii şi pestilenţe, la răzmeriţe şi tâlhării împotriva celor bogaţi şi puternici ai veacului, dar negreşit auzi şi vocea genuină a Bisericii care se exprimă prin mistici, zăvorâţi, sfinţi cerşetori sau "nebuni", sau, mai ales, prin oameni simpli din popor care-şi trăiesc sfinţenia de fiecare zi.

Într-o epocă de teroare, de crime şi nedreptăţi, în localitatea Norwich, o călugăriţă cu suflet simplu şi curat se luptă pe două fronturi: unul este cel duhovnicesc, al chiliei sale, în care trebuie să facă faţă îndoielilor, suferinţelor, atacurilor gândurilor şi demonilor; altul este cel din afară, prin cei care vin, zdrobiţi de necazuri şi dureri, să i se plângă, să-i ceară sfat şi ajutor în rugăciuni, mângâiere şi încurajare. Aceştia sunt oameni simpli, abandonaţi de instituţii sau aşezaţi cu bună ştiinţă la marginile sociatăţii, dar şi oameni culţi, profesori (prea) îndrăzneţi, preoţi inovatori prigoniţi de instituţia bisericască (precum John Ball) sau mistici incomozi (precum Margery Kemp). Epoca era una din cele mai tulburi pe care le-a cunoscut istoria Europei. Dar, în ciuda luptelor fratricide şi a trădărilor la tot pasul, mistica din Norwich îi încuraja pe toţi că "până la urmă va fi totul bine". Pentru că destinaţia noastră e sus; nu se opreşte totul aici. De aceea, nici chilia sfintei n-a fost nicicând o temniţă, o celulă întunecoasă, ci mai degrabă o "matrice", un pântece spiritual din care întreaga umanitate să renască la o nouă viaţă: din sfinţenie şi simplitate, din curăţie şi fragilitate. Căci sfânta spunea adesea: "Până la urmă, sunt doar o femeie, fragilă, umană şi simplă".

"*Cartea descoperirilor* a fost văzută ca o elocventă meditaţie, care adună, în jurul adevărului fundamental – iubirea de Dumnezeu – toate punctele mai importante şi vitale ale teologiei creştine. Astfel ia naştere o spiritualitate de fiecare zi, constituită din serenitate şi echilibru şi înrădăcinată în neclintita amintire a iubirii lui Dumnezeu." Aceasta o mărturisesc înseşi rândurile însemnate de Iuliana: "Dumnezeu mi-a arătat un lucru mărunt, cât un sâmbure aşezat în palmă, rotund ca o sferă. L-am privit şi mi-am zis: <Ce-ar putea să fie?> Iar răspunsul care mi-a fost dat a fost acesta: <E Creaţia în întregul său!> Mă minunam că un lucru aşa mic putea să dureze, în loc să se prăvălească în neant: <Durează şi va dura în veac, pentru că Dumnezeu îl iubeşte>. Astfel, toate lucrurile îşi primesc viaţa din iubirea lui Dumnezeu". "Am cunoscut întristarea, apoi bucuria, şi una, şi cealaltă, împreună, de mai multe ori. (...) Amândouă fac parte din una şi aceeaşi formă a iubirii". "Atunci am văzut că Dumnezeu e bucuros să fie (precum) Maica noastră, să fie adevăratul nostru Mire. Şi Hristos e bucuros să fie Fratele şi singurul nostru Mântuitor".

E incredibil că o scriere atât de pozitivă şi optimistă a apărut într-o lume care colcăia de frică, sânge şi suferinţă. Prin asta, însă, *Cartea descoperirilor* se arată a fi cum nu se poate mai modernă şi mai actuală.

Un prozator parodiind poeţi

Jean Băileşteanu

ARGHEZIANĂ

Îţi voi lăsa drept bunuri după moarte
Doar datorii şi-un nume pe o carte
Cercat-am eu şi cu plăcere
Pentru urmaşi să fac avere
Şi tot gândind la bunurile toate
Într-o zi Dumnezeu
mi-a zis că nu se poate.

Domniţa mea pe canapea
Citeşte uneori din cartea mea
Şi vede cum străbunii mei
Tot astfel au trăit şi ei.

M-am rupt niţel de neamul meu
Ca să schimb sapa c-un stilou
Dar deseori ţărâna de sub plug
Mi-a ars hârtia-n faţă ca pe-un rug.

Din osul truditor al bunilor mei
Mi-am făcut gânduri şi-un condei
Să caut des cuvinte potrivite
Luate din străbuni nedezlipiţi de vite.

Domniţa mea pe canapea
Mai şterge de praf din când în când şi cartea mea
O strânge în mâini şi-o pipăie orbeşte
Robul a scris-o, Domnul n-o citeşte.

SORESCIANĂ

'(După poezia
„Cine mai trece pe drum")

Văd de la un timp
Cum îmi trec prin faţa ochilor
Pe drum
Toate iubitele din tinereţe:

Leana lu` Cască, Ioana lu` Nina,
Nicoleta, Niculina,
Dana, Traiana, Dora,
Augustina, Miţa Vatiţei lu` Chelaru,
Julieta lu` Napoleon,
Dorina lu` Cârpici a lu` Zamzuru...
Pe toate le văd cum trec pe drum.

Unele dintre ele au murit demult
De altele nu mai ştiu nimic
Dar eu le văd pe toate
Cum trec pe drum
Şi le dau bună ziua
Sau sărut mâna, după caz.

Numai pe moarte
n-o văd niciodată trecând.
Oricum, pe ea n-am iubit-o niciodată
Deşi mi-a trimis de multe ori vorbă.
Probabil mereu stă ascunsă pe undeva.
E mai ruşinoasă.

GRIGORE VIERU: ,,Mica baladă"

Pe mine mă iubeau toate femeile
Şi m-am gândit într-o zi
Să ridic o casă. Un palat
Mare, trainic, monumental,
Răzbătător peste veacuri.

Ca să nu se surpe
Trebuia să zidesc în el o femeie
Şi le-am chemat la mine
Pe toate care mă iubeau:

Pe Ana, pe Ioana, pe Maria, pe Elena...
Dar dintre toate
A venit doar una: moartea.
Şi atunci m-am zidit pe mine.

Octavian Doclin

„Zâmbind cu faţa gravă"

Omenirea, în periplul său, a acumulat deosebit de importante valori în ştiinţă şi cultură, fundamentate pe cugetare şi cercetare. În atare stare, limba fiecărui popor şi-a strâns temeiuri ale gândirii şi vieţii, căci aproape fiecare cuvânt îşi are istoria intrinsecă şi propria sa valoare, cum scria, în urmă cu secole, mitropolitul *Simion Ştefan,* în *Predoslovia* la **Noul Testament din Bălgard** (1648): *„Bine ştim căci cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sunt buni carii îmblă în toate ţările, aşia şi cuvintele acelea sunt bune carele le înţeleg toţi"*. Este cea dintâi exprimare cu privire la tezaurul nostru lingvistic, idee pe care a dezvoltat-o apoi Bogdan Petriceicu Hasdeu şi, desigur, mulţi alţi cercetători, adeverind parcă spusele lui *Bonfinius*: „românii s-au luptat mai mult pentru limbă decât pentru viaţă".

Vasile Petrica, autorul volumului **Fructul oprit** [Editura Banatului Montan, Reşiţa, 2013, 141 p.], ne asigură că sintagma ce-a luat-o drept titlu îi aparţine lui Homer. După lectura cărţii, ne-am dat seama că poţi zâmbi cu faţa gravă, atât înaintea durerilor, cât şi după consumarea bucuriilor, pentru că ţi se imprimă convingerea că „izvorul de viaţă dătător" se află în propria ta fiinţă, în sinea ta.

Vasile Petrica – teolog, cercetător, istoric, universitar, scriitor – s-a impus de mult în spaţiul creatorilor bănăţeni – şi nu numai –, ultima apariţie editorială a sa, ***Fructul oprit***, beneficiind de interesanta prefaţă a tînărului scriitor şi universitar timişorean, Claudiu T. Arieşan. Afirmaţiile sale relevante: *„Tematica multiformă şi eterogenă, uneori firele gândirii scriitorului mergând mai repede decât atenţia neapărat distributivă a cititorului, dar întotdeauna limpezimea exprimării şi profunzimea gândului justifică şi răsplătesc lectura acestor eseuri morale coborâte din cea mai perenă specie a gnomicului."* (p. 8), deschid ferestre binevenite spre înţelegerea acestei cărţi mai puţin obişnuite.

Prima parte a volumului, *„Cugetări la persoana întâi"*, indică înălţimile şi abisurile prin care se poate ridica şi prăvăli omul, a cărui traiectorie a descifrat-o şi descris-o ca nimeni altul, susţine autorul, La Rochefoucauld, în *Maximele şi Reflecţiile* sale, rămase nemuritoare prin bogăţia sugestivă de idei. Capitolele *Despre legătura dintre oameni şi animale*, urmat de *Firea biruită* şi *Frumosul va salva lumea* se înscriu organic în această parte care parcă s-a cristalizat pe sintagma lui N. Steinhardt, „Critica la persoana întâi". Şi aici, să subliniem pledoaria lui Vasile Petrica pentru „frumos", cu o pertinentă citare a lui Thomas Mann şi a „definiţiei" sale vizând „estetica morală" (din *Doctor Faustus*).

O lectură şi o sugestie plină de înalte percepte etice, desprinse parcă dintr-un tom al renascentiştilor, sunt date de partea secundă a cărţii, *Singura nobleţe este virtutea*, convingătoare şi prin notarea aforismului/ titlului în latină, *Sola nobilitas virtus.* Pentru că azi, în multe minţi, germinează un soi de suficienţă ce uneori se manifestă cu aroganţă, nu este fără de folos a crede că idei condensate în titluri precum: *Supremaţia iubirii*, *Înţeleapta răbdare* ori *Bunăvoinţa fără condiţii*, ar fi salvatoare dacă, în multe situaţii reale, orgoliul nostru n-ar fi ucigător, aşadar, ne asigură autorul, ele, cunoscute şi re-cunoscute (mai ales), ne-ar scoate la liman. Una dintre aceste „virtuţi", *răbdarea,* îi pare autorului sugestivă şi pentru titlul volumului, după un proverb persan („Răbdarea este un arbore a cărui rădăcină este amară, dar ale cărui fructe sunt dulci")

În multe medii, mai ales în cele dominate de reverberaţiile juvenile, răzbat idei ce pretind că maturii, după ce-şi consumă uleiul din candelele învăţăturilor, trec la agresivitatea sfătoşeniei pentru cei tineri. Cea de-a treia parte a cărţii, autorul o dedică tocmai tinereţii (cu „nimbul şi dificultăţile" ei), cu nuanţate şi (re)memorabile notaţii, din care cităm, spre exemplificare, doar una: „Ce este oare copilăria dacă nu imaginea vie a raiului pierdut şi sugestia fără prihană a raiului viitor?" (citat din Nichifor Crainic, în subcapitolul *Aura tinereţii).* Dealtfel, în subcapitolele acestei părţi sunt convocaţi, „spre ascultare şi luare aminte", chiar şi de către „cei mai atletici paji", mari gânditori şi scriitori ai lumii spre a justifica pledoaria pentru o tinereţe „educată", pregătită să-şi înfrunte viitorul, reamintindu-şi din când în când ceea ce rostea Cicero: "Pe prietenul sigur îl cunoşti în împrejurări nesigure", or nostalgicele versuri ale lui Traian Dorz (*„Eram copil, trecea zăpada/ Eu cu tristeţe-o petreceam,/ Mi se părea că iarna trece/ Mi se părea – dar eu treceam."*). O următoare parte a cărţii este dedicată „crucilor vieţii" (*Dialectica îmbătrânirii şi a morţii, Dilemele singurătăţii* – autorul părând, aici, să urmeze viziunea lui Rebreanu: „Tragediile şi bucuriile cele mari omul le trăieşte întotdeauna în deplină singurătate..."–, ori *Povara sărăciei* – o succintă „istorie" a unei „pricini" vechi şi nerezolvate, pentru care literatura, fie şi a unui un anonim, aşa cum este cel ce se numea Alexandru Depărăţeanu [1835-1865], a dat emoţionante versuri: *„Erau trei sărmani: doi copii şi-o mamă, / Şi pâine... un singur codru-ntr-o maramă, / Mama-l frânge –n două şi-i dete pe rând, / La fieştecare câte-o părticea. / – Mamă! Atunci copii ziseră plângând, / – Ţie ce-ţi rămâne? – Voi ! – răspunde ea"* (specializat în analiza istoricei reviste, Vasile Petrica a cules – şi repune, iată, în circulaţie – aceste versuri din *Foaia Diecezană*, Caransebeş, 1893).

În multe medii, mai ales în cele dominate de reverberaţiile juvenile, răzbat idei ce pretind că maturii, după ce-şi consumă uleiul din candelele învăţăturilor, trec la agresivitatea sfătoşeniei pentru cei tineri.

Un capitol cuprinzător este cel intitulat *Ignoranţa, azilul prostiei* [p. 106-113], cu două importante subcapitole dedicate limbii (şi luăm, de pildă, primul, *Sacrificiul limbii* – cu o analiză binevenită a evoluţiei negative a cuvintelor „deştept" şi „băiat", utilizate astăzi în sintagma" "băieţi deştepţi", care, pentru autor, ar fi de tradus prin... "îmbătrâniţi în rele", de vreme ce „asemenea persoane, duse cu cătuşele pe mâini" numai „flăcăi" nu mai sunt, cu atât mai puţin urmaşi ai posesorilor de „minţi treze"/*de-excitus*). Un alt subcapitol se intitulează: *Fanatismul, o maşină fără lumină.* Împotriva acestei racile („întunecate") militează nu numai literatura ci şi sfera religiosului, filosofia şi bunul-simţ. Vasile Petrica atrage atenţia asupra câtorva remedii pentru extirparea ei, oferind şi o soluţie. „Toate aceste stări periculoase, iraţionale şi urâte prin structura lor se pot înlătura din sfera politică prin *democraţie,* în religie prin *raţionalitatea dragostei,* în morală prin *smerenie,* iar în sfera societăţii prin *manieră, respect* şi *bunăcuviinţă". Homo sum*, ultima parte a volumului, este un capitol consistent şi...savuros. Pornind de la *irenologie* (*Din nou despre pace*), trecând prin modă şi *portul popular*, cu o remarcă binevenită pentru „fanaticii" tradiţiei, cei ce nu accepta schimbările portului, la rândul său o... modă căreia, vorba lui Tudor Muşatescu (citat din bune raţiuni de autor), *„îi rămâi fidel schimbând-o"* şi, nu în ultimul rând, oprindu-se la „Zâmbind cu faţa gravă", o fină analiză a *bunăcuviinţei râsului* (oamenilor înţelepţi, desigur), a „zestrei native" a glumeţului, ori a sensului eliberator al umorului. Evident, autorul nu putea ocoli „proverbele şi zicătorile" – cărora le dedică, precum îndemna cronicarul, „înţeleapta zăbavă" a citirii şi, mai ales, *citării* din dr. Miron Cristea, despre care nu multă lume ştie că a avut, în tinereţe, preocupări de folclorist.

Un volum aşadar asupra căruia se cuvine să medităm alături de prefaţatorul său, Claudiu T. Arieşan, ca asupra unei *„cărţi minunat scrise* (...). *O plăsmuire cărturărească precum în vremurile de demult, făcută să edifice şi să dăinuiască, firesc, peste timp şi vremuri"*.

cronici

Ion Popescu-Sireteanu

Un cronicar: doctorul Viorel Pătraşcu

Doctorul Viorel Pătraşcu s-a îmbolnăvit de o boală fără leac numită s c r i s , o adevărată „pasiune acaparatoare”, cum spune chiar domnia sa. Săptămânal este prezent în cotidianul „Argeşul” cu câte o tabletă. Citite la apariţie, tabletele nu-ţi atrag prea mult atenţia, dar adunate în cărţi, una lângă alta, acestea se constituie într-un adevărat tablou al întregii societăţi româneşti, un fel de *momente* memorabile, uneori acide, alteori constatative şi bogate în conţinut. Foiesc în ele fel de fel de Mitici, de la vânzătorul de ziare până la Miticii din Parlamentul României şi din Guvern.

Am în faţă o nouă carte de **Tablete dulci-amare**, intitulată **Tranziţia spre nimic**, cu un **Cuvânt înainte** semnat de poeta Denisa Popescu şi cu o **Postfaţă** de publicistul Răzvan Ioan Boanchiş.

Scrise cu amărăciune sau doar cu un condei critic, energic, tabletele doctorului Pătraşcu nu vor vindeca o societate bolnavă, dar vor rămâne ca un diagnostic pus corect pe trupul şi pe sufletul unei lumi ieşite dintr-o dictatură feroce şi ajunsă în robia unor mafioţi şi a unor politicieni venali care sug puternic la ţâţa ţării.

Doctorul Pătraşcu are curajul opiniilor şi bucuria cunoaşterii unor oameni adevăraţi care îl vizitează uneori la cabinetul unde îşi desfăşoară activitatea.

Domnia sa vorbeşte, între altele, de rolul nefast al televiziunilor, fiind „răul cel mai mare cu care ne-am pricopsit după , ’89”, ele având rolul de a prosti lumea şi de a arunca pe piaţa vizuală cuvinte şi scene subsociale.

„Am umplut ţara de biserici, dar prea puţini au un Dumnezeu şi parcă trăim într-un imens ospiciu”. Tocmai de aceea, „suntem cu toţii îmbarcaţi pe o corabie a nebunilor”.

În lumea asta lipsită de morală, femeile plătite să aibă grijă de o bătrână, îi fură acesteia mâncarea şi o torturează. Doctorul se mărturiseşte: „M-am săturat de criza mai ales morală, în care-i ţara, de corupţie, prostie, clientelism şi făţărnicie, de atâţia demagogi şi oportunişti, de lipsa unor proiecte clare pe termen lung, de manipularea mediatică şi de prea mulţi oameni care prin tot ceea ce fac par picaţi din lună”.

Medicul este mereu participant la suferinţe, îl doare că „exportăm masiv medici”, că aceştia în ţară sunt umiliţi, blamaţi şi mai puţin apreciaţi decât fotbaliştii, maneliştii şi politicienii. Ţara-i plină de „aventurieri care nu se tem de nimic”, „tipi insolenţi, agresivi, netemători de legi şi de Dumnezeu”. Se condamnă în carte „jaful şi prăpădul care s-au produs în codrii seculari ai Moldovei şi Ardealului”, unde „au rămas dealuri golaşe”. Şi „nenorocirea continuă”.

Vorbind despre clasa politică, autorul spune că „În majoritatea ei, este alcătuită din indivizi veroşi, fără scrupule şi vocaţie,..., cărora lăcomia le întunecă raţiunea, iar grandomania îi descalifică”. În acest timp, poporul este „buimăcit de mizeriile văzute şi auzite”; acesta reprezintă „o imensă masă de manevră, la îndemâna politicului şi miliardarilor de carton care nu-şi fac probleme legate de cum va fi ţara asta şi după dispariţia lor naturală”; „Parcă suntem un popor hărăzit să trăiască pe un teritoriu de vis în care şi-au dat mâna nebunia, hoţia, prostia, penibilul şi vocaţia autodistrugerii”.

Concluzia la care ajunge autorul este că „trăim într-o ţară bolnavă” şi că „Tranziţia lungă către nimic, o clasă politică formată îndeosebi din veleitari şi oportunişti, furăciunea generalizată şi minciunile gogonate ne-au dus unde suntem astăzi”. La toate acestea ajută jurnaliştii mercenari.

Într-o lume dezorganizată, nu este de mirare că sunt foarte frecvente bolile venerice şi că apare ici-acolo câte un bolnav de pelagră.

În lumea asta de şarlatani, de escroci, de hoţi, prezentă în carte, doctorul Viorel Pătraşcu vede şi puţină lumină: „dincolo de orice calităţi ale ţăranilor noştri, pe care incontestabil mulţi dintre ei le au, faptul că nu se tem de moarte le conferă o măreţie în faţa căreia eu mă plec”.

Dincolo de conţinutul critic al cărţii, trebuie să constatăm arta portretizării personajelor care, cu sau fără voie, ajung în cabinetul acestui doctor fără arginţi, omenos şi bun condeier. Putem reţine şi faptul impresionant că un nonagenar dintr-un sat oarecare ajunge la doctor să-i ceară acestuia una dintre cărţile publicate recent!

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări
de pridvor
de ceas și nucă

foaie verde legănată pune mamă semn la poartă
pune focului scuipat să se stingă de păcat
și așează rânduială că vine Domnul și scoală
și fă nod de vrabie și din aripi sabie
să taie mărunt-mărunt pâine nouă din cuvânt
apoi mamă de-o vrea Domnul scutură distanței pomul
să culeagă cineva și din fericirea mea
și să ia cu mâna toată și cu spița de la roată
să învârtă ceasului dumicatul prânzului
foaie verde legănată dă un cuc ora exactă

iar spre seară de-o fi altul gură lumii - dumicatul
să îl ia și să-l postească altă haină preoțească
îngerii să o măsoare dinspre apă înspre soare
să o pună la uscat la rugat și dezlegat
foaie verde legănată doar la mijloc verde toată

foaie verde legănată pune mamă semn la poartă
că vine o apă mare și ne spală pe picioare
Lacrima lui Dumnezeu din care - am băut mereu
și degeaba am băut că pe Dânsul l-am durut
și degeaba pe la porți am tăcut jucând la cărți
și nimic Doamne n-am vrut de-am luat cheia de la gât
foaie verde legănată lasă-mi Doamne înc-o dată
poarta lumii descuiată

(4 august 2014,
Viișoara-Câmpia Turzii-Cluj)

DESPRE FORŢA REVELATOARE A STILULUI...

(urmare din p. 23)

Urmează analiza unor cuvinte arhaice, formule latine, sintagme întâlnite în vechile cărţi sacre. Construcţia frazei lui Mihail Diaconescu este bogată în epitete laudative şi formule solemne de protocol străvechi, cu repetarea termenului de *sfânt* – toate aceste elemente sugerând *„vremuri departe în trecut*“.

Când acţiunea se petrece într-o istorie mai apropiată, ca în romanul *Sacrificiul* dedicat Marii Uniri, se schimbă şi vocabularul, şi construcţia frazei, şi atmosfera evocărilor epice, şi aspectele stilistice şi repertoriile simbolice, cu grijă puse în text pentru redarea vorbirii pe categorii sociale.

Avem convingerea că Gh. Bulgăr a cunoscut bine opiniile lui Mihai Eminescu despre *„împărăţia cuvintelor*”. Aceste opinii le găsim în amintirile în care Ioan Russu-Şirianu îl evocă pe Mihai Eminescu.

Pentru Eminescu, afirmă Ioan Russu-Şirianu, *„împărăţia cuvintelor este cel mai frumos tărâm. Nu poţi fi scriitor, şi mai cu seamă poet, dacă nu eşti prieten de aproape al cuvintelor. Ele au viaţa lor. Sunt ca nişte fiinţe vii, au chip, au înţeles riguros al lor, au fiecare glas, un timbru. Şi o anume întindere. Poetul trebuie să le cunoască foarte bine pe fiecare. Să le iubească, să le poată chema* ***pe nume****... Atunci, cuvintele îl vor iubi şi ele vor veni la chemarea lui, să-i tălmăcească limpede, bogat, frumos sunător, gândul şi simţământul.* ***Să-i zidească*** *poezia*”.

Magda Grigore

Colocviile Argeşului

A fi sau a nu fi?

În cartea sa, *The Actor and the targhet* (*Actorul şi ţinta* – Reguli şi instrumente pentru jocul teatral, Editura Unitext, 2006), regizorul britanic Declan Donnellan, reuşeşte să se facă util prin ideile sale nu doar publicului specializat căruia i se adresează, el reuşeşte să surprindă şi alte categorii de cititori prin strategiile care plasează cartea în zona de psihologie a *training-ului individual*. El spune, de exemplu, că „adevăratul conflict, motorul existenţei noastre cotidiene şi implicit catalizatorul creaţiei este făcut din *perechi inconfundabile de posibilităţi*, nicidecum din răspunsuri unice sau din certitudini, deopotrivă *limitative şi sabotoare ale libertăţii interioare"*.

Perechile inconfundabile de posibilităţi ne duc inevitabil cu gândul la universul shakespeárian creat de *marea întrebare* (a fi sau a nu fi/ *to be or not to be: that is the question*) şi la viaţa în sine, aşa cum este ea, un univers fragil al certitudinii şi al incertitudinii simultane. *A fi sau a nu fi* devine expresia aplicată chintesenţei, o sintagmă magistrală care transferă totul, subtil, sub semnul tragicului şi echivalează omul, ca să folosim cuvintele autorului, cu *umbra unui vis*. Ca şi în celebra piesă putem interpreta întrebarea în multe feluri, dar ca un numitor comun al semnificaţiilor posibile rămâne ideea că puterea fiinţei şi a nefiinţei sunt profund asemănătoare şi perfect egale. Mai mult, puntea sensibilă dintre aceste extreme (a)pare ca o geamandură a tuturor valorilor umane (a fi sau a nu fi: fericit/liber/onest/moral etc), măsura *vie* a lucrurilor, funcţia categorică, disjunctivă, care leagă între ele ofertele care se exclud, opuse sau contradictorii. Realizăm puterea uriaşă a întrebării pe măsură ce maturitatea (autentică) ne confiscă, conştientizăm interogativitatea ei perpetuă, ameninţătoare, caracteristica ei de a creşte de la zi la zi, capacitatea de a prolifera în interioritatea noastră până când creşte *peste noi*, ne acoperă odată cu trecerea anilor, iar în privinţa răspunsului căutat devenim tot mai sceptici. Creşte peste noi până când devenim noi înşine *întrebarea*, revoltată, unică, răzbunătoare, până când devenim uşori, un univers sufletesc nereal, *aproape-fictiv*, oameni-semne-de-întrebare-fără-răspuns.

Astfel, *perechile de posibilităţi* devin şi ele nenumărate în cugetarea fiinţei supusă mereu alternativelor. Concret, ontologic, răspunsul/răspunsurile năpădesc opozitiv capacitatea noastră de decizie în faţa alegerilor necesare, *marea întrebare* se sparge ca un glob de sticlă în mii de întrebări mici, menite să (în)departeze un posibil, inspirat şi nobil răspuns *atotcuprinzător*. Aplicată individual şi adresată experienţei particulare, dilema celebră a devenit o întrebare de *self-help*, menită să dea vieţii fiecăruia un sens şi să asigure o minimă strategie în viitorologia personală. A trăi *sub semnul întrebării* înseamnă a trăi sub tăişul introspecţiei, aceasta este categoric lecţia lui Hamlet. Dacă, iniţial, cei mai mulţi cititori ai marelui Will au considerat că *a fi sau a nu fi* se referă la viaţă şi la moarte, ca atare, o altă interpretare nuanţată a vizat echivocul dintre a fi/sau nu împăcat cu sine, integru/moral, şi a trăi *oricum*, fără valori şi devenire interioară/spirituală, ceea ce minimalizează posibilitatea de *a fi*, trimite omenescul în zona derizoriului, suprimând *fiinţa vie* din interiorul vieţii. Dacă îl luăm ca model pe Hamlet, înseamnă să ne întrebăm încotro trebuie (şi e bine) să mergem, înainte de a merge/ de a ajunge unde ne poartă *întâmplarea* vieţii. În toate mediile sociale sunt oameni interesaţi (dezinvolt) doar de viaţa în sine şi aproape deloc de ceea ce semnifică ea sau de ceea ce poate ea să ofere.

De multe ori însă întrebarea este mai grea decât răspunsul, pentru că orice întrebare are *în ea* răspunsul, el fiind *cheia întrebării*, sufletul ei sacru. A trăi cu adevărat înseamnă a trăi cu/prin arta întrebării. În răspunsurile venite/găsite/imaginate, mai devreme sau mai târziu, locuieşti ca pe un arhipelag (un arhipelagul *al timpului* – naştere/copilărie/adolescenţă/ familie/profesie/bătrâneţe...), într-o mare de incertitudini, o mare a reflexivităţii. Abia atunci, când începe demersul spiritual individual (*arheologia personală* a lui Jacques Salomé !), redescoperim întrebările de bază, temelia cunoaşterii de sine. Se ştie din bătrâni că *suntem toţi învăţăcei în faţa vieţii*, iar *întrebarea* este cea care dă sens şi farmec existenţei, este armă şi scut în aventura cunoaşterii. ***Răspunsurile sunt în tine***, spun înţelepţii, iar acest secret complică aventura şi creşte provocarea. Teologii spun că cei care au şansa să descopere faptul că *marea întrebare* (şi neaşteptatele ei arborescenţe) este de natură *divină*, acelora Adevărul li se va revela în profunzime. *A fi sau a nu fi*, apare ca o alegere a fiecăruia şi depinde de modul cum este trăită viaţa *aceasta*, pentru că moartea trupească poate însemna (doar) un alt început. Extrapolând, ei ne avertizează prin urmare că depinde de noi *cum ne petrecem veşnicia*, fiindcă *aici* fiecare prinde sau pierde şansa de *a fi* în viaţă veşnică. Sfinţii Părinţi ne-au lăsat o povaţă cu tâlc: *cine vrea să se mântuiască, cu întrebarea să călătorească!*

Arta de a pune întrebări i-a pasionat pe vechii greci, care aveau convingerea că răspunsul esenţial (vizând *sensul vieţii*) se decide mereu *deasupra omului*, restul întrebărilor fiind *un joc* omenesc, incert şi versatil. De-a lungul istoriei şi al filozofiei, tot mai multe întrebări problematice au alimentat *marea întrebare*. Mai multe dileme existenţiale au apărut în modernitate, când s-a inoculat ideea că *scopul primordial al vieţii tale nu este atât ceea ce faci, cât mai ales ce devii*. Altfel spus, printr-un frumos proverb românesc: *numele nu stă degeaba pe om*. Supravieţuitorii nici unei istorii n-au găsit răspunsul exact, complet şi unic pe care l-au aşteptat şi îl aşteaptă încă toate filozofiile. *Marea întrebare* călătoreşte prin timp, provoacă încă o dată (şi altfel) zona post-modernităţii, în care *a fi sau a nu fi* pare să-şi mute răspunsul în camuflaje stilizate. Omul postmodern, mai degrabă *strivit* de întrebările *exterioare*, a devenit mai puţin preocupat de calitatea sufletului, şi mai mult de stilul de viaţă, multiplicitatea tentaţiilor superficiale anulându-i treptat privilegiile oferite de o stare sufletească superioară (posibilă în morala creştină sau laică, în solidaritatea umană). Întrebarea esenţială a postmodernismului devine una de conştiinţă şi despre conştiinţa îndepărtată primejdios de mult de modelele anterioare, cu riscul de a nu-şi mai (re)găsi ritmul emoţional necesar trăirii autentice.

Întrebările zilnice au devenit afluenţii *întrebării esenţiale* al cărei răspuns este de fiecare dată diferit, nesigur, incomplet. Scepticii au încercat să-l simplifice în aserţiunea *ne naştem pentru a muri*, ceea ce întoarce în spirala meditaţiei însăşi întrebarea. Pentru contemporani începutul răspunsului poate fi chiar *recunoaşterea întrebării*, de vreme ce el *înaintează pieziş*, cum spunea Descartes. În viaţă, mai bine spus, în viaţa spirituală, *a fi sau a nu fi* poate depinde de revelarea *sinelui*, de conştiinţa *trează* sau de iubirea *aproapelui*. Printre tristeţi, resentimente, frustrări, drame, călătorim fiecare în felul său spre un răspuns la *marea întrebare*. Buni şi răi, credincioşi şi necredincioşi, bogaţi şi săraci, optimişti şi pesimişti, generoşi şi invidioşi, laolaltă între realitate şi vis, între *a fi şi a nu fi*...Chiar dacă răspunsul a fost scris undeva pe o mare de nisip, din viaţa noastră nu trebuie să lipsească *întrebarea*.

A trăi *sub semnul întrebării* înseamnă a trăi sub tăişul introspecţiei, aceasta este categoric lecţia lui Hamlet.

Cornel Regman...

(urmare din p. 23)

pentru el însuşi dureroasă – în păstrătorul şi transmiţătorul mesajelor «gherlei», corespondentul românesc al Gulagului" (*Profil Ovidiu Cotruş*, în vol. *Dinspre „Cercul literar" spre „optzecişti"*, 1997, pp. 52-53).

De o indiscutabilă valoare documentară, medalioanele pe care criticul le realizează unor publicaţii, *epoci, perioade, etape vitregite*, dezmint – prin caracterul lor suplu şi penetrant – vechile convenţii ale acestui gen literar. O evocare demnă de un prozator se dovedeşte reconstituirea anilor de început ai revistei „Tomis": „eram de aproape trei ani «cadru» universitar navetist, când un vis mai vechi al tomitanilor tineri şi mai vârstnici a devenit proiect, iar peste puţin timp proiectul avea să devină realitate: revista *Tomis*. Naşterea n-a mers uşor, deşi a fost asistată de cunoscuţi mamoşi literari, fără de care – pe vremea aceea – nu era de conceput ivirea unei reviste în provincie. Un prim făt – să-i zicem «Tomis I» – n-a apucat să vadă lumina zilei. Aceasta se petrecea în 1965. Un an mai târziu apărea «Tomis II», adică *Tomisul* de azi, având ca redactor-şef pe reputatul înjghebător de reviste Geo Dumitrescu, neconcurat la vremea aceea decât de Ioanichie Olteanu, alt împătimit hoinar, dispus să se implanteze pentru o perioadă de timp în câte un loc pentru a întemeia sau conduce reviste literare" (*Interviu cu mine însumi*, în vol. *Nu numai despre critici*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1990, pp. 322-323). Cuprinzătoare, astfel de pasaje construiesc treptat nu numai profilul unui destin revuistic, ci şi convulsiile unor importante capitole de istorie literară. Unul dintre ele este şi frământata epocă a istoriei culturale româneşti întinsă pe mai bine de patruzeci de ani: „la cei nouăzeci de ani ai săi, *Viaţa românească* – scrie criticul în 1996 – se prezintă azi cu supleţea şi sprinteneala din tinereţe, de parcă n-ar fi cunoscut ipostaze penibile când se înfăţişa fie obeză, diformă, supusă în duşmănie unui regim de îngrăşare artificială, fie, dimpotrivă, famelică, expresia vădită a unui regim de post negru, în ambele situaţii victima fiind ţinută sub observaţie din puncte instalate când mai la vedere, când ascunse de circumstanţă" (*Epoci, perioade, etape* [în volum cu însuşirea: *vitregite*], în „Viaţa românească", nr. 3-4/1996, pp. 8-10, reluat în *Ultime explorări critice*, 2000, p. 184).

*

Citite în ansamblu, culegerile sale de cronici (scrise în intervale de timp mai mari sau mai mici) construiesc, prin consecvenţa de opinie şi justeţea diagnosticului, o viziune unitară asupra celor mai importante cicluri ale literaturii postbelice, de ce nu, o panoramă – istorico-literară – în manieră regmaniană. De cealaltă parte, dibăcia cu care Cornel Regman mânuieşte arta cuvântului pictural, forţa de evocare şi de sugestie, fraza arhitecturală, spontană în reflecţie şi laborioasă în asocieri, gustul expresiv şi fantezia imaginii, fermitatea şi eleganţa ideii, cultura şi vorbele cu skepsis, îi dovedesc nu numai subtilitatea interpretativă şi critica de artist, ci şi vocaţia de memorialist şi calităţile de portretist.

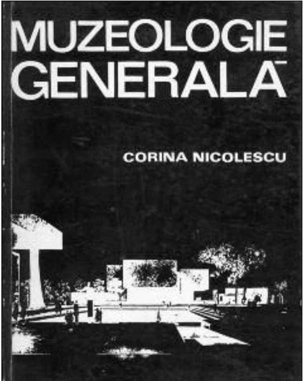
Mariana Şenilă-Vasiliu

Destine (II)

...dezbătând tema tradiției și arhetipurilor în ceramica românească, mai exactă vorbind despre chiup ca formă arhaică, Corina Nicolescu a întins pe o planșetă, peste actuala hartă a României, un calc privind repartiția chiupurilor în țara noastră. Dintr-o dată s-au configurat hotarele bătrânei Dacii.

jurnal

16 martie 1977

Se confirmă groaznica mea presimțire. Doamna Corina Nicolescu figurează pe lista dispăruților în cutremur. Am aflat asta din anunțul dat de Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" și Institutul de Istoria Artei publicat azi în „România liberă".

După înfiorătoarea noapte ce a urmat cutremurului din data de 4 martie, marcată pentru totdeauna de imaginea bibliotecii ce se năruia în fața ochilor mei asemeni unui om rănit de moarte ce se prăbușește, în dimineața următoare, când m-am dezmeticit din șoc, primul gând a fost să contactez telefonic persoanele apropiate. Degeaba am sunat toată ziua și în cele următoare la numărul 90/272892, n-a răspuns nimeni. Veștile despre devastatoarele urmări ale cutremurului erau confuze, un amestec de lucruri reale și știri fanteziste, de adevăruri tragice și umor negru. Televiziunea a informat trunchiat, ocupându-se mai mult de vizitele pe teren ale cuplului Ceaușescu, întors val-vârtej în Capitală la aflarea teribilei vești - Ceaușeștii se aflau într-un periplu în cinci țări africane, Mauritania, Senegal, Coasta de Fildeș, Ghana și Nigeria, iar la înapoierea în țară ar fi trebuit să se oprească la Palma de Mallorca, unde, zice-se, ar fi urmat să se întâlnească cu suveranii spanioli, Juan Carlos și regina Sofia. N-au apucat să viziteze decât Lagos, capitala Nigeriei, și încă nu mai știu ce oraș nigerian, că a doua zi dimineața au și aterizat la Otopeni. Cuplul prezidențial a pornit de îndată să cutreiere locurile lovite de dezastru, dând „indicații prețioase". Printre locurile vizitate de ei era și noul cartier Pantelimon-Colentina, unde locuia Corina Nicolescu, de a cărei soartă eram îngrijorată. Anunțul oficial că dezastrul nu-l afectase, m-a liniștit întrucâtva, zicându-mi că a plecat la fiica sa, unde a rămas până se liniștesc lucrurile.

Corina Nicolescu a pierit în timpul prăbușirii blocului Casata, unde se dusese în vizită la familia Papadima. Trupurile celorlalți au fost găsite, dar de al său - nici urmă. Rămășițele pământești, mi s-a spus, se amestecaseră cu molozul cărat cu camioanele în afara Bucureștilor, în noua groapă de la Străulești, creată după cutremur tocmai în scopul depozitării dărâmăturilor. Singură geanta de mână, găsită printre ruinele blocului Casata, atesta prezența ei acolo la acea dată și oră fatidică. Câteva zile mai târziu, s-a prezentat la CEC o femeie cu carnetul de depuneri și buletinul decedatei, încercând să-i golească contul. Când a văzut cu câtă atenție verifica funcționara actele, escroaca a rupt-o la fugă. Tragediei destinului Corinei Nicolescu i s-a adăugat și hidoșenia comportamentului omenesc, insensibil și lacom de bani. Așa a dispărut unul dintre cei mai buni medievaliști români. Uitarea a făcut restul.

Elevă a lui I.D. Ștefănescu, unul dintre cei mai buni cunoscători ai artei medievale din România, autorul volumului „Iconografia artei bizantine și picturii feudale românești", Corina Nicolescu a călcat pe urmele mentorului său. Volumele „Istoria costumului de curte în Țările Române", „Moștenirea artei bizantine în România", „Icoane vechi românești" (în colaborare cu Paul Petrescu), „Ceramica tradițională", monografia „Sucevița" se înscriu pe linia deschisă de I.D. Ștefănescu. „Muzeologia generală", absolut necesară oricărui muzeograf de la noi, este rodul experienței sale de cercetător la Muzeul de Artă al R.S.R. între 1949 și 1970. Toate aceste volume rămân scrieri de referință pentru vechea artă românească pe care niciun cercetător al acestui domeniu nu le poate ignora sau ocoli. Vor mai fi existând și alte cărți ale sale, dar și ale altora, de care n-am cunoștință, însă la data întâlnirii noastre acestea se aflau în biblioteca mea.

Deși cu Corina Nicolescu m-am văzut o singură dată și păstrez de la ea doar o scrisoare, deși relația noastră, pe care ea a numit-o prietenie (!), a fost extrem de scurtă, efectul său asupra educației mele artistice a fost benefic, mai cu seamă că la ora respectivă eram profund preocupată de arta noastră veche, încercând să recuperez carențele unei istorii a artei românești mătrășite în facultate.

Cunoștință cu ea am făcut într-un mod destul de banal. În primăvara lui 1976 eram la București, la niște cursuri de pregătire pentru gradul didactic II în învățământ, cursuri anoste care mă plictiseau de moarte, dar pe care eram obligată să le urmez de voiam să-mi dau examenul. Cele mai agasante erau cele de pedagogie și mai cu seamă cele de de socialism științific. Am o minte elastică, datorită căreia pot învăța orice, însă la socialism nu reușeam să rețin, cu toată cazna, absolut nimic. Când am susținut examenele în vară, după ce am trecut cu brio de istoria artei și de specialitate, după ce „trecut bine, câine apă" la pedagogie, am refuzat să mă mai prezint la socialism. Hotărât să nu mă lase să-mi fac de cap, specialitatea casei, cum se zice, soțul meu a găsit soluția: m-a încuiat în camera de hotel, ca să fie sigur că nu dau bir cu fugiții, și a venit doar la ora când trebuia să mă prezint la comisie.

Exasperată de cursurile de pregătire la socialism, dezgustată de infatuarea de care abuzau unele cadre universitare de la institutul de artă bucureștean pentru a-și ascunde mediocritatea, eram într-o totală stare de lehamite. Atunci a apărut în sala de curs o femeie mărunțică, aproape comună ca înfățișare. Ne-a vorbit despre tradiție în arta românească, făcând în același timp proiecții. La un moment dat proiectorul s-a blocat. Văzând-o că nu se descurcă, m-am ridicat de la locul meu oferindu-mă să o ajut. Învățasem să proiectez cu fel de fel de aparate de care mă servisem în timpul conferințelor de artă pe care le țineam de ani de zile în cadrul Universității Populare, la Clubul Tehnic (odioasă denumire!) al Tineretului și chiar la Liceul de Arte din Pitești. Profitând de ocazie, am întrebat-o de nume. Când mi-a spus că se numește Corina Nicolescu, am sărit ca arsă în picioare: „Doamnă, dacă aș fi fost bărbat v-aș fi sărutat mâna, dar așa nu pot decât să vă spun că v-am citit cărțile și că vă prețuiesc în cel mai înalt grad pentru ceea ce faceți". După plecarea cursanților, s-a legat între noi sămânță de vorbă pe tema prezentată. Urmare a cine știe ce concluzii trase de domnia sa în ce mă privea, m-a invitat pe loc la ea acasă, unde am petrecut mai bine de trei ceasuri discutând pe varii teme legate de arta românească, de la conservarea ei la distrugerile năsăbuite la care asistam neputincioși, de la laude aduse celor care se luptau să mai salveze câte ceva la pierderile la care o condamnau ignoranța, obediența politică și prostia cu diplomă universitară. Dar mai cu seamă am discutat despre artă în sine. Îmi amintesc că la un moment dat, dezbătând tema tradiției și arhetipurilor în ceramica românească, mai exactă vorbind despre chiup ca formă arhaică, Corina Nicolescu a întins pe o planșetă, peste actuala hartă a României, un calc privind repartiția chiupurilor în țara noastră. Dintr-o dată s-au configurat hotarele bătrânei Dacii. Discutând despre conservare și restaurare, mi s-a plâns de incompetența echipei de restauratori de la Muzeul de Artă al României. La plecare, mi-a oferit cadou „Muzeologia generală", ultima ei lucrare, apărută în 1975. Din datarea dedicației știu data exactă la care ne-am cunoscut: 11 aprilie 1976.

Ulterior am păstrat o relație mai mult telefonică. La un moment dat m-a rugat, dacă era posibil, să-i fac rost, dacă mai găsesc prin librării de câteva exemplare din volumul său „Ceramica tradițională", de care avea nevoie în schimburile sale cu specialiștii din străinătate. I-am găsit două exemplare pe care i le-am dus la București, în vară, când am susținut nenorocitele alea de examene. Din cauza programului încâlcit nu ne-am mai putut întâlni, așa că i le-am lăsat la recepția hotelului. O vreme s-a așternut între noi tăcerea, ea fiind plecată, apoi având necazuri cu telefonul. Pe la sfârșitul lui noiembrie sau începutul lui decembrie i-am scris că aș fi încântată dacă ar accepta să țină una-două conferințe la Universitatea Populară din Pitești. În 15 decembrie am primit răspunsul său și, de fapt, ultimul ei semn de viață. Dacă atunci când i-am primit scrisoarea am citit-o cu detașare, recitind-o, după data de 4 martie 1977, m-am înfiorat: își presimțise sfârșitul! Pentru autenticitatea spuselor mele redau textul scrisorii.

București, 15.XII.1976

Dragă Mariana

Rândurile tale mi-au făcut o nespusă bucurie, regretând însă că, din pricina treburilor care mă depășesc acum, nu mă pot cât de puțin bucura de prietenia ta caldă, de care am nevoie, venind pentru scurtă vreme la Pitești.

De la întoarcerea mea din Grecia (21 septembrie) am fost plecată doar câteva zile la Iași, în Noiembrie, când și telefonul a fost stricat lungă vreme. În rest, în zilele când nu am cursuri sunt până noaptea târziu la masa de lucru, pentru a face față obligațiilor editoriale, cu termene încurcate de alții, uneori voit, alteori inconștient, peste care vin alte cereri neprevăzute.

De când aveam optsprezece ani am tot băgat la sac, în cap și în suflet, tot felul de lucruri în domeniul artei și culturii noastre, încât sunt ca un fel de cămilă cu două cocoașe, consumându-și rezervele pe drumuri lungi, pline de dificultăți. O parte din drum l-am străbătut, dar a doua parte nu știu cât mai poate fi de lungă și mai ales de grea, de aceea doresc să consum ceva mai repede și restul de provizii, așternând pe hârtie pentru tipar tot ce socotesc că aduce ceva nou sau poate folosi altora în viitor. Detest lucrările postume și mai ales mă îngrozește ideea că, după moarte, oameni binevoitori sau chiar răuvoitori pot să-și îngăduie impietatea de a încerca să-ți scotocească în creier și în suflet. (...)

Regret foarte mult că nu pot veni în luna ianuarie la Pitești, pentru că am foarte mult de lucru, pregătind pentru predare la Editura Academiei primul volum din catalogul broderiilor vechi românești și un studiu care va apărea în străinătate. În luna ianuarie m-am angajat, fără voia mea, la Brașov, cu o conferință pentru deschiderea unui ciclu organizat acolo de mine, legat de cultura orientală. Sper să pot veni la Pitești în februarie, dorind să nu te încurc în programul pe care l-ai făcut în cadrul Universității Populare. Te rog mult până atunci însă să mă suni la noul meu telefon, schimbat de câteva zile, 27 88 92 sau când vii la București să-mi faci o vizită (poți sta chiar la mine), pentru a discuta interesul local și al publicului despre care îmi vorbești. Trebuie să discutăm neapărat împreună tematica acestor conferințe, eu fiind obligată s-o adaptez și materialului ilustrativ de bună calitate de care dispun. Fără să fiu o mare amatoare de a mă prezenta în public, atunci când o fac socotesc că trebuie s-o fac din toată inima și cu tot interesul. (...) Te îmbrățișez cu toată prietenia, Corina". (...)

Lăsând deoparte zguduitorul caracter premonitoriu al propriului destin - *"O parte din drum l-am străbătut, dar a doua parte nu știu cât poate fi de lungă și mai ales de grea"* -, scrisoarea dezvăluie adevărata fire și mai cu seamă caracterul integru și generos, temeinicia profesională și tăria sufletească a marii doamne a spiritului care a fost Corina Nicolescu. Invidia și ranchiuna profesională, care n-au ocolit-o nici pe ea, dar care nu ocolesc niciun intelectual de rasă - ea vorbește în scrisoare de „oameni binevoitori sau chiar răuvoitori" și de „termene (editoriale - n.n.) încurcate de alții uneori voit, alteori inconștient" -, n-au determinat-o să abdice pentru că, afirmă ea, *"O muncă cinstită, făcută din suflet cu drag și devotament își găsește întotdeauna rostul ei adevărat, chiar dacă alții vor s-o zădărnicească".* Pălmașă a istoriei artei medievale românești, a făcut din ea țelul suprem al existenței sale, iar lucrul ăsta răzbate printre rândurile scrisorii, din programul încărcat care nu-i lăsa răgaz de odihnă.

Dincolo de impresionantul caracter premonitoriu al acestei scrisori, dincolo de durerea pe care dispariția Corinei Nicolescu a lăsat-o în sufletul meu, stăruie marea amărăciune de a fi pierdut o prietenie și un interlocutor pe măsura dorințelor mele, de la care aș fi avut multe de învățat.

În viață avem parte de destule întâlniri și intersectări de drumuri, însă arare sunt cele astrale, cum numea Ștefan Zweig întâlnirile care ne modelează în bine, care ne arată drumul de urmat, cele care ne încarcă spiritual. Dacă ele sunt scurte sau lungi, chiar nu are nicio importanță, important e doar ce seamănă ele în tine, dâra pe care o lasă în mintea și-n inima ta, lumina cu care te împărtășesc. Cât de orgolioși am fi, trebuie să recunoaștem că nu suntem propriu nostru produs spiritual și intelectual decât în parte, că datorăm imens celor lângă care am stat și ne-au fost exemple, de la care am învățat. Aceia sunt mentorii noștri, ei și creațiile lor. Pe eforturile lor, pe truda lor, pe exemplul lor se zidește o cultură. O astfel de personalitate a fost Corina Nicolescu. Dincolo de tragicul ei

destin, ea continuă să-mi amintească de calitatea de a fi om. Încă și mai mult, de ce înseamnă să fii vas ales.

30 martie 1989

Întâlnire cu Barbu Brezianu acasă la Radu Ionescu. Prima. Radu îmi spusese de ceva vreme că Barbu Brezianu dorește să mă cunoască, însă am crezut că glumește pe seama obsesiei mele pentru sculptura lui Brâncuși, că-și râde de mine. Tonul cu care îmi vorbea nu era cel ironic pe care i-l cunoșteam, ba chiar foarte serios. „Bine, Radule, dar de unde și până unde știe Barbu Brezianu de existența mea?" „Ți-a citit un articol și l-a interesat ce scriai". „Care articol?" „Ai scris o mie de articole, de unde să știu eu pe care l-a citit?" Îmi storceam creierii încercând să-mi dau seama ce anume îl făcuse pe renumitul brâncușolog să acorde atenție modestelor mele încercări interpretative în materie de sculptură modernă, în mod special a lui Brâncuși. Publicasem câte ceva în „Argeș", însă conducerea revistei s-a plictisit repede de ele: „Ce tot Brâncuși, tot Brâncuși! Altceva!" Șansa mea a fost redactorul-șef al revistei „Ateneu", George Genoiu, căruia i-am trimis două articole. Neprimind un răspuns după întâia trimitere, la a doua am fost fermă: pot trimite și altele, dar în caz că nu mi se răspunde înțeleg să încredințez respectivele articole altei reviste. Prompt, am primit un telefon prin care mi s-a solicitat să expediez lunar câte un articol pentru „Ateneu", unde mi s-a acordat o rubrică permanentă intitulată „Brâncușiana". Din păcate, revista „Argeș" este considerată o revistă fără circulație. Cerând-o la un chioșc de distribuție a presei din București, vânzătoarea, după ce s-a uitat ciudat la mine, mi-a spus că nu primesc așa ceva spre difuzare pentru că nu este solicitată și nu se cumpără. (...)

Mai bine stau lucrurile cu revista „Ateneu" în care m-a descoperit Barbu Brezianu. În primul rând, așa cum mi-a mărturisit George Genoiu, ca să poată publica și altceva decât dorește Partidul, el mănâncă deliberat „rahatul" pe pagina întâia putând astfel să-și îngăduie să publice în interior și articole mai puțin ortodoxe, mai cu seamă din literatura „străină", a se citi occidentală. De cum apărea „Ateneu", dispărea iute de la chioșcuri tocmai datorită acestei deschideri europene despre care îmi vorbise același George Genoiu. De-a dreptul schizoidă această dedublare a redactorului-șef de la „Ateneu", dar care nu așa trăia mai toată lumea? Pe Barbu Brezianu îl știam și îl prețuiam în cel mai înalt grad pentru ce publicase relativ la opera brâncușiană în revistele „Arta". „Manuscriptum", „Secolul XX", dar în mod deosebit pentru volumul „Opera lui Brâncuși în România". Barbu Brezianu este pentru mine autoritatea supremă în materie de sculptură brâncușiană, un cercetător bine documentat și fin interpret al acesteia. Cu vreo trei ani în urmă, într-o dispută particulară pe marginea sculpturii "Cuminținia pământului" cu Dan Grigorescu, care ținuse o conferință la Universitatea Populară din Pitești, argumentul decisiv invocat de mine în sprijinul corectei localizări în timp și spațiu a lucrării a fost specificarea lui Barbu Brezianu cum că piatra în care a fost cioplită este un calcar crinoidal provenind din catacombele Parisului. Dan Grigorescu m-a ațintit cu privirea lui exoftalmică, după care a schimbat subiectul. Prea cantitativ în materie de scris și publicat, era inevitabil ca Dan Grigorescu să mai și greșească, iar asta s-a întâmplat de mai multe ori, însă era dificil și neplăcut pentru el să recunoască acest lucru.

Îl prețuiam imens pe Barbu Brezianu, însă ideea că el ar dori să mă cunoască pe mine, o neștiută și prea modestă provincială preocupată de sculptura lui Brâncuși, mi s-a părut improbabilă. După ce am depășit ideea că aș fi subiectul unei glume prietenești, am picat în cealaltă latură, acuzându-l pe Radu că l-ar fi bătut la cap pe acesta cum că aș dori eu să-l cunosc, făcându-mi astfel, pe ascuns, un serviciu amical. Radu a negat vehement acest lucru. Când l-am întâlnit pe Barbu Brezianu, în capul meu era un haos de suspiciuni și presupuneri pe care mi le-a spulberat într-o clipă cu prezența sa delicată și total lipsită de infatuare și prin specificarea că dorea să mă cunoască pentru că eu îl interpretez pe Brâncuși „altcum" decât ceilalți exegeți.

Barbu Brezianu a venit pe la ora 18, cu un pachet de prăjituri în mână și două buchete de viorele pentru mine. S-a scuzat că nu ne-am putut vedea la el, casa fiindu-i cotropită de cărțile împrăștiate de soția sa, criticul de artă Irina Fortunescu, care lucra la bibliografia unui volum ce urma să fie publicat în Editura „Meridiane". Să tot fi stat la taclale vreo două-trei ceasuri pe varii teme din care cele brâncușiene prevalau. Inevitabil, s-a ajuns și la spinoasa problemă a celor petrecute cu moștenirea Brâncuși, a mult discutatului refuz al statului român de a o accepta, pe baza unor argumente răuvoitoare, așa cum era opinia de rea-credință a lui George Oprescu (care considera sculptura lui decadentă), ori a nu mai știu cărui culturnic din anii 1950, care declarase că fie și numai cheltuielile de transport al operelor brâncușiene de la Paris la București depășea valoarea acestora. Indicatorul dereglat arăta în toate direcțiile, de nu se mai putea ști ce este adevăr și ce e zvonistică în chestiunea asta, atât de multe erau aproximațiile. Ca orice discuție pe tema asta nebuloasă, și cea purtată de noi trei a rămas în coadă de pește. Oh"!, de-am fi avut noi posibilitatea să facem o anchetă și să dăm de urma celor vinovați... În condițiile actuale, cine ne-ar îngădui nouă așa ceva? A încercat s-o facă însuși Popescu Dumnezeu, însă, cât e el de Dumnezeu, tot n-a reușit să descurce ițele. Cum oare, am izbuti să facem asta noi, lipsiți și de putere și de mijloacele necesare unei astfel de investigații?

2 mai 1989

A venit în vizită la Pitești, pentru trei zile, Radu Ionescu. Oficiile de gazdă le-am împărțit cu Puiu Anceanu, eu cu robota, Puiu cu spațiul și cu aprovizionarea cu alimentele de care, în calitate de muritor de rând, eu nu pot face rost, însă el ca medic mai dispune.

Cu toate obligațiile de bună gazdă, am reușit să ne și plimbăm prin Trivale și să stăm la taclale. Radu, întotdeauna bine informat, aduce puzderie de noutăți. Nu știu cum s-a răsucit discuția privindu-l pe Barbu Brezianu de am ajuns la chestiunea celor peste doi ani de detenție petrecuți de el la Canal. Ce putuse fi atât de grav încât să atragă o astfel de condamnare? Ceea ce mi-a povestit Radu mi s-a părut aiuritor, mai cu seamă că era legat de nume grele precum dirijorul George/Gogu Georgescu și de Mihail Sadoveanu.

Ce se întâmplase? Considerat colaboraționist pentru că dirijase o serie de concerte în Germania nazistă și chiar fusese decorat cu nu mai știu ce distincție a celui de-al Treilea Reich, prin 1947, dacă am reținut corect, Gogu Georgescu a fost suspendat din funcția de director al Filarmonicii române. Prea mari iluzii în ce privea viitorul său, dirijorul nu-și făcea, însă încerca să-și salveze bunurile, printre care și o moșioară din preajma Bucureștilor. Disperat, a apelat la Mihail Sadoveanu rugându-l să preia formal, în proprietate, ferma cu uzufruct cu tot. De specificat că până la acea dată încă nu se făcuseră nici naționalizarea și nici colectivizarea. Apelul făcut la Sadoveanu spera să-l salveze pe dirijor, mai cu seamă că scriitorul era la vremea respectivă președintele Marii Adunări Naționale (1947-1949). Sadoveanu nu s-a încurcat în chestiuni morale și și-a pus oamenii să vândă la piață ceea ce se producea la fermă. Prinși la un control, în loc să spună că produsele ilegale proveneau de la ferma lui Sadoveanu – cine ar fi îndrăznit să se atingă de el -, ei au declarat că erau ale lui Gogu Georgescu. De fapt, Sadoveanu nu s-a împiedicat niciodată de astfel de chestiuni, a fost un oportunist și un arivist, iar lăcomia sa nu avea margini. Nici n-apucaseră sovieticii să se instaleze bine la București că, în 1945, el a și văzut că „Lumina vine de la Răsărit". Odioasa scriere i-a servit drept trambulină în ascensiunea politică. Romanul „Mitrea Cocor", publicat de el în 1949, i-a consolidat și mai mult poziția în regimul comunist.

În fervoarea retoricii avocățești, Barbu Brezianu n-a băgat de seamă când a comis gafa care avea să-l coste darea afară din magistratură și condamnarea la peste doi ani de muncă forțată la Canal. „Îl vedeți pe acest om (Gogu Georgescu - n.n.) pretându-se la așa ceva?", a întrebat el, referindu-se la comerțul ilegal cu produse agricole. Prin recul, se înțelegea că Mihail Sadoveanu ar fi fost și chiar era capabil de astfel de lucruri. Gogu Georgescu a fost achitat, însă Barbu Brezianu a fost dat afară din magistratură și expediat în câmpul muncii, în calitate de contabil la o fabrică de sârmă. După care, sub pretextul atitudinii dușmănoase față de noul regim, i s-a intentat un proces soldat cu altă trimitere în câmpul muncii, forțate de astă dată, la sinistrul Canal, unde a fost obligat să construiască comunismul dând la târnăcop și lopată. Vechiul proverb românesc după care atunci când doi se bat al treilea câștigă se sovietizase între timp: când doi se bat, al treilea făcea pușcărie.

N-am apucat să aflu de la Radu cum s-a terminat tărășenia în care erau implicați George Georgescu și Mihail Sadoveanu, știu doar că după un timp s-a revenit asupra deciziei prin care dirijorul fusese îndepărtat de la conducerea Filarmonicii de stat restituindu-i-se funcția de director. Cât despre Sadoveanu, acestuia i-a mers bine până la capăt. Și de cumva s-ar fi schimbat din nou regimul politic, el ar fi căzut tot în picioare. Oalele sparte le-a plătit, complet nevinovat, Barbu Brezianu. Însă și lui destinul îi rezerva o imensă surpriză. După eliberarea din cumplita detenție de la Canal, rămas pe drumuri și fără niciun venit, în 1953, la intervenția stăruitoare a pictorului Jean Steriadi, bun prieten cu tatăl lui, pe lângă academicianul George Oprescu, alt protejat al regimului, a fost încadrat cercetător cu jumătate de normă la Institutul de Istoria Artei de pe lângă Academia Română. A fost imensa șansă pentru el de a deveni ceea ce este astăzi, întâiul și cel mai bun brâncușolog român. Proverbul conform căruia în tot răul e și un bine și-a dovedit în cazul său deplina valabilitate. Mă înfior gândindu-mă ce s-ar fi întâmplat cu Barbu Brezianu rămas în magistratură după 1949. Onest cum era, ar fi fost nevoit să se lupte cu sistemul judiciar comunist profund viciat, cu o legislație strâmbă, pervertită și aservită politico-ideologic, ar fi pledat pentru cauze dinainte pierdute. Cu toată duritatea și reaua-credință a condamnării sale, regimul dejist i-a făcut cel mai mare serviciu: poți deplânge anii de suferință prin care a trecut, însă nu poți să nu remarci binele ce a urmat, care l-a împins, fără voia sa, în prim-planul criticii naționale și internaționale ca specialist în materie de artă brâncușiană.

Oprescu, se știe, era alergic la arta modernă, în mod special la sculptura lui Brâncuși. Cu toate acestea, pe la sfârșitul anilor 1950 și începutul deceniului următor, printre temele de studiu ale Institutului de Istoria Artei a fost inclusă, nu se știe cum, și sculptura brâncușiană. Cum toți ceilalți cercetători s-au ferit să preia tema în lucru, ea i-a revenit lui Barbu Brezianu. Habar n-am cât de interesat de această problemă a fost acesta anterior, însă din acel moment și până la sfârșitul vieții i-a devenit preocupare majoră și scop al existenței sale. În pictura medievală occidentală, norocul este înfățișat călare pe o singură roată; o învârtitură greșită te poate azvârli într-o prăpastie, o alta poate schimba răul într-un destin fericit. Barbu Brezianu a avut parte și de una și de cealaltă, însă voința și tăria lui sufletească au împins instabila roată pe un făgaș care nu i-a mai îngăduit să se învârtă bezmetic. Făgașul s-a numit Brâncuși.

Un cititor al „serialului" Brâncuși
al Doamnei Mariana Șenilă-Vasiliu
— aduce omagiile sale pentru curajul și bunul gust
al scrierilor sale și urarea de stăruință și pe
acest drum cu multe hârtoape.
Cu afecțiunea lui
Barbu Brezianu
29
III
1989

Nu știu cum s-a răsucit discuția privindu-l pe Barbu Brezianu de am ajuns la chestiunea celor peste doi ani de detenție petrecuți de el la Canal. Ce putuse fi atât de grav încât să atragă o astfel de condamnare?

P.S. În volumul memorial „Amintiri dintr-un secol" (Ed. Muzicală/2001), Tutu George Georgescu, soția dirijorului, a relatat episodul pe care îl aflasem din gura lui Radu Ionescu, verișorul ei. O face trunchiat și numai din punctul ei de vedere, ignorând complet soarta ulterioară a lui Barbu Brezianu și omițând fraza care i-a atras acestuia condamnarea.

În ce privește discuția din 30 martie 1989, dintre mine, Barbu Brezianu și Radu Ionescu cu privire la moștenirea Brâncuși, exact la un an, în martie 1990, am deschis ancheta jurnalistică cu un interviu pe care i l-am luat fostului ministru de Externe și fost președinte al Uniunii Scriitorilor din România, George Macovescu. Rezultatele anchetei au fost publicate în revista „Argeș" în numerele din iunie-septembrie 2007.

jurnal

Daniel Focşa

Exilul unui aviator român, consemnat în arhivele Securităţii. Comandor Ion Profir

Arhivele fostei Securităţi oferă câteodată revelaţii. Fascinat de memoriile de război ale celui considerat cel mai bun pilot de bombardament în anii celui de-al doilea război mondial, comandorul Ion Profir, memorii citite şi recitite de multe ori, am avut şansa de a decoperi informaţii referitoare la cei mai amari ani din viaţa sa, ultimii. După încheierea războiului, la care participase în campaniile Basarabia-Odessa şi Stalingrad, cu rezultate strălucite, este scos din cadrele active ale armatei şi se angajează în aviaţia civilă, la Băneasa (Bucureşti). De aici pe 25 octombrie 1947, reuşeşte o evaziune aeriană spectaculoasă din România deja comunistă, cu un mic avion Junkers 34, construit pentru a lua la bord 3 – 4 persoane. Profir a luat cu sine alţi 10 pasageri, printre care şi pe comandorul de aviaţie Mihai Opran, aterizând în Turcia. Dosarul, aflat în arhiva CNSAS (fond SIE, dosar 111) oferă date preţioase despre perioada 1947 şi 1965. Rămâne în Turcia până în vara sau toamna anului 1949, mai întâi internat în lagăr circa un an. De aici pleacă în Italia, şi după o scurtă şedere soseşte în Franţa, unde îl găsim deja în decembrie 1949, învitat în Ajunul Crăciunului la generalul Petrescu, împreună cu ceilalţi ofiţeri români aflaţi în exil la Paris. Se implică în funcţionarea unui serviciu de informaţii sui-generis condus de comandorul Opran, al militarilor români în exil, fiind trimis de către acesta în Germania şi Austria pentru a lua legătura cu alţi membrii ai exilului. Din dosar aflăm că la începutul şederii sale în Franţa lucra în construcţii, ca zidar, la un moment dat se îmbolnăveşte de tuberculoză, fără îndoială din cauza vieţii grele pe care o ducea. Fiind un excelent pilot, putea fi utilizat în caz de război (era epoca în care lumea încă se gândea că americanii vor interveni pentru eliberarea estului Europei de sub tutela sovietică), sau în cazul unor paraşutări deasupra teritoriului românesc.

Observatorul Eugen Teodoru şi comandorul Ion Profir, fotografie din timpul războiului.
(Sursă foto: SMP - Serviciul Militar de Propagandă)

În acest timp, în România comunistă, Securitatea îi urmărea întreaga familie lăsată la Vaslui, tatăl de 76 de ani care critica regimul, fraţii, surorile şi cumnaţii, dintre care unul, plutonier activ de grăniceri, a făcut obiectul unei atenţii stăruitoare a organelor de represiune. De asemenea, în stil securist, metodic, prietenii şi colaboratorii comandorului, începând cu colegii de şcoală şi terminând cu camarazii alături de care participase la război, au făcut obiectul unor informări şi analize detaliate. Securitatea căuta pe cineva, în rândul celor apropiaţi, care să poată fi folosit ca informator pe lângă Profir.

O problemă neobişnuită o reprezintă demersurile repetate, făcute de comandor, dar nefinalizate niciodată, de a se repatria, obosit şi dezamagit de viaţa pe care o trăia ca exilat la Paris – lipsuri materiale, nesiguranţă, marginalizare. Astfel, conform dosarului de Securitate, sunt consemnate nu mai puţin de patru vizite ale sale la Legaţia RPR de la Paris, la intervale mari de timp: 14 aprilie 1955, 6 mai 1957, 7 decembrie 1961 şi 9 mai 1963. A primit viza de repatriere, fără a continua însă demersurile. Securitatea considera că poate fi vorba de provocări, sau de încercarea de a studia interiorul Legaţiei.

În legătură cu ultima parte a exilului lui Profir şi cu o situaţie în care, ajuns la exasperare, a apelat la soluţia ultimă de a ameninţa public cu sinuciderea, Neagu Djuvara îmi relatează într-o scrisoare personală:

„Închipuieşte-ţi că l-am cunoscut la Paris pe Profir, care în ambianţa pariziană de indiferenţă faţă de nenorocirea ţării noastre, convins că nimeni nu se va mai interesa de isprăvile lui eroice pe frontul de Est, ajunsese într-o stare vecină cu demenţa. Odată s-a urcat pe un acoperiş în plin centru al Parisului, şi ameninţa să se arunce în gol dacă nu i se împlineşte nu mai ştiu ce dorinţă. Era venită în faţa clădirii o întreagă patrulă de pompieri. Au trebuit ore de negocieri cu el, din partea preşedintelui de atunci al Fundaţiei Carol în exil. Jale !”

În memoriile sale, *Amintiri din pribegie*, Neagu Djuvara consemnează acelaşi episod, cu mai multe detalii:

„Proporţia „cazurilor sociale” era, fireşte, mult mai mare în rândul refugiaţilor decât în sânul populaţiei locale – lucrul însă îmi era confirmat de asistentele sociale franceze, cazuri sociale, cazuri psihice, depresiuni nervoase grave, cazuri de demenţă, sinucideri (...). Am mai pomenit în treacăt de militarii noştri. Erau „clienţii” cei mai dificili, şi unii dintre ei, la gradele cele mai înalte, erau chiar cazuri disperate. Cum să le găseşti un loc în economia unei ţări străine ? Cazul cel mai patetic de care ţin minte e cel al comandorului Profir, as al aviaţiei noastre de bombardament, ofiţerul cu cele mai multe ieşiri la inamic, mai cu seamă în timpul încercuirii Stalingradului, când avusese nenumărate misiuni în spatele liniilor germano-române. Avea la el un caiet voluminos, în care consemnase isprăvile cu adevărat extraordinare pe care le făcuse în războiul de la Răsărit. Cine ar fi tradus şi publicat aşa ceva în Occident în anii 1950 ? Frustrat, revoltat împotriva unei sorţi atât de vitrege, care-l condamna la şomaj perpetuu, şi scârbit de totala indiferenţă a celorlalţi faţă de trecutul său eroic, omul începuse să bea peste măsură (...).

Pe la sfârşitul deceniului ’50, pe când eram secretar general al Fundaţiei „Carol”, ziarele pariziene de seară şi buletinele de radio relatau printre informaţii un fapt divers cu suspans: un fost ofiţer din armata română se afla pe acoperişul unui imobil de şase etaje din centrul Parisului şi ameninţa să se arunce în gol dacă revendicările lui nu erau satisfăcute imediat. Bineînţeles, în jurul blocului, mai multe maşini de pompieri, poliţie, ziarişti, grămezi de trecători curioşi. Nu ştiu prin ce fericită întâmplare nu mă aflai eu chemat la piciorul scării de pompieri, ci profesorul Virgil Veniamin, pe atunci preşedintele în exerciţiu al Fundaţiei. După ceasurile de penibile negocieri prin portavoce, nefericitul comandor Profir – căci de el era vorba – era adus să se predea poliţiei şi era internat într-un spital ! N-am mai auzit de el de atunci”.

Încercând să aflu mai multe, am insistat, revenind cu o scrisoare către profesorul Djuvara, unde redactasem un adevărat chestionar, sperând că poate îşi aminteşte mai multe despre Profir la Paris, poate îl cunoscuse personal, poate îşi amintea ceva legat de împrejurările şi data morţii acestuia. Din păcate, alte detalii nu mai ţinea minte.

Totuşi, acest episod trebuie că se va fi petrecut după februarie 1965, şi nu la sfârşitul anilor ’50 cum precizează Neagu Djuvara, altfel cred că s-ar fi regăsit o relatare a sa în dosarul de Securitate. Ori nu se găseşte nimic de acest fel, şi nici vreo menţiune despre o eventuală internare a lui Profir într-un spital francez.

Detaliile despre ultimii ani ai exilului eroului nostru, ca şi data exactă a decesului său şi locul unde este înmormântat (la Paris probabil), rămân deocamdată necunoscute.

Bibliografie

Arhiva CNSAS, Fond SIE;

Arhivă personală Daniel Focşa.

Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie (1948 – 1990)*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Humanitas, 2008;

Ion Profir, *Singur pe cerul Stalingradului*, Bucureşti, Editura Modelism, 1996.

Daniel Focşa, *Aviatori de altădată*, Iaşi, Institutul European, 2012.

Idem, *O carte mare. Ion Profir,* Singur pe cerul Stalingradului, *Editura Modelism, Bucureşti, 1996*, în „Observatorul militar”, an XX, nr. 4 (1037), 27 ianuarie – 2 februarie 2010, p. 18;

Idem, *Gânduri despre o carte fără egal: Ion Profir,* Singur pe cerul Stalingradului, în „Revista 13”, 5 mai 2014.

Concursul Naţional de Creaţie a piesei de teatru într-un act ” Mihail Sorbul “ , ediţia a VIII-a, 8 - 9 noiembrie 2014

Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Botoşani, cu sprijinul Consiliului Judeţean Botoşani, în colaborare cu Primăria Săveni, organizează, în perioada 7 - 9 noiembrie 2014, cea de a VIII-a ediţie a Concursului Naţional de Creaţie a Piesei de Teatru într-un act “ Mihail Sorbul ”.

La concurs pot participa dramaturgi români contemporani, membri sau nu ai uniunilor de creaţie, fără limită de vârstă, cu o piesă de teatru într-un act, care să nu depăşească maximum 20 pagini listate la corp 12, la 2 rânduri.

Organizatorii nu impun concurenţilor nici o tematică.

Lucrările dactilografiate sau listate (însoţite şi de un CD cu textul piesei) vor fi trimise în 3 (trei) exemplare, semnate cu un motto, acelaşi motto fiind menţionat şi pe un plic închis în care vor fi incluse datele autorului şi adresa, telefon, e-mail, pe adresa Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Botoşani, Str. Unirii 10, Botoşani, până la data de 5 octombrie 2014.

Un juriu format din personalităţi marcante ale culturii române va acorda următoarele premii :

- Premiul I - 2.500 lei
- Premiul II - 2.000 lei
- Premiul III - 1.500 lei
- Premiul special – 1.000 lei

Juriul are latitudinea de a redistribui sau diminua valoarea premiilor.

Relaţii la telefon 0231 – 536322, e-mail: centrul_creatiei_botosani@yahoo.com.

Ştiri de la Centrul Cultural Piteşti

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat o nouă ediţie a Clubului „Cafeneaua Literară”, care a cuprins o lectură publică, desfăşurată în Sala Simpozion. Manifestarea, coordonată de poetul Virgil Diaconu a fost susţinută de poeţii George Stan, Florentina Turculeanu, Liana Alecu şi Nicolae Ionescu, toţi membri ai redacţiei revistei Cafeneaua Literară, publicaţie lunară, editată de instituţie. Preţ de un ceas, invitaţii şi-au prezentat poeme mai vechi şi mai noi şi au discutat despre literatura locală.

■ Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” şi Biserica Domnească „Sfântul Gheorghe” au organizat colocviul cu tema „Cine a fost Constantin Şerban?” Manifestarea, care s-a înscris în seria dezbaterilor periodice, sub genericul „Istorie restituită şi asumată”, a reunit istorici şi pasionaţi de istorie. Despre Constantin Şerban, din neamul Basarabilor, care a domnit în Ţara Românească şi în Moldova în secolul al XVII-lea, au vorbit muzeograful Octavian Dârmănescu, istoricii Marius Chiva, Marian Toma şi Aurelian Roman.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia Literară „Liviu Rebreanu” au organizat recitalul vocal instrumental, sub genericul „De la zâmbet la umor”. Spectacolul a fost susţinut de prof. univ. dr. Camelia Pavlenco şi de invitaţii săi speciali din Spania – soprana Sorina Oprean şi studenţii Adina Rojos Oprean şi Radu Rojos Oprean. Distinşii artişti au oferit publicului meloman, un regal din arii de Bach, Mozart, Haydn, Beethoven, Brahms, Poulenc, Berkeley, Kleeb, împletit cu versuri şi citate de spirit, din literatura naţională şi universală.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat o nouă ediţie a proiectului „Recenzii”, activitate cultural-educativă, care are drept obiectiv, promovarea autorilor contemporani în vogă. Manifestarea, susţinută de poeta Denisa Popescu a reunit un public, format din iubitori ai cărţii. Preţ de un ceas, Denisa Popescu şi-a captivat invitaţii, cu o prelegere despre viaţa şi opera prozatoarei de origine rusă, Nina Berberova, autoare care a cunoscut greutăţile şi provocările vieţii în exil.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat o nouă ediţie a dezbaterii filosofico-literare lunare, sub genericul „Colocviile Argeşului”. La manifestarea, iniţiată şi coordonată de scriitoarea Magda Grigore au participat poeţii Nicolae Radu, Allora Albulescu Şerp, Ioana Negreanu, Ilie Vodăian, profesoara Mariana Ionescu şi cititori. Cu toţii au încercat să găsească răspunsuri la tema propusă de Magda Grigore, şi anume „Cine crede în libertate?”

La capitolul „Cartea care merită citită”, scriitoarea Magda Grigore le-a recomandat invitaţilor săi volumul cu titlul „Grafică. Poezie”, de Gheorghe Bălan.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Direcţia Judeţeană de Statistică Argeş au organizat colocviul cu tema „Populaţia României, încotro?” Manifestarea, prilejuită de Ziua Mondială a Populaţiei a fost susţinută de directorul executiv al Direcţiei Judeţene de Statistică Argeş, Gabriel Mijloianu şi de inspectorul Claudiu Dumitrescu, de la Agenţia Judeţeană pentru Ocuparea Forţei de Muncă Argeş. Conform datelor oficiale, populaţia României este de 14 milioane de locuitori şi se estimează că va scădea la 12 milioane până în anul 2060.

■ Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” şi Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Forţelor Terestre „Basarab I” au organizat simpozionul cu tema „Rolul Statelor Unite ale Americii în mileniul III”. Manifestarea, care s-a înscris în seria dezbaterilor publice, sub genericul „Lumea Azi” a fost susţinută de istoricii Marius Chiva, Marian Toma, preşedintele Asociaţiei „Solidaritatea Umană 2011”, col.(r) Niculae Jianu, maiorul Cătălin Bunescu de la Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Forţelor Terestre „Basarab I”, poetul Adrian Mitroi, redactorul-şef al revistei Carpatica, scriitorul Nicolae Cosmescu.

Vorbitorii au trecut în revistă istoria Statelor Unite ale Americii şi au exprimat puncte de vedere, privind rolul acestora în contextul conflictelor mai vechi sau mai noi, de pe mapamond.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Trupa de teatru „Robertto” au organizat spectacolul muzical-literar-coregrafic, sub genericul „Pe aripi de iulie”. Manifestarea, desfăşurată în Piaţa Primăriei Municipiului Piteşti a fost susţinută de membrii Trupei de teatru „Robertto” şi de elevi de la Palatul Copiilor din municipiul Râmnicu Vâlcea, sub îndrumarea artistului Robert Chelmuş. Preţ de mai bine de două ceasuri, talentaţii copii din cele două localităţi au delectat publicul iubitor de cultură, cu poeziile, piesele de teatru şi cântecele pe care le-au interpretat cu multă dăruire.

Colocviile Argeşului

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat spectacolul literar-muzical, sub genericul „Cu gândul la Adrian Păunescu”, în memoria regretatului poet, care pe data de 20 iulie, ar fi împlinit vârsta de 71 de ani.

Manifestarea a fost susţinută de Grupul Vocal „Armonia”, din cadrul instituţiei, sub îndrumarea col.(r) Nicolae Perniu. Pătrunşi de spiritul liricii marelui poet, artiştii au interpretat poezii şi cântece pe versurile lui Adrian Păunescu.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia Literară „Liviu Rebreanu” au organizat lectura-spectacol, pe marginea cărţii aflată în pregătire, cu titlul „Alte povestiri aproape fantastice”, de Nicolae Radu. Manifestarea a fost susţinută de către distinsul autor piteştean, poeta Allora Albulescu Şerp şi animată de invitaţi speciali ai organizatorilor.

■ Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” a organizat simpozionul cu tema „Ameninţările teroriste în mileniul III”, din seria dezbaterilor lunare, sub genericul „Lumea Azi”. Evenimentul a reunit istorici şi pasionaţi de istorie. Despre conceptul de terorism şi formele de manifestare ale acestui flagel au exprimat puncte de vedere judecătorul Marius Andreescu de la Curtea de Apel Piteşti, istoricii Marius Chiva, Elena Ştefănică, Marian Toma, Aurelian Roman, poetul Adrian Mitroi şi jurnalistul Liviu Roşu.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Asociaţia G.E.E.A. au organizat colocviul sub genericul „Deschide cufărul comorilor – Citeşte o carte – Să ne amintim citind”. Manifestarea, desfăşurată în Piaţa Primăriei Municipiului Piteşti a avut drept scop atragerea celor interesaţi de lectură şi promovarea autorilor locali. Evenimentul a cuprins o lectură publică din creaţia scriitorului piteştean Marin Ioniţă, iar cei interesaţi au primit gratis cea mai recentă carte a venerabilului om de cultură, intitulată „Mireasa neagră”, şi câte un semn de carte. Manifestarea a fost susţinută de istoricul Marian Toma, poeta Allora Albulescu Şerp, profesorul Vasile Ghiţescu, artistul plastic Constantin Samoilă, studentele la filologie Liliana Jugănaru, Crina Ion şi Jessica, o studentă din Grecia, invitată specială a organizatorilor. Atmosfera elevată, de lectură publică, s-a îmbinat plăcut cu muzica suavă, interpretată la vioară de elevul Alessandro Sighicelli, de la Liceul de Artă Dinu Lipatti.

CARMEN ELENA DUMITRACHE

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că *Argeş* nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.

Număr ilustrat cu reproduceri de artă românească veche din volumele Corinei Nicolescu.

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor. **IMPORTANT!** Vă puteţi abona pentru anul 2013, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068.
e-mail: revista_arges@yahoo.com.
Revista de cultură *Argeş* poate fi procurată în Bucureşti de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEŞ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIŢĂ
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro; **e-mail:** revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeşul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

La Câmpeni, în fieful moţilor, simbolul Crăişorului e înlocuit de câteva mere roşii. Întregi sau tăiate pe jumătate…

"Acum cu întristare văd că speranţele mele şi jertfa adusă se prefac în nimica."

Avram Iancu, *Testament*

Ori pe unde te învârţi, în centrul localităţii Câmpeni, dai de Avram Iancu. El este imortalizat, în buricul târgului, pe o statuie ecvestră ridicată de sculptorul Constantin C. Bărbat, are un chip săpat în lemn de esenţă tare de meşteri maramureşeni la Biserica din Câmpeni-deal, are un bust la intrarea într-un local (prevăzut cu terasă de vară şi umbrele colorate ce fac reclamă unor mărci de bere), a dat numele casei de cultură din localitate (unde poţi face copii xerox şi unde poţi încărca unele cartele telefonice) şi, desigur, are un muzeu în casa unde a fost, între anii 1948-1849, cartierul său general pe când era Prefectul legiunii Auraria Gemina. Casa respectivă are fixate, pe exterior, trei plăci de marmură şi un telefon public uitat de timp şi de Romtelecom. Una dintre ele ne spune că acolo a fost cartierul general al prefectului Avram Iancu, a doua ne face cunoscut că "Primăria Câmpeni sprijină Campania Drumul lui Avram Iancu - drum naţional" iar cea de-a treia ne avertizează că ne aflăm în faţa unei clădiri care, acum, e chiar "Muzeul Avram Iancu". Clădirea e frumoasă, are o latură a ei pe o stradă şi alta - pe o altă stradă. Ca să ajungi în interiorul muzeului trebuie să traversezi un mic pod care te trece peste un pârâu leneş numit "Valea Caselor". La intrarea în curtea interioară te întâmpină, la fel ca în birourile multor directori patri(h)oţi de după Revoluţie, un tablou imens al Crăişorului. E mare cât zidul care îl găzduieşte.

"Nu-i suficient să faci bine. Mai trebuie să-l şi faci bine!"

Diderot, *Maxime şi gânduri*

La muzeu, aflăm că d-na învăţătoare Bara Bumb Mariana este custodele instituţiei. Dumneaei este o doamnă amabilă care se oferă să ne însoţească într-o vizită ghidată dar, de la bun început, ne spune franc să nu-i cerem cumva vreun pliant că n-are de unde să ne dea. (Un medic din Los Angeles, dr. Dana Bota, care venise la Câmpeni în vizită la socrii şi care voia, neaparat, să vadă muzeul închinat Crăişorului Munţilor, s-a mirat peste măsură. Cum adică, să străbaţi Oceanul şi, în America, să nu poţi duce cu tine o amintire din locurile pe care le-ai vizitat în vacanţă ?! "E absurd!" Noi, în schimb, am primit vestea cu bărbăţie, aşa cum îi stă bine unui urmaş al moţilor pe linie maternă.) Primăria nu a mai alocat muzeului, de multă vreme, bani pentru tipărituri noi iar cele vechi, probabil de pe vremea lui Ceauşescu Nicolae, s-au terminat. La intrarea în muzeu ne întâmpină un grup statuar ce îi reprezintă, stând în picioare, pe Glad, Gelu şi Menumorut. Mai facem câţiva paşi (ghidaţi) şi dăm nas în nas cu macheta statuii pe care tocmai am admirat-o în parcul oraşului. Apoi, pe pereţi, am observat că se află poze şi texte de pe vremea lui Ceauşescu, cel care a înfiinţat muzeul, şi din care aflăm cum s-a făurit statul unitar român. Am căutat, cu multă atenţie şi cu o răbdare de fier, ceva care să ne spună ceva despre omul pentru care s-a făcut, la urma-urmei, muzeul. La finalul acestei trude am aflat, descifrând copia unui document de pe vremurile de atunci, că "Avram Iancul s-au născut în anul 1824 în comuna Vidra de Sus, comună ce zace sub Muntele Găina. Părinţii Alisandru şi Maria (Mica) erau economi şi cu bună stare. Tatăl era şi gornic de pădure în serviciul regesc, cu un bun venit. Era un bărbat bine făcut, înalt şi cu un piept bine dezvoltat. Soţia lui însă era mică de statură, cu o faţă plăcută şi vorbăreaţă. Când venea Alisandru Iancu la Câmpeni toţi îl primeau şi salutau, având vază între locuitorii din Munţii Apuseni. Era un bun călăreţiu având un cal sur şi buiestraş.".

"De departe e ceva iar de aproape nu-i nimic."

La Fontaine, *Fabule*

Prezentarea oficială a muzeului, aflată de pe net, e succintă şi săracă: "Prima sală a muzeului prezintă cu ajutorul unor piese şi a unor materiale specifice, istoria veche şi străveche a zonei Munţilor Apuseni. În cea de-a doua, sunt expuse manuscrise şi obiecte referitoare la momentul constituirii statelor feudale româneşti, un rol important reprezentându-l, în cadrul expoziţiei, *momentul Mihai Viteazul* şi înfăptuirea primei uniri a celor trei ţări române. În următoarea sală sunt surprinse evenimente din secolul al XVIII-lea, cu referire specială la răscoala condusă de Horea, Cloşca si Crişan. Ultima sală a muzeului, atât prin amplasarea, cât şi prin tematica sa, poate fi considerată spaţiul central al instituţiei din Câmpeni. Aici găsim piese, imagini, documente, texte exemplificative privind evenimentele revoluţionare din Munţii Apuseni din 1848-1849 şi referitoare la personalitatea cea mai pregnantă a acestora, Avram Iancu". Punct. E clar că cine îl caută pe Avram Iancu în casa unde a fost, acum mai bine de un secol şi jumătate, un prefect vremelnic nu o să-l găsească. Pentru că din muzeu lipseşte atât Crăişorul cât şi duhul său.

Între toţi copiii de moţi, nimeni n-o ştia bate mai bine ca el…

Aşa am aflat din alte surse, neîntâlnite în casa lui de suflet, că Avram Iancu a învăţat la Câmpeni, Abrud, Zlatna şi Cluj. Că în timpul copilăriei era "vesel şi vioiu", că îi plăcea să se joace şi să alerge; că era plin de viaţă şi de sănătate şi că, mai ales, „nimeni n-avea minge mai bună ca el, că între toţi copiii de moţi nimeni n-o ştia bate mai bine ca el". Pentru care fapt oamenii satului îl apreciau foarte mult şi spuneau despre el că „cine-i bun de una, e de toate" şi că „ziua bună se cunoaşte de dimineaţă". În vacanţe, Avrămuţ vedea, adesea, cum erau pedepsiţi moţii de oamenii stăpânirii pentru nimica toată, pe când celelalte neamuri din Ardeal aveau un tratament mult mai bun. Atunci, spun contemporanii, sufletul lui se răscolea, tânărul devenea mai gânditor şi tăcut. „Tată, nu-i bună rânduiala de acum. Trebuie schimbată!" „Schimbaţi-o!", îi zicea tatăl său. "Numai să puteţi…"

"Spiritul de discernământ e mai rar în lume chiar decât diamantele sau perlele."

La Bruyere, *Caracterele*

Cam aceasta e şi constarea noastră, din miez de vară, despre muzeul trist din Câmpeni. (Orice taximetrist englez întrebat de ce ei au volanul pe partea dreaptă în timp ce în Europa e pe stânga îţi va răspunde invariabil: "Pentru că putem!") Bomboana de pe coliva muzeului am întâlnit-o pusă chiar în cea de-a treia sală, cea dedicată lui Avram Iancu. Acolo, în mijlocul încăperii, tronează un alt grup statuar ce exemplifică, prin personaje înalte fabricate din ghips vopsit, cum s-a născut Iisus în urmă cu două mii de ani. Sunt de faţă, la naşterea pruncului Iisus, cei trei magi de la răsărit, Fecioara Maria, Iosif, un măgar în genunchi şi un miel aflat în aceeaşi poziţie. În cadru mai apare un om care are la brâu o gentuţă şi, după cap, are un (alt) miel. În fundalul acestui grup (legat de celebrarea Naitivităţii) este o fotografie mare, în alb-negru, cu Marea adunarea populară de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia. Nedumerirea noastră privitoare la amplasarea acestui grupaj tematic creştin (de inspiraţie catolică) chiar în mijlocul sălii dedicate lui Avram Iancu ne-a fost repede spulberată de doamna custode. "Ăia de la primărie mă roagă în fiecare an, după Crăciun, să-i las să-şi pună monumentul la muzeu până în anul viitor. În decembrie îl vor scoate iarăşi în parcul oraşului. Decât să fie aruncat în cine ştie ce magazie am socotit că e mai bine să stea aici în muzeu…"

"Să înveţi să mori? N-o reuşeşti prea bine prima dată!"

Chamfort, *Maxime*

Am plecat de la Avram Iancu, cel cvasi inexistent în muzeul său din Câmpeni, cu un gust amar. În oraş, am întâlnit două mere mari roşii plus încă o jumătate de măr amplasate, graţie unui băţ de metal ce le susţinea, în zona verde în faţa primăriei. Obiectele sunt cam de mărimea statuii ecvestre a lui Avram Iancu în varianta Constantin C. Bărbat. Ele rivalizează, acum, cu vechiul simbol al Câmpeniului, Avram Iancu. În lupta acerbă dintre mărul cel roşu şi Crăişorul cel trist avantajul este, încă, în favoarea Crăişorului. Dar, la toamnă, tare ne e teamă că, în cazul unor intemperii, primăria să nu înghesuie şi merele în muzeu. Acolo, în sala Unirii, cea care adăposteşte grupajul ce închipuie Nativitatea poate primi şi simbolul Izgonirii din Rai. Nu zicea, oare, Avram Iancu că unicul scop al vieţii sale era să-şi vadă naţiunea fericită? Zicea dar nu ştia ce va însemna, în mod concret, fericirea chiar la el acasă. Adică, la Câmpeni, pe *Valea Caselor*, colţ cu *Revoluţiei*.

Post Scriptum

"Tot astfel unii oameni, flecarii şi zoriţii,/ S-amestecă în toate, făcând pe iscusiţii/ Dar toate le încurcă... Mai bine izgoniţi-i!" Am citat din "Musca şi diligenţa" de La Fontaine.

reportaj